

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Teodora Chvalová

Přechod pozůstalosti na dědice

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Tematický okruh: občanské právo hmotné

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 1. 6. 2018

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 264 095 znaků včetně mezer.

Mgr. Teodora Chvalová, rigorozantka

V Plzni dne 1. 6. 2018

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala váženému panu profesorovi JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., konzultantovi mé rigorózní práce, za cenné a užitečné rady, odborné vedení a za čas, který věnoval této rigorózní práci.

OBSAH

ÚVOD	1
1. VYMEZENÍ POZŮSTALOSTI A DĚDICTVÍ.....	3
2. SPRÁVA POZŮSTALOSTI	5
2.1. Osoby vykonávající správu pozůstalosti	6
2.2. Předmět správy pozůstalosti	12
2.3. Práva a povinnosti správce pozůstalosti	13
2.4. Úkony přesahující prostou správu	17
2.5. Volné nakládání s majetkem	19
2.6. Plná správa pozůstalosti	20
3. SOUPIS POZŮSTALOSTI	22
3.1. Účel soupisu pozůstalosti	22
3.2. Nařízení soupisu pozůstalosti	24
3.3. Hrazení nákladů soupisu pozůstalosti	27
3.4. Nahrazení soupisu pozůstalosti	28
3.5. Neúplný soupis a postavení věřitelů.....	31
4. ZÁVĚRA POZŮSTALOSTI	33
5. ROZDĚLENÍ POZŮSTALOSTI.....	36
5.1. Způsoby rozdělení pozůstalosti	36
5.2. Poslední vůle zůstavitele	36
5.3. Určení třetí osoby	39
5.4. Dohoda dědiců.....	41
5.5. Rozdělení pozůstalosti soudem	44
5.6. Vypořádání mezi dědici.....	45
5.7. Vypořádání společného jmění manželů.....	48
5.8. Rozdělení pohledávek a dluhů.....	49

6.	DLUHY POSTIHUJÍCÍ DĚDICE	51
6.1.	Přechod dluhů na dědice.....	51
6.2.	Odmítnutí dědictví.....	54
6.3.	Práva věřitelů před potvrzením dědictví.....	55
6.4.	Právní účinky neuplatnění výhrady soupisu.....	56
6.5.	Právní účinky výhrady soupisu	58
6.6.	Odloučení pozůstalosti	59
6.7.	Vyhledání dluhů zůstavitele	62
7.	ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI	66
7.1.	Řízení o pozůstalosti obecně	66
7.2.	Notář jako soudní komisař a účastníci řízení	67
7.3.	Zahájení, předběžná šetření, jednání a rozhodnutí	69
7.4.	Likvidace pozůstalosti	70
8.	NABYTÍ DĚDICTVÍ.....	73
8.1.	Ingerence soudu.....	73
8.2.	Spory o dědické právo	77
8.3.	Výhrada soupisu	85
9.	ZCIZENÍ DĚDICTVÍ	91
10.	MEZINÁRODNÍ PŘÍSLUŠNOST PODLE EVROPSKÉHO NAŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ A EVROPSKÉ DĚDICKÉ OSVĚDČENÍ	96
11.	PŘECHOD POZŮSTALOSTI NA DĚDICE A SVĚŘENSKÝ FOND	102
11.1.	Svěřenský fond obecně.....	102
11.2.	Zakladatel a vznik svěřenského fondu	102
11.3.	Obmyšlený.....	103
11.4.	Svěřenský správce	104
11.5.	Zánik svěřenského fondu.....	105
11.6.	Dědické právo.....	105

12. STRUČNÉ SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU	108
12.1. Rakouská právní úprava	108
12.2. Německá právní úprava	110
ZÁVĚR – Zhodnocení platné právní úpravy a úvahy de lege ferenda	115
SEZNAM ZKRATEK	117
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	118
PŘECHOD POZŮSTALOSTI NA DĚDICE	124
TRANSFER OF INHERITANCE TO HEIRS	125

ÚVOD

Tématem rigorózní práce je přechod pozůstalosti na dědice. První kapitola tak je věnována obecné definici pozůstalosti a dědictví.

Druhá kapitola pojednává o institutu správy pozůstalosti. Pozornost je věnována osobám, které vykonávají správu pozůstalosti, předmětu pozůstalosti, roli správce pozůstalosti včetně jeho práv, povinností a odměny za správu pozůstalosti. Zmíněny jsou také úkony, které přesahují prostou správu pozůstalosti, a dále oprávnění osob volně nakládat s majetkem v pozůstalosti a s tím související role soudu.

Právnímu pojetí soupisu pozůstalosti se věnuje třetí kapitola. Objasněny jsou otázky související se soupisem pozůstalosti, důvody jeho nařízení, hrazení nákladů, možnosti nahrazení soupisu. Definován je i neúplný soupis. Významná je pro institut soupisu pozůstalosti role věřitelů, o které je v rámci této kapitoly také pojednáno.

Závěra pozůstalosti je právní institut, na který je zaměřena pozornost ve čtvrté kapitole. Jedná se o ojedinělý a v dědictvém právu významný právní institut. Po úvodní definici závěry pozůstalosti jsou uvedeny zákonné důvody jejího vzniku, role soudu, definování jsou účastníci řízení, funkce a zánik závěry pozůstalosti.

Pátá kapitola se věnuje rozdělení pozůstalosti. Způsoby, kterými lze pozůstalost rozdělit, jsou charakterizovány obecně a následně i podrobně popsány. Zmíněn je také vznik a způsob vypořádání mezi dědici a rozdělení dluhů a pohledávek.

V šesté kapitole je pojednáno o dlužích, které postihují dědice. Definována je problematika přechodu dluhů na dědice, institut odloučení pozůstalosti a institut odmítnutí dědictví včetně důsledků majících vliv na postavení dědiců a související pasiva pozůstalosti. Vyjmenována jsou také práva věřitelů. Zmíněn je opět i právní institut výhrady soupisu, nyní zejména v souvislosti s právními účinky jeho (ne)uplatnění.

Ačkoliv práce řeší převážně hmotněprávní problematiku přechodu pozůstalosti na dědice, je žádoucí alespoň okrajově definovat řízení o pozůstalosti, kterému se věnuje právě sedmá kapitola. Po obecné definici řízení o pozůstalosti je pojednáno o notáři jako soudním komisaři, o účastnících pozůstalostního řízení. Stručně je zmíněno i předběžné šetření a institut likvidace pozůstalosti.

Osmá kapitola pojednává o problematice nabytí dědictví. Popsána je role soudu, zejména pozůstalostního, který hraje v dědictvém řízení významnou roli. Vyjmenovány jsou

dále spory, které mohou v rámci projednání pozůstalosti vzniknout, důvod jejich vzniku, odlišnosti jednotlivých sporů, způsob jejich řešení a důsledky těchto sporů.

Na zákonnou úpravu přechodu pozůstalosti na dědice v občanském zákoníku bezprostředně navazuje právní úprava zcizení pozůstalosti, které se alespoň okrajově věnuje devátá kapitola.

V desáté kapitole je pojednáno o evropském dědickém osvědčení, je konstatováno, jak a v jakých případech lze docílit jeho vydání, jaké jsou jeho důsledky a jeho vztah k vnitrostátním dokladům, kterými bylo dědictví potvrzeno. Evropské dědické osvědčení, zkráceně nazývané jako EDO, hraje důležitou roli v rámci dědického řízení s cizozemským prvkem, a má tak vliv i na otázku přechodu pozůstalosti na dědice.

Jedenáctá kapitola se věnuje vztahu svěřenského fondu, institutu zakotvenému v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., a přechodu pozůstalosti na dědice. Řešení některých z uvedených problémů však dosud nebyla judikována, proto se jedná o úvahy hypotetické, jejichž správnost bude ověřena až budoucí soudní praxí.

V závěrečné třinácté kapitole je stručně pojednáno o současné právní úpravě dědického práva v Rakousku a v Německu, pozornost je zaměřena na problematiku přechodu pozůstalosti na dědice. Zároveň jsou příslušné zahraniční úpravy srovnány s právní úpravou v České republice.

Závěrem úvodu lze konstatovat, že cílem této práce je zpracovat a objasnit nejasnosti, které mohou v souvislosti s přechodem pozůstalosti vzniknout, přiblížit problematiku dědického nástupnictví, velmi okrajově zmínit také zahraniční právní úpravu a závěrem platnou právní úpravu zhodnotit a zvážit právní úpravy de lege ferenda.

1. VYMEZENÍ POZŮSTALOSTI A DĚDICTVÍ

Pojetí pozůstalosti je v jednotlivých právních řádech chápáno odlišně a také se v průběhu dějin vyvíjelo. Zatímco podle obecného zákoníku občanského (ABGB) pozůstalost nepřipadla smrti zůstavitele dědici, ale stala se z ní tzv. ležící pozůstalost (*hereditas iacens*), která je až v důsledku dědického řízení rozdělena a odevzdána dědicům. Občanský zákoník německý (BGB) s pojmem ležící pozůstalost nepracuje a v § 1922 odst. 1 stanoví, že *pozůstalost přechází smrtí zůstavitele na jednu nebo více osob. Na základě jiné právní skutečnosti pak může pozůstalost přejít na někoho jiného.* Současný občanský zákoník č. 89/2012 Sb. právní konstrukci obsaženou v ABGB nepřevzal a naopak navázal na občanský zákoník z roku 1964, kdy se dědictví nabyvá smrtí zůstavitele.¹ V občanském zákoníku z roku 1964 však není žádná zmínka o pozůstalosti, je pracováno pouze s pojmem dědictví. Definice pozůstalosti je obsažena v současném občanském zákoníku § 1475 odst. 2 ObčZ: *„Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.“* Definice dědictví je uvedena v § 1475 odst. 3 ObčZ: *„Komu náleží dědické právo, je dědic a pozůstalosti ve vztahu k dědici je dědictvím.“* Z těchto zákonných ustanovení je tak zřejmý zásadní rozdíl mezi pozůstalostí a dědictvím. Jako pozůstalost se označuje veškeré jmění zůstavitele, vyjma majetku a dluhů, které zanikají jeho smrtí nebo podléhají zvláštnímu právnímu režimu, jako například dávky důchodového či životního pojištění.

Dědictví je chápáno jako ta část pozůstalosti, kterou nabyde dědic, usnesení pozůstalostního soudu má deklaratorní charakter a konstatuje, který dědic pozůstalost ke dni úmrtí zůstavitele nabyl, popřípadě kteří dědicové nabyli z pozůstalosti poměrný díl a jaká je jeho velikost.² Podle nedávné judikatury Nejvyššího soudu *se součástí pozůstalosti stávají i ty nároky na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění uplatněné poškozeným, který zemřel po 31. 12. 2013 a před 1. 1. 2014, u soudu, předmětné nároky tak nezanikají smrtí takového poškozeného.*³ Zajímavostí je, že již ve vládním návrhu k občanskému zákoníku

¹ Daduová, M., Horák, O. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2016, 22(1), 8-12

² Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1454-1455

³ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 25 Cdo 3556/2016 [ze dne 27. 4. 2017]. Dostupné také z WWW:

http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/D9F9043BC832B02AC125817600255DDA?openDocument&Highlight=0.null,

z roku 1937 byly obsaženy obdobné definice pozůstalosti a dědictví. V § 378 bylo uvedeno, že *k pozůstalosti nenáleží práva a závazky zemřelého, pokud se zakládají na poměrech ryze osobních. Zažalované osobní nároky do pozůstalosti nenáleží. Žalobě jsou postaveny naroveň takové úkony, které podobně jako žaloba vedou k uspokojení nebo určení nároku mocí úřední. Dle § 379 je dědicem, kdo má právo dědické, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím.*

2. SPRÁVA POZŮSTALOSTI

Událost, která je rozhodná pro vznik dědického práva, je smrt zůstavitele. Od smrti zůstavitele do pravomocného usnesení soudu, kterým je potvrzeno nabytí dědictví, popřípadě jiné skutečnosti mající za následek skončení pozůstalostního řízení či nařízení likvidace pozůstalosti, je však potřeba učinit právní jednání a vykonávat práva a povinnosti týkající se jmění zůstavitele. V tomto období je tak podrobena pozůstalost zvláštnímu režimu.⁴

Správa pozůstalosti byla do českého právního řádu zakotvena zákonem č. 554/2004 Sb. s účinností k 1. lednu 2005. Zavedena tak byla v § 175c písm. b) OSŘ a v § 35a odst. 1 notářského řádu legislativní zkratka – listina o správě dědictví, jejíž součástí mohly být: listina o ustanovení správce dědictví, listina o odvolání ustanovení správce dědictví a listina o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví. Před účinností zákona č. 554/2004 Sb. byla správa pozůstalosti svěřena především dědicům, výjimečně byl soudem v rámci tzv. neodkladných opatření v dědickém řízení ustanoven správce pozůstalosti, a to pouze za splnění podmínky, kterou byl požadavek obecného zájmu či zájmu účastníků dědického řízení. Institut neodkladných opatření zahrnujících správce pozůstalosti byl zaveden do českého právního řádu s účinností od 1. 1. 1993. Odlišnosti chápání správy pozůstalosti, respektive pověřené osoby, před a po 1. 1. 2005, lze spatřovat zejména ve způsobu ustanovení samotného správce. Zatímco před rokem 2005 mohl správce pozůstalosti ustanovit pouze soud, byly-li splněny zákonem stanovené podmínky, po roce 2005 mohl být správce, při splnění zákonem stanovených předpokladů, ustanoven i zůstavitelem v listině o ustanovení správce pozůstalosti, jejímž obsahem bylo určení osoby správce. Správcem pozůstalosti by měla být vybrána osoba, kterou je důvěryhodná, od níž zůstavitel může očekávat, že odpovědně vykoná správu pozůstalosti a předmětný majetek, který může mít značnou hodnotu, zabezpečí i po smrti zůstavitele.⁵ Proti zavedení institutu správce pozůstalosti se kriticky postavili odborníci na občanské právo, kteří argumentovali slovy, že *ustanovením správce dědictví úkonem mortis causa dochází ke koncepčnímu a nesystémovému průlomů do hlavní zásady ovládající platné dědické právo, neboť vůle zůstavitele prosazující se až po jeho smrti určuje chování dědiců a zamezuje jejich volnému*

⁴ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 494

⁵ BARÁK, J. *Institut správce dědictví podle zákona č. 554/2004 Sb.*, Právní rozhledy, 2005, č. 3, s. 77

nakládání s pozůstalostním majetkem, popřípadě znemožňuje činit jiná související opatření.⁶ Odborníci zastávající opačný názor zase argumentovali tím, že *ke změně koncepce dědického práva nedochází, neboť se nijak nemění okamžik nabytí dědictví, pouze je zůstaviteli umožněno, aby v souladu se svojí vůlí zabezpečil prostřednictvím jemu důvěryhodné osoby svůj majetek.*⁷

Pozůstalost je spravována od okamžiku zůstavitelovy smrti za účelem zajištění okamžité správy jeho jmění. Tento institut shledávám velmi důležitým a nezbytným, neboť je i vzhledem k délce pozůstalostního řízení potřeba pozůstalost spravovat.

2.1. Osoby vykonávající správu pozůstalosti

V závislosti na tom, kdo vykonává správu pozůstalosti, mohou dědicové ze soupisu pozůstalosti čerpat určité výhody či nikoliv v případě, že správu pozůstalosti vykonávají sami dědicové přímo či nepřímo prostřednictvím zástupců.⁸ Dle dřívější právní úpravy, tj. úpravě dědictví po 31. 3. 1964, mohli dědicové, v mezidobí od nabytí dědictví do pravomocného usnesení, kterým se řízení o dědictví končí, nad rámec prosté správy spravovat pozůstalost pouze po schválení soudu, což poupravil ve své judikatuře Nejvyšší soud⁹, který stanovil, že *dědicové jsou v období mezi nabytím dědictví a potvrzením nabytí dědictví, případně schválením dohody o vypořádání dědictví, oprávněni věci, které náleží do dědictví, v mezích zákona držet, užívat, požívat jejich plody a užitky a nakládat s nimi, což Nejvyšší soud odůvodnil tím, že v období mezi nabytím dědictví a potvrzením nabytí dědictví jsou z právních úkonů týkajících se věcí (majetkových práv) z dědictví oprávněni a povinni vůči jiným osobám všichni dědicové zůstavitele, kteří dědictví dosud neodmítli, společně a nerozdílně. Jejich dědický podíl přitom vyjadřuje míru, jakou se dědici navzájem podílejí na právech a povinnostech týkajících se věcí (majetkových práv) z dědictví.*

⁶ Mikeš, J., Švestka, J. *Nad novou institucí správce dědictví*, Právní rozhledy, 2005, č. 2, s. 2

⁷ Schelle, K., Schelleová, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*, Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 103

⁸ *Důvodová zpráva k NOZ - konsolidovaná verze: K § 1677 až 1681*: [online]. In: Praha, 2012, s. 598 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁹ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 24 Cdo 484/2000 [ze dne 10. 11. 2000]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/9552CE0901FF9943C1257A4E0065F8E2?openDocument&Highlight=0,null,

Více dědiců tak tvoří společenství dědiců, které se řídí právní úpravou ObčZ regulující zvláštní ustanovení o společném jmění § 1236 a násl. ObčZ, není-li stanoveno něco jiného, jak uvádí § 1237 ObčZ. Každý z dědiců má právo k celé pozůstalosti (§ 1475 odst. 2 ObčZ), které je zároveň omezeno právem každého dalšího spoludědice. Z právních jednání týkajících se pozůstalosti, jsou tak vůči třetím osobám solidárně (společně a nerozdílně) oprávněni všichni dědicové, kteří dědictví neodmítli. Míra odpovědnosti mezi jednotlivými dědici se pak řídí jejich dědickými podíly na pozůstalosti (§ 1475 odst. 2 ObčZ). K nakládání s pozůstalostí je v tomto mezidobí (od smrti zůstavitele do pravomocného usnesení o potvrzení dědictví) zapotřebí jednomyslného souhlasu všech dědiců (§ 1238 odst. 2 ObčZ), není-li ujednáno jinak.

Hlavním účelem správy pozůstalosti je snaha o zachování majetku v pozůstalosti pro dědice. *„Správce pozůstalosti jest bez dalšího zmocnění soudem oprávněn a povinen vést obchod do pozůstalosti náležející a za tím účelem zboží prodávati a nové kupovati“*, neboť v opačném případě by pozůstalost v době od smrti zůstavitele do pravomocného usnesení o nabytí dědictví mohla ztratit na hodnotě. S tím souvisí i ochrana věřitelů, v jejichž zájmu je, aby si pozůstalost zanechala svoji hodnotu i do pravomocného rozhodnutí soudu, a jejich pohledávky tak mohly být uspokojeny z pozůstalosti v co nejvyšší míře. Pozůstalostí tak může být například podnik, v jehož provozu je zapotřebí pokračovat bezprostředně po smrti zůstavitele, a eliminovat tak možný pokles jeho hodnoty. Zákon stanoví určité povinnosti těm, kteří spravují pozůstalost, ať už se jedná o správce povolaného zůstavitelem, jmenovaného soudem či o správce z řad dědiců.

Soukromé právo je ovládáno zásadou autonomie vůle, a tak má přednost ten, kdo je za správce pozůstalosti povolán zůstavitelem. Pokud zůstavitel nepovolá správce, vykonává správu pozůstalosti vykonavatel závěti, nerozhodne-li pozůstalostní soud jinak (§ 1554 odst. 2 ObčZ). Naopak povolá-li zůstavitel správce i vykonavatele, bude správu pozůstalosti vykonávat správce, který se bude řídit pokyny vykonavatele a obecně se na jejich vztah aplikuje ustanovení o příkazu (§ 2430- § 2444 ObčZ), přičemž správce pozůstalosti bude vystupovat jako příkazce a vykonavatel závěti jako příkazník. Správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti povolané zůstavitelem vyrozumí o jejich funkci pozůstalostní soud a vyzve je, aby se ujali své funkce, pokud mu již dříve správce či vykonavatel neoznámili, že ji začali vykonávat.

Není-li splněna ani jedna z uvedených možností, tedy zůstavitel nepovolal správce pozůstalosti ani vykonavatele závěti, bude správu pozůstalosti vykonávat dědic, případně

všichni dědicové, neujednají-li si něco jiného (§ 1677 odst. 1 ObčZ). V poslední řadě bude správu vykonávat ten, koho jmenoval za správce pozůstalostní soud usnesením. Podle § 157 a násl. OSŘ¹⁰ soud jmenuje za správce pozůstalosti kteroukoliv fyzickou či právnickou osobu, která se jmenováním projeví souhlas. Například byl-li zůstavitel advokátem se samostatným výkonem advokacie, může jako správce té části pozůstalosti, která byla zůstavitelem používána k výkonu advokacie, jmenovat nástupce advokáta zůstavitele. Správcem pozůstalosti může být jmenován i stát, ukazuje-li dosavadní průběh řízení, že dědictví případně státu jako odúmrtí. Usnesení, ve kterém pozůstalostní soud jmenuje správce pozůstalosti, obsahuje označení správce a rozsah spravované pozůstalosti. Usnesení se doručuje účastníkům dle § 110 a § 114 OSŘ do vlastních rukou a je proti němu přípustné odvolání. Správce vykonává správu dnem následujícím po dni, kdy mu bylo usnesení o jmenování do funkce správce doručeno, bez ohledu na to, že předmětné usnesení dosud nenabývalo právní moci.¹¹

Dědicové vykonávají správu fakticky po smrti zůstavitele, není-li správce (případně vykonavatel) povolán zůstavitelem, a to buď společně, nebo na základě dohody pouze některý (někteří) z nich. Jinak o správci rozhodne usnesením pozůstalostní soud. Spravují-li dědicové pozůstalost, vstupují nejen do role správců, ale i beneficentů, tedy osob, v jejichž prospěch je pozůstalost spravována.

Ti, kdo vykonávají správu pozůstalosti, ji vykonávají jako prostou. Mají tak povinnost řádně s majetkem hospodařit a obezřetně vynakládat spravované peněžní prostředky, nesmí bez souhlasu všech změnit účel spravovaného majetku, každý z nich musí brát ohled na jejich práva a brát na své zájmy stejný zřetel jako na zájmy ostatních dědiců, musí vykonávat správu ve společném zájmu.¹²

Nedohodnou-li si dědicové něco jiného, platí vyvratitelná domněnka, že každý má při správě pozůstalosti jeden hlas, příp. pozůstalostní soud rozhodne na návrh osoby, panují-li mezi dědici nesrovnalosti, jakým způsobem budou dědicové jednat a rozhodovat, nebo rozhodne o výkonu správy jiným způsobem přiměřeným okolnostem případu. Pozůstalostní

¹⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 458

¹¹ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 496

¹² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 459

soud tak například jmenuje usnesením správce pozůstalosti. Rozhodování správy pozůstalosti za nepřítomnosti některého ze správců se řídí obecnými pravidly, dle kterých platí, že nepřítomný správce souhlasí s přijatým rozhodnutím, pokud neoznámí nesouhlasné stanovisko bez zbytečného odkladu poté, co se o rozhodnutí dozvěděl.

Dědicové jsou ze správy oprávněni a povinni společně a nerozdílně. Obecně lze říci, že o správě platí obecná ustanovení § 1411 a násl. ObčZ. Budou-li mít dědicové určité věci z pozůstalosti ve spoluvlastnictví, bude správa vykonávána podle ustanovení o správě společné věci, která je upravena v § 1126 a násl. ObčZ. Vznikne-li při správě zisk, je-li spravována plodonosná věc jako například obchodní závod, cenné papíry apod. bude rozdělen mezi beneficianty podle § 1403 ObčZ. Stěžejní zásadou soukromého práva je již zmíněná autonomie vůle, a způsob, na základě kterého se vzniklé plody rozdělí, se tak bude řídit per analogiam dohodou mezi dědici, je-li uzavřena.

Pokud zůstavitel pořídil o jednotlivých věcech z pozůstalosti tak, že určil, kdo kterou věc převezme, pak mohou konkrétní dědicové spravovat pouze zůstavitelem určené věci a z nich čerpat i vzniklé plody. Není-li naplněn žádný z výše uvedených požadavků, případně zisk, plody a užitky dědicům případnou dle jejich dědických podílů, při rozdělení pozůstalosti podle toho, komu z dědiců připadla do vlastnictví věc je přinášející.¹³

Přestože správce činí pouze prostou správu věci, je dle povahy spravované věci možné, že spravovaný majetek se během správy rozmnoží. Pokud se však *dědic, aniž je k tomu oprávněn, ujme plné správy pozůstalosti, ruší se tím od počátku účinky výhrady soupisu, pokud ji případně uplatnil (§ 1681 odst. 1 ObčZ)*, a dědic tak bude odpovídat za dluhy a jiné závazky váznoucí na pozůstalosti v plné výši. Ujme-li se dědic plné správy majetku náležejícího do pozůstalosti či smísí-li část pozůstalosti se svým majetkem, aniž by k tomu byl oprávněn již před smrtí zůstavitele, lze z jednání takového dědice usuzovat, že chce dědictví přijmout, a platí tak ustanovení § 1489 odst. 2 ObčZ, tj. že se nebude přihlížet k projevu vůle tohoto dědice, jehož obsahem je odmítnutí dědictví. Některé náklady vzniklé při pozůstalostním řízení (náklady na pořízení soupisu, uspokojení nároků osob s právem na zaopatření apod.) budou hrazeny z pozůstalosti, přičemž o uhrazení těchto nákladů se stará správce pozůstalosti.

¹³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 460

Je-li správců pozůstalosti více, musí být soudu známo, který z nich je oprávněn disponovat s účtem zůstavitele v případě, že není ustanoven zmocněnec, který může s peněžními prostředky v pozůstalostním řízení per analogiam § 2664 ObčZ nakládat ujednaným způsobem. Pro osoby, ať už právnické nebo fyzické, se kterými oprávněná osoba vstoupí do styku, vyhotoví soud potvrzení, kdo takové prostředky dle dohody dědiců spravuje. Dohoda dědiců může být i konkludentní, tj. např. z počínání dědice je patrné, že spravuje určitý majetek náležející do pozůstalosti a stará se o náklady s tím související. Dojde-li však mezi dědici ke sporu, kdo pozůstalost či její část spravuje, je na soudu, aby rozhodl, kdo je oprávněn ke správě pozůstalosti (§ 156 OSŘ). *Není nezákonností, zřídil-li pozůstalostní soud společného správce pozůstalosti, jestliže přihlášení dědici, jimž byla správa pozůstalosti svěřena, nemohli se dohodnout o způsobu správy.*

Na základě zvláštní právní úpravy obsažené v § 42 odst. 2 ZOK, ustanoví pozůstalostní soud, pokud se dědicové nedohodnou na výkonu práv spojených s jejich dědickým podílem ani není ustanoven správce, správce na návrh nejen dědiců, ale i na návrh obchodní korporace. Okresní soud Brno venkov ve svém rozhodnutí sp. zn. 13D 1327/2000 rozhodl, že *je-li zůstavitel jediným společníkem a jediným jednatelem společnosti s ručením omezeným, vyžaduje obecný zájem a zájem zůstavitelových dědiců, aby byl vždy ustanoven správce té části pozůstalosti, která představuje obchodní podíl zůstavitele ve společnosti s ručením omezeným. Takový správce činí po dobu dědického řízení nezbytné úkony spojené s obchodním podílem zůstavitele v této obchodní společnosti; zejména vykonává práva a plní povinnosti vyplývající z účasti zůstavitele v této obchodní společnosti.* Správce pozůstalosti je také jedním z těch, kdo jsou dle § 13 odst. 2 až 5 živnostenského zákona oprávněni k provozování živnosti zůstavitele, který byl podnikatel, a to až do skončení pozůstalostního řízení. Dle § 456 ObčZ vykonává prostou správu pozůstalosti také prokurista, kterému udělil před svojí smrtí zůstavitel (podnikatel) prokuru dle §450 a násl. ObčZ, není-li mezi podnikatelem (zmocnitelem) a prokuristou (zmocněncem) ujednáno něco jiného (§456 ObčZ).

V případě sporu o to, zda je pozůstalost oprávněn spravovat správce pozůstalosti, vykonavatel závěti či dědic, rozhodne vždy pozůstalostní soud, a to i bez návrhu. Soud jmenuje správce pozůstalosti tehdy, není-li správce ani vykonavatel povolán zůstavitelem, povolání funkci nepřijmou nebo z ní odstoupí, či se z jiných důvodů stanou nezpůsobilými k výkonu funkce. Soud jmenuje správce také tehdy, nebudou-li dědicové způsobilí ke správě pozůstalosti, vzniknou-li mezi nimi spory ohledně správy či jsou-li neznámí, nepřítomní nebo probíhá-li spor o dědické právo. S cílem zachovat majetek obsažený v pozůstalosti, může

soudem pověřený soudní komisař zakročít vždy, vznikne-li nebezpečí, že by pozůstalostní majetek mohl být ohrožen. Nejen že může pozůstalostní soud ustanovit správce pozůstalosti, ale může také odvolat takového správce pozůstalosti povolaného zůstavitelem i jmenovaného soudem, který závažně poruší své povinnosti, není schopen plnit řádně své povinnosti či existuje-li jiný vážný důvod. Je věcí volného uvážení soudu, zda je na místě odejmout dědici správu pozůstalostního jmění.

Ačkoliv by správce pozůstalosti měl jmenovat věcně a místně příslušný pozůstalostní soud, může ho v případě prodlení jmenovat každý okresní soud. Aby byl pozůstalostní majetek zachován v co největší míře, má pozůstalostní soud k dispozici četná oprávnění, kterými je například uložení zákazu provádět výplaty z účtů nebo vkladních knížek zůstavitele do skončení pozůstalostního řízení či uložení dlužníkům zůstavitele plnit pohledávky vůči zůstaviteli do soudní úschovy za současného upozornění, že plnění dluhu jinam bude až do ukončení pozůstalostního řízení neúčinné apod. Institut závěry pozůstalosti je opatření, jak zajistit zachování majetku v pozůstalosti, u kterého není třeba provádět každodenní aktivní výkon správy.¹⁴

Nad rámec příkladů uvedených výše jmenuje soud správce pozůstalosti také v situacích stanovených v § 157 OSŘ, zůstavitel správce pozůstalosti sice nejmenoval, ale je potřeba vyhotovit seznam majetku patřícího do pozůstalosti či vykonavatel závěti nebyl jmenován, odmítl spravovat pozůstalost nebo je ke správě pozůstalosti zřejmě nezpůsobilý a dědicové nejsou schopni pozůstalost řádně spravovat, nebo je k tomu jiný důvod. Soud jmenuje správce pozůstalosti také, pokud zůstavitel správce pozůstalosti sice povolá, ale pouze k části majetku a část zbylého majetku či celý zbylý majetek je potřeba také spravovat. Soud dále jmenuje správce tehdy, pokud zůstavitelem jmenovaný správce pozůstalosti zemřel, byl prohlášen za mrtvého nebo nezvěstného, omezen ve správnosti, odstoupil ze své funkce či byl odvolán pravomocným usnesením soudu, a zároveň se jeví potřebným, aby pozůstalost či její část spravoval jiný správce. V neposlední řadě jmenuje soud správce pozůstalosti na návrh dědice ke splnění poslední vůle zůstavitele, stanoví-li to občanský zákoník (§1632 ObčZ). Soud je dále oprávněn udělit usnesením souhlas k vyrovnání dospělých odkazů (§1678 ObčZ), udělit usnesením souhlas správci k právnímu jednání přesahujícímu prostou správu, nedohodnou-li se dědicové či je mezi nimi osoba pod zvláštní ochranou, nebo povolit

¹⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 461

usnesením dědici volně nakládání s určitými pozůstalostními předměty. V rozsahu, ve kterém je jmenován správce pozůstalosti soudem, končí funkce správce pozůstalosti povolaného zůstavitelem a dědicům, kteří spravovali v tomto rozsahu majetek. Správa neprobíhá ani k majetku, ke kterému soud nařídil závěru. Právní mocí rozhodnutí o dědictví zaniká správa pozůstalosti (§188 písm. b) OSŘ). Samotná funkce správce pozůstalosti a vykonavatele závěti zaniká mimo jiné právní mocí usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti (§200 písm. g) OSŘ).

Správcem pozůstalosti nemůže být jmenován nikdo proti své vůli, ba dokonce se jmenováním do funkce musí správce pozůstalosti projevit souhlas (§ 158 odst. 1 zákon o zvláštních řízeních soudních). S ohledem na skutečnost, že správcem pozůstalosti může být jmenován některý z dědiců, může být v případě tzv. odúmrti správcem pozůstalosti i stát jakožto jediný dědic přicházející v úvahu. Správce pozůstalosti, který se svým jmenováním souhlasí, je povinen ujmout se funkce den následující po dni, kdy mu bylo doručeno usnesení o jmenování, není-li v předmětném usnesení uveden den pozdější. Usnesení obsahuje, vedle určení správce pozůstalosti, rozsah spravovaného majetku nebo účel, pro který byl správce pozůstalosti jmenován (§158 odst. 2 OSŘ).

2.2. Předmět správy pozůstalosti

Předmětem správy pozůstalosti je pozůstalostní jmění, tedy aktiva pozůstalosti dle § 171 odst. 1 OSŘ a pasiva pozůstalosti dle § 171 odst. 2 OSŘ. V souladu s ustanovením § 171 odst. 1 OSŘ se jedná o *majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti, pohledávky a majetková práva, která sice vznikla teprve po smrti zůstavitele, avšak mají původ v právních skutečnostech, které nastaly za života zůstavitele, a která by mu bez dalšího patřila, kdyby nezemřel, a právo na vypořádání společného jmění zrušené, zúžené či zaniklé ještě za zůstavitelova života a do jeho smrti nevypořádané*, a podle ustanovení § 171 odst. 2 OSŘ se jedná o *dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, dluhy mající původ v právních skutečnostech, z nichž by měl zůstavitel plnit, pokud by mu v tom nezabránila jeho smrt, náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy vzniklé po smrti zůstavitele, o kterých zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele, že se hradí z pozůstalosti či jsou pasivem pozůstalosti*.¹⁵

¹⁵ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 496

Zaniklo-li manželství zůstavitele jeho smrtí, platí o majetku obsaženém ve společném jmění manželů až do jeho vypořádání, přiměřeně ustanovení o společném jmění (§ 736 ObčZ). V rámci vztahů, které se týkají manželského majetkového práva, vystupuje místo zůstavitele osoba spravující pozůstalost. Poté, co bude v pozůstalostním řízení pravomocně vypořádáno společné jmění (§ 162 OSŘ), je předmětem správy pozůstalosti pouze majetek, který po vypořádání připadl manželů – zůstaviteli. Dluhy, ač byly součástí společného jmění, jsou předmětem správy pozůstalosti vždy, bez ohledu na to, zda je dlužníkem rovněž pozůstalý manžel či jak byly po smrti zůstavitele případně vypořádány, neboť jsou součástí pasiv pozůstalosti.¹⁶

2.3. Práva a povinnosti správce pozůstalosti

Obsahem funkce správce pozůstalosti jsou práva a povinnosti vztahující se k hlavnímu účelu správy, snaže o zachování pozůstalostního majetku. Na rozdíl od plné správy není povinností správce spravovaný majetek rozmnožovat. Se souhlasem dědiců, případně pozůstalostního soudu, však může v určitých případech rozsah prosté správy překročit.

V zákoně je stanoven výslovný výčet povinností, které jsou správci pozůstalosti uloženy a mezi které patří prodání majetku, který nelze bez nebezpečí vzniku škody nebo nepoměrných nákladů uchovat, a to souhlasem soudu vyjma případů, hrozí-li majetku rychlá zkáza či je-li pravděpodobné, že rychle ztratí na hodnotě (§ 160 písm. a) OSŘ); vyrozumění banky a podobných institucí, u kterých měl zůstavitel účet, o jeho smrti (§ 160 písm. b) OSŘ); poskytnutí osobám s právem na zaopatření (§ 1665 - § 1669 ObčZ) stanovené plnění či splátky na takové plnění (§ 1678 odst. 2 ObčZ); zpravení odkazovníků o odkazech nařízených zůstavitelem (§ 1678 odst. 2 ObčZ); splnění dospělých odkazů, pokud to schválil soud (§ 1678 odst. 2 ObčZ).¹⁷

Správce vystupuje jako zástupce dědiců (beneficientů) a je povinen uplatňovat při správě pozůstalosti všechna práva týkající se spravovaného majetku a řádně s ním hospodařit, na což dohlíží pozůstalostní soud, který může správci také uložit, aby za řádný výkon správy dal jistotu. Ze svěřeného majetku poskytne správce splátky osobám, které na ně mají právo a

¹⁶ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 497

¹⁷ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 498

jsou-li obsahem pozůstalosti odkazy, doručí správce odkazovníkům zprávu o odkazech, které na ně připadají.

Odkazy, které mají být splněny z pozůstalosti a jsou již splatné (dospělé), správce pozůstalosti vyrovná, schválí-li to pozůstalostní soud. Odkazy splatné ihned jsou odkazy uvedené v § 1624 odst. 1 ObčZ (odkaz jednotlivých věcí z pozůstalosti a odkaz práv, která se vztahují k takovým věcem, odkaz menších odměn pro zaměstnance, odkazy veřejně prospěšné, dobročinné a podobné) a dále také odkazy, o nichž tak stanoví zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti, stejně jako odkazy splatné za rok po smrti zůstavitele, dojde-li ke splatnosti během pozůstalostního řízení. Po skončení pozůstalostního řízení bude odkaz plnit osoba odkazem obtížená, které to uložil zůstavitel, dědic, případně osoba, na kterou tento závazek přešel.¹⁸ Je-li odkazována věc zapisovaná do veřejného seznamu, pak správce pozůstalosti při jejím vydání není oprávněn (§1621 odst. 1 per analogiam) učinit prohlášení nahrazující vydání takové věci, není-li současně odkazem obtíženou osobou či vykonavatelem závěti.

Vzhledem k tomu, že za správce pozůstalosti může být ustanovena osoba práva neznalá, bude ji soudní komisař (notář) nápomocen při výkonu funkce správce, například sepíše smlouvu o postoupení pohledávky (§ 1612), prohlášení (§1621 odst. 2) atd. Pozůstalostní soud uděluje souhlas se splněním odkazu, a současně posoudí, zda jsou dány podmínky pro vydání odkazu. Vyžadovat stanovisko dědiců k jednotlivému právnímu jednání se jeví jako nadbytečné za předpokladu, že dědici již o dědickém právu stejně jako o právu na výhradu soupisu byli poučeni, o čemž učinili prohlášení. Při posouzení, zda udělit souhlas s vyrovnáním odkazu, přihlédne pozůstalostní soud zejména k tomu, zda je odkazovník způsobilým odkazovníkem, zda dědici uznali pravost a platnost pořízení zůstavitele, kterým nařídil odkazy; zda je odkaz splatný; zda bylo zvoleno, kterou z několika věcí má odkazovník obdržet (§1606 ObčZ); zda byla určena skupina osob, která má odkaz obdržet, nebo účel, jemuž má odkaz sloužit a k němu případně i odkazovník, který jej naplní (§1600 ObčZ); zda nebyl odkaz odvolán (§1602 ObčZ); zda je odkaz platný (§1605 odst. 1 ObčZ); zda nejde o odkaz, k němuž se nepřihlíží (§1609, 1610 ObčZ); zda odkazovníkem byla případně splněna podmínka či příkaz s odkazem spojené.¹⁹ O schválení vyrovnání dospělých odkazů rozhoduje

¹⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 467

¹⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 469

pozůstalostní soud usnesením (§161 OSŘ), které se doručuje všem dědicům a proti němuž je přípustné odvolání, zatímco odkazovníkovi, který účastníkem pozůstalostního řízení není, nebude doručováno. Neschválení vydání odkazu pozůstalostním soudem nemá vliv na právo odkazovníka požadovat vydání odkazu a případně i podat žalobu na vydání (tzv. reivindikační žaloba, § 1040 odst. 1 ObčZ) u obecného soudu.

Správce pozůstalosti vystupuje při právních jednáních, která se týkají pozůstalosti, pod svým jménem s dodatkem, ze kterého je zřejmé, že se jedná o správce pozůstalosti a je také patrná osoba zůstavitele.²⁰ Správce pozůstalosti jedná a své povinnosti plní osobně. Pro jednotlivá jednání se může nechat zastoupit jinou osobu, kterou je však povinen v souladu s § 1401 odst. 1 ObčZ pečlivě vybrat a dát jí dostatečné pokyny. Nechá-li se správce zastoupit neoprávněně či pověřil-li jinou osobu neoprávněně výkonem své působnosti, je tomu, v jehož prospěch majetek spravuje, odpovědný solidárně ze všeho, co tato osoba učinila. Správce vystupuje vůči všem beneficietům nestranně a bere ohled na jejich příslušná práva. Je-li správce sám dědicem, bere stejný zřetel na své zájmy stejně jako na zájmy ostatních dědiců (beneficientů) a svoji působnost vykonává ve společném zájmu. Nejedná-li se o zájem nebo právo plynoucí z právního jednání, ze kterého správa vznikla, musí správce beneficietovi a osobě dohlížející na správu majetku či zájem beneficienta oznámit bez zbytečného odkladu případný rozpor mezi zájmem beneficienta a zájmem správce při podnikání či činnosti sledující majetkový prospěch, stejně jako každé právo správce, které by mohl vůči beneficietovi nebo ohledně spravovaného majetku uplatnit.

Při uvážení hodnoty majetku, případně místo soupisu pozůstalosti, může pozůstalostní soud uložit správci, aby sestavil inventář majetku, ve kterém uvede věrný a přesný seznam jmění zahrnutého do správy, včetně seznamu významných dokladů. Sestavený inventář pak správce doručí pozůstalostnímu soudu, který ho správou pověřil. Ohledně stavu spravovaného majetku se vychází z vyvratitelné domněnky obsažené v § 1425 ObčZ, která stanoví, že *majetek popsany v inventáři je ke dni sestavení inventáře v dobrém stavu*. Pro přehlednost vede správce spolehlivé záznamy o spravovaném majetku, přičemž svůj vlastní majetek s majetkem spravovaným nesmí smísit.

Správce odpovídá dědicům za škodu vzniklou při správě pozůstalosti, avšak nehradí škodu způsobenou vyšší mocí, stárnutím či jiným přirozeným vývojem a běžným

²⁰ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 500

opotřebením při řádném užívání. Pokud správce vlastním zaviněním porušil povinnost stanovenou zákonem (§ 2900 ObčZ), je povinen k náhradě způsobené škody, přičemž se hradí skutečné škoda (tzv. *damnum emergens*) a ušlý zisk (tzv. *lucrum cessans*) podle § 2952 ObčZ, zatímco správce není povinen k odčinění nemajetkové újmy (§ 2894 odst. 2 ObčZ). *Při určení náhrady škody má však soud moderační právo, kterým může rozsah náhrady snížit a to pouze se zřetelem k okolnostem, za kterých byla správa přijata, anebo pokud správce vykonává správu bezúplatně, případně je-li správce nezletilý nebo je-li jeho svéprávnost omezena.* Svěřený majetek pojistí správce pozůstalosti na náklad pozůstalosti pouze tehdy, uloží-li mu to pozůstalostní soud či se na takovém postupu dohodnou dědicové. Správa pozůstalosti s sebou nese také náklady, které je správce povinen vyúčtovat a nejméně jednou za rok předložit pozůstalostnímu soudu a beneficietům dostatečně podrobné vyúčtování umožňující ověření jeho správnosti. Pozůstalostní soud a dědicové mohou kdykoliv přezkoumat účetní knihy a doklady týkající se správy, což jim také správce pozůstalosti musí umožnit, stejně jako je povinen poskytnout jim na vyžádání veškeré informace, ze kterých lze zjistit, jak je správa vedena. Kromě pravidelného vyúčtování během správy pozůstalosti je správce povinen také při skončení správy předložit pozůstalostnímu soudu i dědicům vyúčtování. Správci nastupujícímu na jeho místo předloží správce pozůstalosti také konečné vyúčtování a předá mu spravovaný majetek v místě, kde se předmětný majetek nalézá. Nenastupuje-li na místo správce nový správce, předá původní správce spravovaný majetek dědicům.²¹

Za funkci správce náleží správci pozůstalosti odměna, o které vyvratitelná právní domněnka stanoví, že se jedná o odměnu obvyklou podle povahy služeb správce. Spolu s odměnou jsou správci nahrazeny i hotové výdaje, které při správě pozůstalostního majetku vynaložil. Odměna s hotovými výdaji by mohla být správci vyplacena ze spravovaného majetku, pokud součástí spravovaného majetku jsou finanční prostředky a dědicové tento postup schválí (§ 1679 odst. 2 ObčZ per analogiam). V opačném případě uhradí správci odměnu a hotové výdaje beneficietům, tj. dědicové. *Do doby, než budou splaceny jeho pohledávky, má správce zadržovací právo k zajištění svých pohledávek ze správy. Je-li součástí spravovaného majetku finanční hotovost, započte správce své pohledávky proti vzájemné pohledávce beneficianta (§1447 ObčZ).* Aby mohly být odměna a hotové výdaje správci uhrazeny, je potřeba konsensus dědiců, jinak rozhodne obecný soud o stanovení této

²¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 466

výše rozsudkem. Jsou-li správcem pozůstalosti samotní dědicové, pak *se zisk a náklady rozdělí mezi beneficienty podle uzavřené smlouvy (per analogiam rozhodnutí soudu), jinak co nejspravedlivěji se zřetelem k povaze a předmětu správy a k okolnostem jejího vzniku se zřetelem k obecným zvyklostem. Nelze-li stanovit jiný poměr pro rozdělení zisku a nákladů mezi beneficienty, platí, že jsou tyto podíly stejné* (§ 1403 ObčZ per analogiam). Dohodnou-li se dědicové již dopředu o tom, jak bude pozůstalost rozdělena, budou tu část pozůstalosti, která jim dle dohody případně, spravovat bezplatně. V případě, že se dědicové nedohodnou na úhradě odměny a hotových výdajů správce-dědice ohledně spravování společných částí pozůstalosti, rozhodne o tom obecný soud na návrh. V souladu s § 1656 větou 2. ObčZ *se nepominutelný dědic poměrně účastní na zisku a ztrátě*, měl by se per analogiam podílet i nákladech správy pozůstalosti.²²

2.4. Úkony přesahující prostou správu

Správce spravuje pozůstalost v rozsahu tzv. prosté správy. V případě jednání, která prostou správu přesahují, je zapotřebí souhlasu beneficentů, tedy dědiců, případně soudu. Jedná se zejména o jednání, která se mohou při správě pozůstalosti vyskytnout, a to zcizení majetku z pozůstalosti, použití majetku z pozůstalosti jako jistoty, a dále dva účely, na které lze výnos, získaný ze zcizení majetku z pozůstalosti nebo z půjčky či úvěru zajištěných majetkem z pozůstalosti, použít a jimiž je zachování hodnoty či podstaty spravovaného majetku v rámci prosté správy a změna účelu spravovaného majetku.²³

O uskutečnění právních jednání, která přesahují nejen výkon prosté správy, ale představují také výkon vlastnických práv, by měli rozhodovat všichni dědicové jednomyslně (§ 1238 odst. 1 ObčZ per analogiam). V souladu s obecnou úpravou správy *může správce ze spravovaného majetku něco zcizit, je-li to v zájmu zachování hodnoty, podstaty a účelu spravovaného majetku nebo je-li to nutné k zaplacení dluhů s tímto majetkem spojených; jinak jen za protiplnění. Za stejným účelem může správce spravovaný majetek zastavit nebo jinak použít jako jistotu. K těmto právním jednáním musí správci udělit souhlas beneficiant (§ 1408 odst. 1 ObčZ). Souhlas k zcizení majetku správce nepotřebuje, hrozí-li mu rychlá zkáza nebo je-li pravděpodobné, že rychle ztratí na hodnotě (§ 1408 odst. 2 ObčZ).*

²² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 466

²³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 470

Je-li dědicem osoba, která není plně svéprávná, má zákonného zástupce nebo opatrovníka, nesmí opatrovník (zákonný zástupce per analogiam) podle § 483 odst. 2 písm. b) ObčZ zcizit bez souhlasu soudu nemovitou věc opatrovance nebo podíl na ní. Schválení soudu je potřeba i v dalších případech nakládání s majetkem opatrovance. Souhlasu soudu vyžadují zákonem taxativně stanovené případy: *když se dědici nedohodnou, nebo je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou (§ 1685 odst. 2 písm. a) ObčZ) – o zatěžování a nakládání s majetkem dědice ne plně svéprávného rozhodne opatrovnícký soud, v ostatních věcech rozhodne soudní komisař.*²⁴ Souhlas neznámého dědice, dědice, jehož stanovisko nelze zjistit včas, či dědice, který odmítá stanovisko udělit, může nahradit rozhodnutí soudu, pokud se souhlas takového dědice vyžaduje (§1404 ObčZ per analogiam).

Správce vystupuje jako zástupce dědiců, přesto ke svému jednání potřebuje doklad potvrzující jeho funkci. Tímto dokladem je v případě správce ustanoveného rozhodnutím soudu pravomocné rozhodnutí soudu o jeho jmenování, u správce povolného zůstavitelem je dokladem veřejná listina, kterou byl zůstavitelem povolán (stejnopis notářského zápisu, § 1556 odst. 1 ObčZ). Správce ustanovený do funkce dohodou dědiců se prokáže buď plnou mocí ode všech dědiců, nebo potvrzením soudu, ze kterého vyplývá, že správou pozůstalosti byl pověřen na základě dědické dohody. Vlastní realizaci jednání, ke kterému potřebuje správce souhlas dědiců (potažmo soudu) provede správce pozůstalosti. Soud by měl při rozhodování o udělení souhlasu vzít v úvahu všechny shora uvedené skutečnosti a zejména přihlídnout k tomu, aby takové právní jednání správce neohrozilo splnění poslední vůle zůstavitele, a nebyla tak například prodána věc, která má být vydána jako odkaz.²⁵ A contrario tak není souhlasu dědiců (soudu) zapotřebí tehdy, vykonává-li správce pozůstalosti správu v rozsahu správy prosté, tj. například poskytuje-li splátky na zaopatření osobám uvedeným v § 1665 a násl. ObčZ, vyrovnává-li dospělé odkazy věcmi z pozůstalosti, uznal-li závěť či dovětek, ve kterých je obsaženo nařízení vydat takové odkazy, za platné a pravé apod.

Rozhodnutí soudu, kterým schvaluje právní jednání správce pozůstalosti přesahující rámec prosté správy, je třeba k platnosti takové smlouvy²⁶. Správce dědictví naopak není, i

²⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 470

²⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 471

²⁶ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 30 Cdo 967/2004 [ze dne 31. 5. 2005]. Dostupné také z WWW:

kdyby měl souhlas soudu, oprávněn uznat dluh, neboť se nejedná o právní jednání nezbytné k uchování majetkových hodnot náležejících do dědictví (NS 29 Cdo 865/2009). *Ohled na práva nepominutelného dědice chráněného zákonem, není samo o sobě dostatečným důvodem pro to, aby pozůstalostní soud neudělil souhlas s volným prodejem věci do pozůstalosti patřících (Vážný 1/19).*

2.5. Volné nakládání s majetkem

Soud může dědicům povolit volně nakládat s určitými pozůstalostními předměty ještě před skončením dědického řízení, a to za kumulativního splnění tří podmínek (1680 odst. 1, 2 ObčZ): Za prvé je-li dědické právo takové dědice jasně prokázané. To znamená, že o pravosti či platnosti dědického titulu takového dědice nejsou pohybnosti, dědic je dědicky způsobilý (§ 1481 ObčZ a contrario). Za druhé dědic po poučení o dědickém právu dědictví neodmítl, po poučení o právu na výhradu soupisu své právo neuplatnil. A za třetí je zabezpečeno splnění poslední vůle zůstavitele, tedy nejedná se o odkaz, žádající dědic splnil podmínku apod., kterou mu zůstavitel v posledním pořízení uložil, předmět nepřidělil zůstavitel jinému dědicovi a současně nepovolil dědicům uzavřít jinou dohodu o rozdělení dědictví, či souhlasili ostatní spoludědicové, nepominutelné dědicové a odkazovníci, nehrozí spor o dědické právo. Na pozůstalost tak neuplatňuje dědické právo více osob, jejichž práva si vzájemně odporují. Pokud se dostalo dědici výhody volně nakládat s majetkem v pozůstalosti, pak mu ji nelze odejmout.

Při rozhodnutí o povolení soud přihlédne také k tomu, zda volné nakládání s danými předměty neohrozí splnění pohledávek věřitelů zůstavitele (soud rozhodující o povolení může vyžadovat souhlas těchto věřitelů) a právo nepominutelného dědice na povinný díl; zda se nejedná o předmět, u kterého bylo navrženo či provedeno odloučení (§ 1709 ObčZ) a nebyla provedena závěra (§1682 ObčZ). V praxi se může jednat o případ, kdy by mohl být odkaz představující vyplacení určité finanční částky ohrožen, pokud by bylo dědici povoleno volné nakládání s některým pozůstalostním předmětem, neboť by odepřením prodeje takového předmětu v exekuci nedošlo k uspokojení pohledávky odkazovníka.

Pozůstalostní soud dále přihlédne k hodnotě pozůstalostního předmětu, z čehož dovodí závěr o hodnotě majetku zbývajících v pozůstalosti poté, co by pozůstalostní soud povolil

nakládání s takovým pozůstalostním předmětem. Dědici dávají k volnému nakládání s určitým pozůstalostním předmětem souhlas zpravidla tehdy, pokud by takový předmět měl (podle předchozí dohody dědiců) připadnout žádajícímu dědicovi do výlučného vlastnictví. Mohla-li by být volným nakládáním s určitým pozůstalostním předmětem ohrožena práva ostatních osob, může soud po žádajícím dědici požadovat, aby dal jistotu, kterou může být ručení § 2018 ObčZ, finanční záruka § 2029 ObčZ či zajišťovací převod práva § 2029 ObčZ.

Volné nakládání s pozůstalostními předměty povolí soud formou usnesení, které doručí všem dědicům do vlastních rukou a je proti němu přípustné odvolání.²⁷ Po povolení soudem může dědic vykonávat vlastnické právo v celém rozsahu vůči pozůstalostnímu předmětu jako jediný vlastník pouze tehdy, je-li jediným dědicem, v opačném případě, je-li dědiců více, může takový spoludědic věc užívat, požívat, avšak nemůže ji sám bezúplatně ani úplatně zcizit, ani zatížit, dokud není pravomocným rozhodnutím pozůstalostního soudu, kterým se pozůstalostní řízení končí, rozhodnuto, že je tento dědic výlučným vlastníkem dané věci.²⁸ Takový názor zastává odborný komentář k občanskému zákoníku. Osobně se však přikláním k názoru, že soud má předtím, než žádajícímu dědici povolí volné nakládání s majetkem pečlivě zkoumat, zda jsou splněny podmínky pro takové povolení a nevyskytují se ani jiné případné překážky, které by mohly povolení bránit, a volným nakládáním by mohla být ohrožena práva jiných osob. Pokud však soud povolí dědici volné nakládání s předmětem z pozůstalosti, pak by takovému dědici, bez ohledu na to, zda se jedná o jediného dědice či spoludědice, mělo být povoleno volné nakládání s pozůstalostním předmětem se všemi jeho právy a povinnostmi.

2.6. Plná správa pozůstalosti

Dědic, který se bez oprávnění ujme plné správy pozůstalosti, nemůže uplatnit výhradu soupisu, a odpovídat tak za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého majetku. Bez oprávnění jedná takový dědic, který k takovému jednání neměl potřebné souhlasy (souhlas dědiců, případně soudu), či soud takovému dědici nepovolil volné nakládání s pozůstalostním předmětem, nebo dědici takové nakládání nepovolil zůstavitel v pořízení pro případ smrti.

²⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 474

²⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 475

Zda dědic začal vykonávat plnou správu, se pozná podle sledovaného účelu. Zatímco účelem prosté správy je zachování spravovaného majetku, účelem správy plné je rozmnožení majetku a jeho uplatnění v zájmu beneficianta, tedy dědice (§ 1409 ObčZ). Zejména se bude jednat o majetek většího rozsahu, se kterým dědic bez potřebného souhlasu bude ještě před skončením pozůstalostního řízení nakládat jako s vlastním. Ztráta oprávnění uplatnit výhradu soupisu postihne dědice, který smísí svůj majetek s majetkem v pozůstalosti zejména tehdy, pokud smísený pozůstalostní majetek bude většího rozsahu a takové smísení může uškodit věřiteli žádajícímu odloučení pozůstalosti. Otázkou je, zda takové oprávnění ztrácí i ten dědic, který majetek smísí až poté, co byl sepsán a oceněn, neboť v takovém případě by již neměl být věřitel vzhledem k odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele podstatně ohrožen.

Právo na výhradu soupisu ztrácí dědic také tehdy, prokáže-li se, že úmyslně zatajil pozůstalostní majetek, což však může nastat až poté, co byl dědic vyslechnut soudním komisařem při sepisování protokolu o předběžném šetření (§ 81 jednacího řádu) a aktivech a pasivech pozůstalosti, a zejména při sestavování seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti (§ 172, § 173 OSŘ). Prohlášení nebo seznam nesmí odpovídat skutečnosti v rozsahu nikoliv nepodstatném, aby dědic ztratil právo na uplatnění výhrady soupisu.²⁹

Důkazní břemeno nenese v těchto případech pozůstalostní soud, neboť jeho úkolem je dědice o jejich právech poučit a zaznamenat, zda takové právo uplatňují či nikoliv. Důkazní břemeno nese věřitel, který bude muset v případném sporu o zaplacení jeho pohledávky, kterou dlužník (dědic) nesplní dobrovolně, dokázat, že takový dědic se dopustil úmyslného jednání, kterým došlo ke zrušení účinků výhrady soupisu, nebo že zavinil neúplnost prohlášení či seznamu (§ 1687 ObčZ). S ohledem na zákonná ustanovení (§ 159a OSŘ, § 1 odst. 2 OSŘ) bude, v případě úspěchu věřitele ve sporu, výhrada soupisu zrušena pouze v onom jediném sporu věřitele a dlužníka, nikoliv vůči všem věřitelům, neboť, zákon v tomto směru nestanoví jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný pouze pro účastníky řízení.³⁰

²⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 478

³⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 479

3. SOUPIS POZŮSTALOSTI

3.1. Účel soupisu pozůstalosti

Soupis pozůstalosti je právní institut, jehož *účelem je zjistit pozůstalostní jmění a určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele* (§ 1684 odst. 1 ObčZ). Institut soupisu pozůstalosti pochází z obecného zákoníku občanského (ABGB). V době účinnosti ABGB bylo možno zjistit všechny majetek zůstavitele na místě samém, neboť se jednalo se o majetek nacházející se v jeho zemědělské usedlosti, bytě, živnostenské provozovně a podobně. V dnešní době však nejen, že se může majetek zůstavitele nacházet na více místech, ale také může mít různou podobu. Vzhledem k tomu, že jmění tvoří majetek i dluhy (§ 495 ObčZ), bude soud povinen při soupisu pozůstalosti zjistit nejen majetek zůstavitele, ale i jeho dluhy. Předpokladem provedení soupisu je mimo jiné skutečnost, že lze mít za to, že majetek obsažený v pozůstalosti dosahuje takové části, aby byl sepsán. V opačném případě by bylo v souladu s § 153 či § 154 OSŘ potřeba řízení zastavit, nezanechal-li zůstavitel žádný majetek. Zanechal-li zůstavitel majetek pouze v malém množství, řízení se také zastaví, a zároveň se vydá usnesení o tom, že tento nepatrný majetek připadne tomu, kdo se staral o pohřeb. Soupis pozůstalosti se provede nejprve na místě samém a postupně bude při jednání s dědici doplňován o věci, které patřily zůstaviteli, a které nebylo možné na místě samém sepsat, stejně jako o dluhy zůstavitele. Cílem je, aby soupis pozůstalosti byl úplný. Soupis pozůstalosti má mimo jiné také zajišťovací funkci, neboť zachycuje stav jmění zůstavitele v době jeho smrti či v období relativně blízkém, a obstarává tak důkazy o jeho existenci, rozsahu, stavu a ceně.³¹

Jmění zůstavitele je zjišťováno soudním komisařem již v rámci předběžného šetření (§ 139 OSŘ), zejména ze seznamů a systémů vedených podle zvláštních předpisů, ve kterých je evidován majetek zůstavitele, těmi je například katastr nemovitostí, registr silničních vozidel, rejstřík ochranných známek, sdělení třetích osob.³² Aby soupis zobrazoval co nejvěrněji jmění zůstavitele v době jeho smrti, je důležité, aby byl proveden včas, a to i bez přítomnosti osob, které mají právo být soupisu přítomny, pokud by vyrozumění o provedení soupisu mohlo vážně ohrozit včasné provedení soupisu (§ 178 odst. 2 OSŘ). Prakticky se jedná o situace, kdy by mohlo dojít v relativně krátké době od úmrtí zůstavitele ke změně stavu

³¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 489

³² Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 515

pozůstalostního jmění, například je-li majetek zůstavitele nezajištěný, v nebezpečí, volně přístupný, hrozí-li jeho smísení s majetkem dědiců či třetích osob. *V takovém případě je třeba k soupisu přizvat dva svědky; svědky soupisu nemohou být osoby, které nejsou plně svéprávné, osoby, které nemohou číst a psát, osoby, které jinak mají právo být přítomny soupisu a vznášet dotazy a připomínky a osoby jim blízké, jakož i zaměstnanci notáře, který byl v řízení o pozůstalosti pověřen provedením úkonů jako soudní komisař (§ 178 odst. 2 OSŘ).* O soupisu pozůstalosti se v souladu s § 179 odst. 1 OSŘ sepíše protokol, ve kterém *se kromě obecných náležitostí zejména uvede, z jakého důvodu se soupis provádí, kdo byl soupisu přítomen a jaké měl k soupisu dotazy a připomínky, popis majetku zůstavitele a kde se nachází a zda byl majetek zajištěn a jak. Věci a jiný majetek se popíše takovým způsobem, aby bylo možno zjistit jeho totožnost a aby byla vyloučena jeho záměna (§ 179 odst. 2 OSŘ).* Byl-li soupis pozůstalosti proveden bez účasti osob, které jinak mají právo být přítomny soupisu a vznášet dotazy a připomínky (§ 178 odst. 2), uvede se v protokolu o soupisu rovněž prohlášení svědků soupisu o tom, že byli přítomni po celou dobu soupisu a že soupis byl proveden řádně a úplně (§ 179 odst. OSŘ). Přivolaní svědci mohou být pouze osoby plně svéprávné, které umějí číst i psát, nejedná se o osoby uvedené v § 1684 odst. 2 ObčZ, ani o osoby jim blízké, ani o zaměstnance notáře, který byl v pozůstalostním řízení pověřen jako soudní komisař³³. Takové osoby se mohou z důvodu jejich zájmu na pozůstalostním majetku soupisu zúčastnit, ale nikoliv v pozici svědka.

Není-li ohroženo včasné provedení soupisu, nejsou-li splněny podmínky uvedené v § 178 odst. 2 OSŘ, vyrozumí notář (soudní komisař) nejméně 15 dní předem o času a místě provedení soupisu všechny osoby, které mají právo být soupisu přítomny a osvědčí své dědické právo nebo právo na povinný díl, nebo o kom je známo, že mu takové právo zřejmě náleží. Z hlediska urychlení a úspornosti dědického řízení lze některé úkony dědického řízení spojit do jednoho jednání, například soupis, vyrozumění o dědickém právu, právu na výhradu soupisu, dohodu o uznání dědického práva v případě sporu o dědické právo, dohody o odbytném s nepominutelným dědicem dle § 1657 ObčZ, o výši dědických podílů, o rozdělení majetku ve společném jmění manželů, o rozdělení dědictví. V případě provádění soupisu z důvodu uplatnění výhrady soupisu, bude soupis proveden až bezprostředně po uplatnění této výhrady a po uplynutí lhůt k odmítnutí dědictví a pro vyjádření o právu na výhradu soupisu.

³³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 492

Dle § 1487 odst. 1 ObčZ lze dědictví odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí; má-li dědic jediné bydliště v zahraničí, činí lhůta k odmítnutí dědictví tři měsíce. Jsou-li pro to důležité důvody, soud dědici lhůtu k odmítnutí dědictví přiměřeně prodlouží. Dle § 1675 ObčZ má dědic právo vyhradit si soupis pozůstalosti do jednoho měsíce ode dne, kdy ho soud o tomto právu vyrozuměl. Jsou-li pro to důležité důvody, soud lhůtu dědici prodlouží.³⁴

Osoby, které mohou být soupisu pozůstalosti přítomny (vyjma případů § 178 odst. 2 OSŘ) jsou uvedeny v § 1684 odst. 2 ObčZ a jsou jimi: vykonavatel závěti, správce pozůstalosti, každý, kdo tvrdí a osvědčí své dědické právo, dále nepominutelný dědic, věřitel, jehož návrhu na odloučení pozůstalosti bylo vyhověno a také navrhl soupis, jiná osoba, která prokáže právní zájem na tom být soupisu pozůstalosti přítomna (například manžel zůstavitele, věřitel, který si vyžádal soupis pozůstalosti, bez toho aniž by si vyžádal i odloučení pozůstalosti, osoba bydlící či podnikající společně se zůstavitelem a mající v objektech, kde bude proveden soupis pozůstalosti, své věci), odkazovník, u kterého reálně hrozí, že bude povinen přispět poměrně na povinný díl (§ 1653 ObčZ), což bude pro soudního komisaře těžké předem určit, neboť reálná hrozba bude existovat pouze tehdy, nedohodnou-li se dědicové s nepominutelným dědicem na odbytném (§ 1657 ObčZ). S účastí na pořízení soupisu pozůstalosti dvou posledně jmenovaných osob by měl soud souhlasit (§ 1684 odst. 2 písm. e) ObčZ). Za souhlas lze považovat faktické umožnění účasti těchto osob na soupisu a není třeba vydávat zvláštní usnesení.³⁵ Věřitel navrhuující odloučení pozůstalosti musí svoji obavu z předlužení dědice odůvodnit, což učiní například předložením výpisu z insolvenčního rejstříku, výpisem z katastru nemovitostí.

Soupis pozůstalosti je nenahraditelným institutem, který by měl být dle mého názoru nařízen vždy po smrti zůstavitele za účelem zjištění, jaké bylo jmění zůstavitele v době jeho smrti a zároveň slouží i pro srovnání, jakým způsobem byla pozůstalost spravována.

3.2. Nařízení soupisu pozůstalosti

O nařízení soupisu rozhoduje soud usnesením (§ 177 odst. 1 OSŘ), proti němuž je přípustné odvolání bez odkladného účinku. Soupis se tak provede, i když bylo odvolání

³⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 490

³⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 491

podáno. Soupis pozůstalosti nařizuje pozůstalostní soud na návrh, avšak i bez návrhu jej nařídí za situace, uplatní-li jeden z dědiců u soudu výhradu soupisu či uplatní-li jeden z nepominutelných dědiců právo na povinný díl. Stát má v případě odúmrti postavení dědice, kterému svědčí výhrada soupisu. Přesto převažuje názor, že v takovém případě by soupis pozůstalosti nemusel být z úřední povinnosti proveden, nebude-li navržen. Z úřední povinnosti nařídí pozůstalostní soud soupis pozůstalosti i bez návrhu dále v případě, že alespoň jeden z dědiců je osoba pod zvláštní ochranou (osoba, která není plně svéprávná, je neznámá či nepřítomná, nebo právnická osoba veřejně prospěšná či ve veřejném zájmu zřízená) či panuje nejistota, zda a případně kdo je dědicem. I když jsou splněny podmínky pro nařízení soupisu z úřední povinnosti, lze jej v odůvodněných případech nahradit seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a podepsaným všemi dědici (§ 1687 odst. 1 ObčZ), popřípadě společným prohlášením všech dědiců o pozůstalostním majetku (§ 1687 odst. 2 ObčZ).³⁶

Usnesení, kterým se nařizuje soupis pozůstalosti, není třeba vyhlášovat a vydáno bude bezprostředně poté, co vyjdou najevo skutečnosti odůvodňující jeho vydání. Usnesení spolu s vyrozuměním o čase a místě provedení soupisu se doručí osobám, které mohou být soupisu přítomny, nebo může být usnesení vyhlášeno účastníkům při jednání, pokud např. dědic poučení o právu na výhradu soupisu tuto výhradu uplatnil. V písemném vyhotovení bude obsaženo stručné odůvodnění s výčtem důvodů, na základě kterých byl soupis nařízen. Rozhodnutí soudu může být doručeno také při soupisu či dodatečně, stejně jako samotné jednání s účastníky o nařízení nemusí předcházet nařízení soupisu, je-li zjevné, že jsou pro nařízení soupisu pozůstalosti splněny podmínky. Spolu s usnesením o nařízení soupisu lze předvolat znalce, je-li dle názoru soudu třeba znalecký posudek oceňující majetek zůstavitele. V případě, že se soupis pozůstalosti nahrazuje seznamem majetku sepsaným správcem pozůstalosti, bude soudem vydáno pouze usnesení obsahující, že se soupis pozůstalosti nahrazuje seznamem, popřípadě prohlášením (§ 1687 ObčZ).³⁷

V praxi provádí soupis pozůstalosti na místě sám příslušný notář, který provedením může pověřit notářského kandidáta, notářského koncipienta či jiného svého zaměstnance, který absolvoval příslušnou zkoušku (§ 103 odst. 2 písm. a) OSŘ). V protokole o soupisu

³⁶ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 516 - 518

³⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 492

pozůstalosti se uvedou všechny podstatné skutečnosti, tedy kromě obecných náležitostí dle § 40 odst. 6 OSŘ, také důvod provedení soupisu, přítomnými osobami vznešené dotazy a připomínky, popis majetku a případně i způsob zajištění. Dle judikatury platí, že *protokol o jednání sepsaný soudem, který obsahuje zákonem stanovené náležitosti, je veřejnou listinou*³⁸ a účastník, který tvrdí opak oproti údajům uvedeným v protokolu o jednání, majícím charakter veřejné listiny, je povinen svá tvrzení prokázat³⁹. Majetek obsažený v soupisu pozůstalosti se popisuje takovým způsobem, aby ho bylo možné jednoznačně charakterizovat.

Do soupisu pozůstalosti se zaznamená nejen výlučný majetek zůstavitele, ale také věci náležející do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela, k jehož zrušení, zúžení či zániku došlo ještě za života zůstavitele, ale dosud nebylo vypořádáno. Obsahem soupisu jsou také doklady nasvědčující existenci dalšího zůstavitelova majetku. Listiny objevené při soupisu a umožňující dohledání dalšího zůstavitelova jmění, lze při soupisu nejen prohlédnout, ale také zajistit. K soupisu může být přizván i soudní znalec, jehož přítomnost zákon vyžaduje v případě, že je soupis pozůstalosti nařízen za účelem stanovení povinného dílu, nepominutelný dědic však nemusí na přítomnosti soudního znalce trvat. V soupisu jsou sepsány všechny věci včetně odkazů, jejichž vlastníkem byl zůstavitel, bez toho aniž by bylo rozlišováno, zda se jednalo o samostatné či společné vlastnictví. Je však důležité si uvědomit, že soupis pozůstalosti je pouze jedním ze zdrojů, díky kterým lze objasnit stav jmění patřícího do pozůstalosti, avšak nemusí bezvýhradně znamenat, že všechny věci, které jsou uvedeny v soupisu, jsou opravdu součástí jmění zůstavitele.⁴⁰

Ačkoliv soupis pozůstalosti neodpovídá soupisu aktiv a pasiv, který je upraven v § 172 a 173 OSŘ, lze jej nahradit úplným soupisem aktiv a pasiv, nebude-li třeba z něj vyčleňovat majetek ve společném jmění manželů ani majetek, který *nabývá pozůstalý manžel dle § 1667 ObčZ, i když není dědicem, tj. movité věci tvořící základní vybavení rodinné domácnosti, což*

³⁸ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 29 Odo 407/2002 [ze dne 29. 7. 2004]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/BDF631BCABCDD41DC1257A4E006AA35E?openDocument&Highlight=0,null,

³⁹ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 28 Cdo 852/2008 [ze dne 17. 2. 2009]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/DBFA3ACF0768B2F8C1257A4E006ABFBB?openDocument&Highlight=0,null,

⁴⁰ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 520

však neplatí, pokud pozůstalý manžel nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost. V takovém případě, vychází soud z vyhotoveného soupisu aktiv a pasiv pro stanovení jmění zůstavitele.⁴¹

3.3. Hrazení nákladů soupisu pozůstalosti

Majetek začleněný do soupisu pozůstalosti je oceňován na základě tzv. obvyklé ceny, to jest *ceny, která byla dosažena při prodeji stejného popřípadě obdobného majetku v obvyklém obchodním styku při nezávislé transakci, kdy každá ze stran (kupující i prodávající) konala informovaně, obezřetně a svobodně*. Při stanovení obvyklé ceny jsou v úvahu brány všechny cenu majetku ovlivňující okolnosti, vyjma mimořádných okolností trhu (například tržní vývoj), osobních poměrů účastníků a vliv nemá ani zvláštní obliba (tedy subjektivní vztah k předmětné věci). Obvyklá cena se vyjadřuje v penězích a určí se porovnáním s věcí podobnou. Oceňována je i pohledávka, při čemž je v úvahu brána i její případná změna v čase.⁴²

Náklady spojené se soupisem pozůstalosti jsou hrazeny z pozůstalosti poměrně k tíži dědických podílů těch dědiců, kterým je soupis ku prospěchu. Není-li dobře možné hradit náklady na pořízení soupisu z pozůstalosti, uloží soud těmto dědicům, aby na úhradu nákladů poměrně přispěli (§ 1686 odst. 1 ObčZ). Ku prospěchu je soupis pozůstalosti osobám uvedeným v § 1685 odst. 1 ObčZ, tedy dědicům, kteří soupis pozůstalosti navrhli, a to v poměru k jejich dědickým podílům, případně nepominutelnému dědicovi za účelem výpočtu povinného dílu. V případě *nařízení soupisu pro potřebu výpočtu povinného dílu se hradí náklady na pořízení soupisu z pozůstalosti a jdou poměrně k tíži všech dědiců a osoby, která má na povinný díl právo (§ 1686 odst. 2 ObčZ).* V praxi probíhá pohyb finančních prostředků souvisejících s pořízením soupisu pozůstalosti na účtu zůstavitele, s nímž, respektive s prostředky na takovém účtu, může soudem oprávněná osoba. V případě neshody dědiců o této osobě, ustanoví soud správce, kterého oprávní disponovat s účtem zůstavitele (§ 156 OSŘ) a který své oprávnění vykonávat funkci správce bude prokazovat předložením soudního usnesení, jímž byl jmenován. O odměně za provedení soupisu či jeho části, která byla prováděna na místě samém, rozhodne soudní komisař v rámci usnesení, jímž se pozůstalostní

⁴¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 492

⁴² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 494

řízení končí. Náklady na pořizování soupisu jsou primárně hrazeny z pozůstalosti, tedy k tíži všech dědiců. Takoví dědicové však mají regresní nárok vůči těm dědicům, kterým byl soupis ku prospěchu, a to v poměru jejich dědických podílů. Je-li však soupis nařizen na podnět věřitele, který požádal o odloučení pozůstalosti či prokázal jiný vážný důvod, hradí analogicky s § 140 odst. 1 OSŘ, § 1 OSŘ náklady vzniklé soupisem této věřitelé. Náklady za pořizování soupisu nese i ten, kdo požaduje provedení soupisu, bez toho aniž by k tomu měl vážný důvod. V případě osoby dědice, jehož účast během pozůstalostního řízení zanikla a v jehož prospěch byl soupis proveden, hradí takové náklady náhradník vstoupivší na jeho místo či ten, jemuž podíl tohoto dědice přirostl. *Byl-li soupis vyhotoven pro potřeby výpočtu povinného dílu, hradí vzniklé náklady všichni dědicové vč. dědice nepominutelného, a to poměrně k celé pozůstalosti či podle poměru dědických podílů stanovených hodnotou majetku nabytého dědici při rozdělení pozůstalosti poměrně snížených o podíl nepominutelného dědice*⁴³. Například: Je-li pět dědiců a jeden nepominutelný dědic s právem na čtvrtinu jeho zákonného dědického podílu, z vzniklých nákladů by každý dědic hradil 3/16 a nepominutelný dědic 1/16. Byl-li v pozůstalostním řízení ustanoven znalec, který byl k soupisu přibrán, nehradí se náklady podle § 1686 ObčZ. Znalec má za vypracování znaleckého posudku nárok na znalečné, které, nebyla-li složena záloha na náklady takového důkazu, platí stát, který může ve smyslu § 148 odst. 1 OSŘ požadovat náhradu jím placených nákladů řízení po účastnících řízení.⁴⁴

3.4. Nahrazení soupisu pozůstalosti

Za účelem zjednodušení a s tím souvisejícího zrychlení a nižších nákladů pozůstalostního řízení lze soupis pozůstalosti nahradit seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici, nebo lze soupis nahradit společným prohlášením dědiců. Nahrazení soupisu pozůstalosti však nesmí způsobit újmu na právech věřitele, který požaduje odloučení části či celé pozůstalosti, ani nesmí snížit možnosti uspokojení navrhuje věřitele. Použití substituující instituty však nelze v případě, kdy bylo

⁴³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 501

⁴⁴ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 522

řízení o pozůstalosti zastaveno z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek či zanechal majetek pouze nepatrné hodnoty (§ 153 a § 154 OSŘ).⁴⁵

Vzhledem k tomu, že seznam pozůstalostního majetku i prohlášení dědiců substituují soupis pozůstalosti, musí obsahovat údaje odpovídající skutečnosti, to jest údaje shodné s případným soupisem. Seznam či prohlášení by tak měly obsahovat nejen majetek zůstavitele, ale i jeho dluhy, stejně jako obsahem soupisu pozůstalosti je jmění zůstavitele. Odporují-li uvedené údaje skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném, uplatní se ustanovení § 1688 ObčZ. Sankce odpovídající ztrátě výhrady soupisu, postihne ty dědice, kteří zneužili institutů nahrazujících soupis pozůstalosti (§ 1688 odst. 1 písm. a) ObčZ).⁴⁶

Aby mohl být soupis nahrazen výše zmíněnými instituty, musí být splněny zákonem stanovené podmínky. Seznam pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti je potřeba, aby všichni dědicové potvrdili, stejně jako prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku musí učinit všichni dědicové. Musí se jednat o dědice známé a přítomné s jasným dědickým statutem. Zákon nevyžaduje, aby podpisy dědiců na některém z těchto institutů byly notářsky ověřeny, nic však úřednímu ověření podpisů, stejně jako prohlášení dědiců o pravosti jejich podpisů, nebrání. V některých případech již z důvodů pořízení soupisu vyplývá, že ho nelze zastoupit náhradním institutem. Navrhne-li například věřitel odloučení pozůstalosti, osvědčil-li dostatečně obavu z předlužení dědice (§ 1685 odst. 2 písm. c) ObčZ), či osvědčí-li věřitel zůstavitele existenci jiného vážného důvodů opravňujícího k provedení soupisu (§ 1685 odst. 2 písm. d) ObčZ), či tehdy, má-li být soupis proveden neprodleně, ještě před poučením dědiců o jejich dědickém právu (a contrario § 1684 odst. 2 ObčZ).

V seznamu pozůstalostního majetku se uvede všechn majetek zůstavitele, který vlastnil v okamžiku své smrti, pohledávky a majetková práva vzniklá po jeho smrti, avšak mající původ v právních skutečnostech nastalých za života zůstavitele a která by mu patřila, kdyby nezemřel, právo na vypořádání společného jmění, která dosud nebylo vypořádáno, ale za života zůstavitele zaniklo, bylo zrušeno či zúženo. Dále se uvede majetek obsažený ve společném jmění manželů s pozůstalým manželem, popřípadě, bylo-li již společné jmění vypořádáno, uvede se pouze majetek, který v souladu s vypořádáním patří do společného jmění. Obsahem seznamu pozůstalostního majetku budou také aktiva, ohledně kterých panuje

⁴⁵ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 527

⁴⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 503

mezi dědici spor, zda do pozůstalostního majetku skutečně patří, i když v rámci pozůstalostního řízení se k nim sice nepřihlíží, ale obsahem seznamu jsou v zájmu zachování jeho úplnosti a možné odpovědnosti dědiců za to, že údaje v něm obsažené odpovídají skutečnosti (§ 172 odst. 1 OSŘ). Součástí seznamu by měl být i majetek, o kterém má pozůstalostní soud za to, že do pozůstalosti patří. Obsahem seznamu mohou být i pasiva pozůstalosti, která jsou však z pohledu seznamu pozůstalostního majetku bez právního významu.⁴⁷

O nahrazení soupisu pozůstalosti rozhoduje pozůstalostní soud usnesením, dospěje-li k názoru, že jsou dány okolnosti případu, které nahrazení soupisu odůvodňují. V takovém usnesení pak pozůstalostní soud zpravidla určí i přiměřenou lhůtu, ve které je potřeba seznam předložit, po marném uplynutí lhůty bude soudem rozhodnuto o nařízení soupisu. Je-li za účelem sestavení seznamu majetku potřeba jmenovat nového správce pozůstalosti, rozhodne pozůstalostní soud o jeho jmenování usnesením, přičemž lhůta k předložení seznamu pozůstalostního majetku nemůže začít běžet dříve, než usnesení o jmenování nového správce pozůstalosti nabyde právní moci. Společné prohlášení dědiců je obsahově totožné se seznamem pozůstalostního majetku. O tom, že společné prohlášení dědiců nahradí soupis pozůstalosti, však rozhodne soud pouze tehdy, bylo-li mu již takové prohlášení předloženo, a to nejpozději do zahájení soupisu pozůstalosti, splňuje-li všechny zákonem stanovené požadavky a dospěje-li soud k závěru, že projednání pozůstalosti je natolik jednoduché, že soupis pozůstalosti může být nahrazen společným prohlášením dědiců.

Proti usnesení o nahrazení soupisu seznamem pozůstalostního majetku, společným prohlášením dědiců či proti usnesení o jmenování správce pozůstalosti je přípustné odvolání.

Otázkou je, zda v případě, je-li soupis vyhotoven z důvodu výpočtu povinného dílu nepominutelného dědice, lze tento soupis nahradit seznamem majetku či prohlášením dědiců. Domnívám se, že i nepominutelný dědic je dědicem zůstavitele v širším slova smyslu, a tak, *odůvodňují-li to okolnosti případu, může soud rozhodnout i v takovém případě o nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici* (§ 1687 odst. 1 ObčZ), tedy i nepominutelným dědicem. Na úvaze soudu však bude rozhodnout, zda se za těchto okolností a při splnění podmínek uvedených v § 1687 odst. 2 ObčZ jedná o jednoduchý případ a soupis bude možné nahradit i společným

⁴⁷ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 528

prohlášením dědiců včetně nepominutelného dědice o pozůstalostním majetku. Na základě skutečností zjištěných v průběhu pozůstalostního řízení rozhodne soud, zda jsou splněny podmínky pro aplikaci substitučních institutů. Při seznamu pozůstalostního majetku, stejně jako při společném prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku by, jako v případě soupisu pozůstalosti, mělo být provedeno ocenění, § 181 OSŘ per analogiam, sepisovaného majetku včetně dluhů zůstavitele. S ohledem na možnost postupného zjišťování zůstavitelova jmění bude zároveň měněno i prohlášení dědiců či seznam pozůstalostního majetku.⁴⁸

3.5. Neúplný soupis a postavení věřitelů

V případech, kdy je soupis pozůstalosti nahrazen seznamem pozůstalostního majetku či prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku, může nastat situace, že v nich uvedené údaje jsou neúplné. Odporují-li takové údaje v nikoli nepodstatném rozsahu skutečnosti, spojuje zákon sankce postihující dědice, a ruší tak od počátku případně uplatněné právo výhrady dědiců.

Důkazní břemeno nese v nalézacím řízení ten, kdo tvrdí, že údaje odporují skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném. Například věřitel, který bude požadovat zaplacení celé pohledávky. Sankce shora uvedená nedopadá na osobu pod zvláštní ochranou (§ 1688 odst. 2 ObčZ), kterou je osoba s omezenou svéprávností, právnická osoba veřejně prospěšná či ve veřejném zájmu zřízená, osoba neznámá či nepřítomná. Ačkoliv odborná literatura, respektive citovaný komentář, uvádí, že i opatrovance či zastoupeného by měla postihnout sankce ztráty uplatněné výhrady soupisu, s ohledem na § 1681 odst. 1 ObčZ, potvrdí-li opatrovník či jejich zákonný zástupce prohlášení nebo seznam, které neodpovídají skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném, domnívám se, že takové sankce dle § 1688 odst. 1 písm. a) ObčZ nepostihne, a to z důvodů, že se jedná o osoby pod zvláštní ochranou uvedené v § 1688 odst. 2 ObčZ, neboť toto ustanovení je ve vztahu speciality k § 1681 odst. 1 ObčZ. U ostatních dědiců účinek zrušení výhrady soupisu nenastane, prokáže-li takový dědic, že neúplnost prohlášení či seznamu nezavinil.⁴⁹

⁴⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 504

⁴⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 507

Žádat o nový soupis pozůstalosti mohou osoby uvedené v § 1685 odst. 2 ObčZ, pokud svoji žádost doloží skutečnostmi svědčícími o neúplnosti seznamu či prohlášení, nebo zdůvodňujícími podezření, že došlo k zatajení majetku.

Odpovědnost správce za neúplnost provedeného seznamu bude závislá na tom, zda dědic tuto skutečnost zavinił či nikoliv. Na základě toho se bude odvíjet i případná ztráta výhrady učiněná dědicem a výše regresního nároku dědice vůči správci. Na rozdíl od dědiců není v případě správce uváděna forma zavinění a odborná literatura uvádí, že *odpovědnost správce založí zřejmě již nedbalost při vyhotovování seznamu pozůstalostního majetku*.⁵⁰

Věřitelé, kteří navrhli odloučení pozůstalosti (§ 1709 ObčZ) či soupis pozůstalosti (§ 1685 odst. 2 písm. d) ObčZ) jsou účastníky té části pozůstalostního řízení, ve kterých se jedná o jimi navržené instituty. Mezi jejich práva (obecně upravená v § 41 a násl. OSŘ) patří i speciální úprava uvedená v občanském zákoníku, v tomto případě konkrétně v § 1689 ObčZ, a jsou tak oprávněni vyjádřit se k soupisu pozůstalosti, čemuž předchází povinnost soudu oznámit takovému věřiteli provedení soupisu. Logicky se musí jednat o věřitele soudu známé. Vzhledem k tomu, že pozůstalostní řízení je vedeno zásadou vyšetřovací, je soud povinen k důvodným podnětům věřitelů přihlédnout, nechat tyto dědice vyjádřit a provést případně další související šetření. Analogicky a za účelem ochrany věřitelů by těmto věřitelům mělo být oznámeno i nahrazení soupisu pozůstalosti, měly by tak být informováni o seznamu pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti, stejně jako o společném prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, rozhodne-li o těchto institutech soud. Věřitelé, jakožto osoby uvedené v § 1688 odst. 1 písm. b) ObčZ ve spojení s § 1685 odst. 2 písm. c) či d) ObčZ, mají právo žádat soudního komisaře o vyhotovení nového soupisu, prokáží-li na tom právní zájem, objeví-li se rozpory mezi údaji uvedenými v seznamu či v prohlášení se skutečností, a to v rozsahu nikoli nepodstatném.⁵¹

⁵⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 507

⁵¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 509

4. ZÁVĚRA POZŮSTALOSTI

Závěra pozůstalosti je institut, který nahrazuje soudní úschovu pozůstalosti a jehož účelem je v první řadě zajištění pozůstalosti. Dále může být prostřednictvím závěry pozůstalosti uspokojeno dědické právo dědice, který je nesvéprávný, neznámý nebo nepřítomný, příp. osoby s právem na povinný díl (§ 1682 odst. 2 ObčZ). Závěra tak v posledním případě představuje určité donucení směřované vůči ostatním dědicům, aby se s nepominutelným dědicem vypořádali, tj. aby v případě rozdělení pozůstalosti udělili souhlas s připadnutím věcí zajištěných závěrou tomu dědici, v jehož prospěch byla závěra soudem učiněna. *Soud učiní bez odkladu opatření zajišťující pozůstalost (závěru), jestliže: některý z dědiců není svéprávný; některý z dědiců je neznámého pobytu; je obava, že je pozůstalost předložena; věřitel navrhl odloučení pozůstalosti; nebo je-li tu jiný důležitý důvod pro zvláštní opatrnost (§ 1682 odst. 1 písm. a)-e) ObčZ).*

Předmětem závěry pozůstalosti je majetek patřící do pozůstalosti, popřípadě majetek, o kterém lze mít za to, že do pozůstalosti patří. Předmětem závěry pozůstalosti může být celý majetek patřící do pozůstalosti či pouze jeho část. Zajištěný majetek se vezme do soudní úschovy, v praxi pak například, je-li předmětem závěry pozůstalosti osobní automobil, jsou do soudní úschovy uloženy klíčky k jeho ovládní.⁵²

Účastníkem řízení je při závěře pozůstalosti každý, kdo byl dotčen opatřením soudu, které směřovalo k zajištění majetku zůstavitele a kdo se dosud nestal účastníkem z jiného důvodu (§ 116 OSŘ). Závěru může také navrhnout dědic, který má o majetek patřící do pozůstalosti obavu, tj. je dán tzv. důvod zvláštní opatrnosti (§ 1682 odst. 1 písm. e) ObčZ), který umožňuje nařít závěru i v případě ohrožení práva nepominutelného dědice na výplatu povinného dílu, je-li nepominutelný dědic neznámého pobytu.⁵³

Dozví-li se soud, že je dán některý ze zákonem uvedených důvodů, zřídí bez odkladu závěru pozůstalosti. V případě nebezpečí z prodlení může závěru zřít kterýkoliv věcně příslušný pozůstalostní soud, tedy zejména soudy okresní. Závěru nařizuje soudní komisař usnesením, ve kterém uvede důvody a proti takovému usnesení je přípustné odvolání (§ 149 OSŘ), které nemá odkladný účinek. Závěra se provede, i kdyby bylo odvolání podáno, jsou-li pro její nařízení splněny důvody. Usnesení není třeba vyhlášovat, postačí jeho vydání, a toto

⁵² Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 510

⁵³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 481

rozhodnutí lze účastníkům řízení doručovat při provedení závěry, budou-li přítomny závěrou dotčené osoby, nebo až dodatečně. To, zda vydání závěry bude předcházet jednání s účastníky, závisí na splnění předpokladů pro nařízení závěry, případně naopak, bude-li potřeba určité okolnosti ještě před vydáním závěry objasnit. V zákoně není stanoven okruh osob, které mají být při provedení závěry přítomny, a tak lze analogicky vycházet z obdobných zákonných ustanovení. Vyrozumívání osob, které by per analogiam mohly být přítomny provedení závěry, však nesmí narušit bezodkladné provedení závěry, jsou-li splněny důvody.

Závěra zaniká právní moci rozhodnutí o dědictví (§ 188 písm. a) OSŘ), odpadnutím důvodu, na základě kterého byla zřízena, nebo zjištěním, že věc, která byla předmětem závěry, nepatřila zůstaviteli. Dědicové, kteří jsou o svém dědickém právu vyrozumíváni vyhláškou, by závěra měla být usnesením zrušena poté, co skončí jejich účast v řízení po uplynutí vyhláskové lhůty za současné neexistence jiných důvodů, proč by měla jejich účast trvat.⁵⁴

Závěra pozůstalosti bývá nařizována většinou pouze k části pozůstalosti, která je zajišťována ve prospěch určité osoby, ačkoliv se jedná o věci, ke které mají právo všichni dědicové, kteří tvoří podle § 1236 a násl. ObčZ společenství dědiců. Jedná-li se však o pozůstalost, která je předlužena, bude vhodné zřídit závěru k celé pozůstalosti. Navrhne-li věřitel odloučení části pozůstalosti, bude zajištěna pouze jím navržená část, která bude následně uvedena ve vyhovujícím usnesení soudu. O tom, jestli celá věc opravdu připadne dědici, v jehož prospěch byla závěra nařízena, rozhodne až pozůstalostní soud při rozdělování pozůstalosti, avšak závěra by měla být vždy nařízena k věci, která má dle závazné vůle zůstavitele připadnout tomuto dědici. Při zřízení závěry k určité věci vychází soud mimo jiné z velikosti a ceny dědického podílu dědice, v jehož zájmu má být závěra nařízena, například z protokolu o předběžném šetření (§ 81 jednacího řádu). Nařízením závěry pozůstalosti však mohou být ostatní dědicové poškozeni, neboť k závěrou zajištěnému majetku již fakticky nelze zřídit správu majetku. V případě správy majetku však zákon v § 160 písm. a) OSŘ také poskytuje ochranu spravovanému majetku, když jej umožňuje se souhlasem soudu prodat, nelze-li ho uchovat bez nepoměrných nákladů či nebezpečí škody. Spravovaný majetek lze prodat i bez souhlasu, hrozí-li mu rychlá zkáza či je vysoká pravděpodobnost jeho rychlé

⁵⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 483

ztráty na hodnotě. Účelem těchto ustanovení je skutečnost, že výtěžek z takového majetku, který by jinak znamenal ztrátu pro dědice, bude zařazen do aktiv pozůstalosti.⁵⁵

Praktická ustanovení týkající se závěry pozůstalosti jsou uvedena v § 149 – 151 OSŘ, kde jsou vyjmenovány způsoby, jak lze závěru pozůstalosti provést, a to *uložením do úschovy soudu, soudního komisaře nebo vhodného schovatele; nebo zapečetěním v zůstavitelově bytě či na jiném vhodném místě; zákazem výplaty z účtu nebo z vkladní knížky; soudním usnesením, kterým je uloženo dlužníkům, má-li zůstavitel pohledávky, aby svá plnění skládali do úschovy.* Podrobnější úprava je obsažena v § 281 až 288 OSŘ⁵⁶

V souladu s § 1683 ObčZ *není závěry třeba, je-li v pozůstalosti nemovitá věc poskytující dostatečnou závěru.* O této skutečnosti rozhodne soud usnesením poté, co byl podán návrh na nařízení závěry, ale soud dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky uvedené v § 1683 ObčZ a tento návrh zamítne. Zda uvedená nemovitost poskytuje dostatečnou jistotu, zjistí soud z její obvyklé ceny, kterou je potřeba stanovit před rozhodnutím o závěře, přihlížejíc při tom k hodnotě celé pozůstalosti. Nevyvratitelná právní domněnka stanoví, že *dostatečnou jistotu poskytuje taková nemovitost, jejíž cena tvoří podstatnou část hodnoty pozůstalosti.*⁵⁷

⁵⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 486

⁵⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 485

⁵⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 487

5. ROZDĚLENÍ POZŮSTALOSTI

5.1. Způsoby rozdělení pozůstalosti

Zanechal-li zůstavitel více dědiců s prokázaným nejlepším dědickým právem, může být buď pozůstalost rozdělena a potvrzeno nabytí dědictví více dědicům podle rozdělení pozůstalosti nebo potvrzeno nabytí dědictví více dědicům podle dědických podílů. Zákonná úprava dává přednost rozdělení pozůstalosti mezi více dědiců. Pouze nedojde-li k takovému rozdělení, může být více dědicům potvrzeno nabytí dědictví podle dědických podílů. O rozdělení pozůstalosti mezi více dědiců se jedná také tehdy, jsou-li jim jednotlivé věci z majetku zůstavitele přikazovány do výlučného, popřípadě společného vlastnictví více dědiců. O rozdělení pozůstalosti je řeč také v případě dosud nesplněných odkazů, přičemž se věc přidělí tomu dědici, jemuž zůstavitel přikázal splnit odkaz, případně se věc přidělí do spoluvlastnictví všech dědiců, připadají-li odkazy všem dědicům podle poměru jejich dědických podílů.⁵⁸

Zákonem jsou upraveny čtyři způsoby rozdělení pozůstalosti, a to podle nařízení zůstavitele, podle určení třetí osoby, schválením dohody dědiců a na žádost všech dědiců. V ostatních případech nebude pozůstalost vůbec rozdělována, soud potvrdí dědicům nabytí dědictví podle dědických podílů, podílů stanovených zákonem či dle vůle zůstavitele. V některých případech však není rozdělení pozůstalosti možné ze samotného zákona či dle smyslu, kterého má být dosaženo. Bylo-li provedeno odloučení z pozůstalosti, zastávám názor, že majetek, u něhož byla provedena závěra či soupis, by neměl být předmětem rozdělení mezi dědice, neboť by z takového majetku měl být přednostně uspokojen dotčený věřitel. Právní mocí usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti zanikají dědická práva dědiců, a nemohou si tak pozůstalost rozdělovat. Předlužení pozůstalosti by nemělo bránit rozdělení pozůstalosti, není-li nařízena likvidace a dědicové uplatní výhradu soupisu, odpovídají za dluhy pouze do výše ceny nabytého dědictví, v opačném případě odpovídají dědicové za dluhy pozůstalosti i majetkem svým.

5.2. Poslední vůle zůstavitele

V § 1694 odst. 1 ObčZ je obsažena právní úprava rozdělení pozůstalosti dle vůle zůstavitele obsažené v pořízení pro případ smrti. Dědicové se však mohou dohodnout o jiném

⁵⁸ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 560 – 561

rozdělení pozůstalosti, pokud to zůstavitel výslovně připustil. Zároveň je v § 1694 odst. 2 ObčZ uvedeno, že na projev vůle zůstavitele, kterým přidělil dědicům jednotlivé věci ze svého jmění, bez toho aniž by explicitně přikázal rozdělení pozůstalosti, nebo že povoláný dědic může přijmout jen výslovně přidělené věci, či že se určitá věc ponechává v dědickém spoluvlastnictví, se hledí jako na přání, které není právně závazné, ale má určitou morální závaznost. Uvedený institut je v občanském zákoníku zakotven z důvodu praktických zkušeností, neboť autoři tohoto právního předpisu konstatují, že zůstavitelé pořizující testament bez notáře sice označí v testamentu určité věci, jež mají připadnout jednotlivým dědicům, ale ve skutečnosti zamýšleli vyjádřit velikost dědických podílů, nikoliv přidělit jednotlivým dědicům konkrétní části majetkové podstaty a zabránit jim, aby si rozdělili pozůstalost libovolně.

Odstavce § 1694 ObčZ si vzájemně odporují, neboť v odstavci 1 je obsažena zásada absolutní závaznosti vůle zůstavitele pro dědice, kterou se, chtějí-li dědit, musí řídit, zatímco v odstavci 2 je umožněno rozdělit si pozůstalost libovolně, pokud jim zůstavitel explicitně nepřikáže, aby způsob rozdělení pozůstalosti, který nařídil, dodrželi.⁵⁹ Popsané lze shrnout, že platí nevyvratitelná právní domněnka, že dědicové si mohou pozůstalost rozdělit jinak, nepřikázal-li zůstavitel výslovně, jak má být pozůstalost rozdělena.

Uvedený závěr § 1694 ObčZ je využitelný zejména z praktického hlediska v případech, kdy zůstavitel přikáže jednomu z dědiců určitou věc, o kterou měl takový dědic v době sepsání posledního pořízení zájem, avšak v době projednávání pozůstalosti se situace změnila, a tento dědic by raději využil jinou v pozůstalosti uvedenou věc, než tu, kterou mu zůstavitel přidělil, přičemž tak může učinit, neboť zůstavitel výslovně nepřikázal, aby byla pozůstalost rozdělena tak, jak uvedl, a tento dědic si s jiným dědicem může věci vyměnit dle potřeby a aktuální situace. Pojem *zůstavitel nařídil* obsažený v § 1694 odst. 2 ObčZ odpovídá nemožnosti dědicům upravit si rozdělení pozůstalosti tak, že by to odporovalo nařízení zůstavitele, což vyplývá také ze základní zásady, kterou se řídí celé dědické právo a jíž je závaznost vůle zůstavitele. Bude-li však v nařízení zůstavitele obsažena *vedlejší doložka, tj. podmínka, doložení času nebo příkaz, která zřejmě obtěžuje dědice či odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole, nepřihlíží se k ní. Nepřihlíží se ani k vedlejší doložce, která zjevně odporuje veřejnému pořádku nebo je nesrozumitelná* (§ 1551 odst. 2 ObčZ). Podle nařízení

⁵⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 543

zůstavitele rozdělí pozůstalost soud (§ 185 odst. 1 písm. b) ZŘS), dědicové však mají možnost se do výroku tohoto usnesení odvolat, pokud s ním nesouhlasí, a zároveň pro ně vůle zůstavitele nepředstavuje příkaz, od kterého se nemohou odchýlit.

Může nastat situace, kdy *zůstavitel povolá společně více závětních dědiců k určitému podílu z pozůstalosti, který je určen konkrétní věcí, procentem či zlomkem, avšak některý z těchto dědiců nedědí*. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí⁶⁰ stanovil, že v takovém případě *nastává přirůstání uvolněného dědického podílu dědice, který nedědí (§ 1504 ObčZ) k podílům ostatních spoludědiců; uvolněný podíl tudíž nepřipadne zákonným dědicům*. Z uvedeného judikátu je tak zřejmá tendence celého občanského zákoníku, která upřednostňuje autonomii vůle, a tím i poslední vůli zůstavitele.

Ponechal-li zůstavitel některý majetek bez rozdělení, jsou dědicové oprávněni rozdělit si tyto věci, nelze-li ze zůstavitelovy vůle dovodit jiný závěr. Z vůle zůstavitele se bude zkoumat, zda zamýšlel rozdělit mezi dědice většinu majetku, a dle souhrnu jednotlivých věcí přidělených konkrétním dědicům tak určit jejich dědické podíly, a věci nepatrné hodnoty, které zůstavitel nerozdělil, tak představují odkazy, či zda zůstavitel sám odkazy či dovětek nařídil například tím, že nerozdělil podstatnou část pozůstalosti. Dle smyslu § 1594 odst. 1 ObčZ lze předpokládat, že zůstavitel takovým nařízením přikazuje ostatním dědicům, aby spoludědici vydali z pozůstalosti určitou věc, kterou v pořízení pro případ smrti označuje za odkaz.⁶¹ Obecně lze říci, že vždy se bude vycházet ze zůstavitelem projevené vůle s přihlédnutím k okolnostem, za kterých pořídil pro případ smrti. Dohodnou-li se dědicové, že celou pozůstalost přenechají jednomu z nich a ostatní budou vyplaceni, měl by jejich podíl představovat poměr obvyklé hodnoty celé pozůstalosti vyjádřené v penězích k poměru částky, kterou každý z nich obdržel. Podíl dědice, kterému pozůstalost připadla a který ostatní spoludědice vyplatil, se pak bude rovnat obvyklé hodnotě pozůstalosti zmenšené o tyto podíly jednotlivých dědiců. Zodpovězení této otázky je důležitá pro stanovení odpovědnost jednotlivých dědiců za dluhy zůstavitele, pokud uplatní výhradu soupisu.

⁶⁰ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 21 Cdo 1843/2016 [ze dne 30. 3. 2017]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/31C864E34A0B53DBC1258159003075F0?openDocument&Highlight=0,null,

⁶¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 544

V úvahu při rozdělení pozůstalosti je také zapotřebí vzít fakt, že mnohá pořízení pro případ smrti, rozdělení věcí jednotlivým dědicům, učinili zůstavitelé před účinností ObčZ 89/2012, a činili tak s přesvědčením, že se uvedené osoby stanou vlastníky popsaných věcí. Umře-li takový zůstavitel za účinnosti nového ObčZ, a nevyplývá-li z jeho pořízení výslovný zákaz rozdělit pozůstalost jinak, mělo by být dědicům umožněno rozdělit si pozůstalost dohodou, jinak jim bude nabytí dědictví potvrzeno podle nařízení zůstavitele (§ 185 odst. 1 písm. b) ZŘS).⁶²

V nesrovnalostech týkajících se výkladu poslední vůle zůstavitele obsažené v závěti, bude také záležet na dohodě dědiců, zda se o jejím významu shodnou či nikoliv, a v případě shody pak sepíší v protokolu o jednání dohodu, kterou všichni účastníci podepíší. Ve sporu o to, zda poslední pořízení zůstavitele je závěť či dovětek, bude-li se tak jednat o právní posouzení pouze mezi účastníky nesporných skutečností, rozhodne pozůstalostní soud o tom, s kterými účastníky se v řízení bude nadále jednat a či účast se v řízení ukončuje. Vznikne-li však mezi dědici spor o skutkové otázky, budou se muset tyto účastníci ve smyslu § 1673 odst. 1 ObčZ obrátit na obecný soud se žalobou, aby rozhodl o silnějším dědickém právu. Bude také potřeba si ujasnit, zda zůstavitel poslední pořízení sepsal, bez toho aniž by dědicům umožnil odchýlit se od něj, či zda taková možnost z vůle zůstavitele pro dědice naopak vyplývá. Nepřesnosti v označení jednotlivých věcí by měl urovnat pozůstalostní soud. Vždy by však mělo být postupováno tak, aby byl co nejvíce zachován smysl a bylo vyhověno vůli zůstavitele (§1494 odst. 2 ObčZ).

5.3. Určení třetí osoby

Zůstavitel může rozdělením pozůstalosti pověřit třetí osobu, které soud usnesením stanoví přiměřenou lhůtu k takovému určení, nejméně v délce dvou měsíců (§ 1697 odst. 1 ObčZ). Jedná se o lhůtu soudcovskou a proti usnesení o určení této lhůty není přípustné odvolání. Lhůtu však může soudní komisař usnesením prodloužit. Takové nařízení zůstavitele soud přezkoumá, aby ověřil, že se v souladu s § 1551 odst. 2 ObčZ nejedná o opatření svévolné, nezákonné, nesrozumitelné a podobně. Zůstavitel může v opatření určit způsob rozdělení pozůstalosti. Třetí osoba je povinna určit rozdělení pozůstalosti v soudem stanovené lhůtě a jejím cílem je, aby rozdělení pozůstalosti bylo spravedlivé, což posoudí pozůstalostní

⁶² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 545

soud s přihlédnutím k vůli zůstavitele a ke skutečnostem zjištěným v rámci probíhajícího pozůstalostního řízení. Určení třetí osoby o způsobu rozdělení pozůstalosti je pro dědice závazné stejně jako rozdělení pozůstalosti dle vůle zůstavitele. Určil-li zůstavitel dědické podíly, je za spravedlivé považováno takové rozdělení majetku, které těmto dědickým podílům odpovídá. Neurčil-li zůstavitel dědické podíly povolaným dědicům vůbec, je za spravedlivé bráno rozdělení pozůstalosti těmto dědicům rovným dílem (§ 1500 odst. 1 ObčZ). Dědicové se k takovému rozdělení mohou vyjadřovat. Proti usnesení, kterým bude o rozdělení pozůstalosti rozhodnuto, mohou podat odůvodněné odvolání, a ovlivnit tak rozdělení pozůstalosti.

Neurčí-li třetí osoba rozdělení pozůstalosti v soudem dané lhůtě či rozdělí pozůstalost zjevně nespravedlivě, pozůstalostní soud k takovému určení nepřihlíží (§ 1697 odst. 1 ObčZ). V těchto případech vydá pozůstalostní soud usnesení, ve kterém uvede, že určení třetí osoby o způsobu rozdělení pozůstalosti považuje za zjevně nespravedlivé a odmítá dle něj potvrdit dědicům nabytí dědictví. Usnesení se doručuje dědicům i třetí osobě, která sice není účastník pozůstalostního řízení dle § 110 a § 116 ZŘS, ale je s ní jednáno dle § 6 odst. 1 OSŘ ve spojení s § 1 odst. 1 ZŘS jako s osobou, která tlumočí vůli zůstavitele a v této fázi řízení má důležitou roli. Proti usnesení je přípustné odvolání.⁶³

Nebrání-li tomu nařízení zůstavitele, pak by měl pozůstalostní soud dědicům umožnit, aby si mezi sebou uzavřeli dohodu, jakým způsobem bude pozůstalost rozdělena (§ 1697 odst. 2 ObčZ). Popřípadě pozůstalostní soud rozhodne o rozdělení pozůstalosti sám, požádají-li to všichni dědicové a není-li mezi nimi sporu o tom, co do pozůstalosti náleží. Ve všech případech musí být rozdělení zákonné, v souladu s vůlí zůstavitele a musí být brán ohled na zájmy osob pod zvláštní ochranou. Bude-li z vůle zůstavitele vyplývat pro třetí osobu možnost, aby navrhla pozůstalostnímu soudu nejen rozdělení pozůstalosti, ale i zřízení věcného břemene či zástavního práva, lze se přiklonit k názoru, že soudní komisař takovému návrhu, který bude spravedlivý a v souladu se zákonem, vyhoví. Z důvodu dosažení vyšší spravedlnosti lze mít také za to, že soud vyhoví nejen spravedlivému, zákonnému a v souladu s vůlí zůstavitele zpracovanému určení rozdělení pozůstalosti třetí osobou, ale schválí zároveň také doplňující dohodu dědiců, která neodporuje vůli zůstavitele a je v souladu se zákonem.

⁶³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 536

Je-li dle soudu určení třetí osoby o způsobu rozdělení pozůstalosti spravedlivé, vydá pozůstalostní soud usnesení, dle kterého se pozůstalost v souladu s § 185 odst. 1 písm. c) ZŘS rozděluje mezi více dědiců dle tohoto určení, a potvrzuje podle něho nabytí dědictví více dědici.⁶⁴

Určení třetí osoby o rozdělení pozůstalosti zahrne pozůstalostní soud do usnesení o potvrzení dědictví, bez toho aniž by jej schvaloval. Nepřesné označení rozdělovaných věcí doplní pozůstalostní soud, doplní tak například přesné určení nemovitosti a podobně.

5.4. Dohoda dědiců

Při rozdělení pozůstalosti dle dohody dědiců se rozlišuje, na základě jakého dědického titulu byli dědicové povoláni. Dědicové ze zákona se mohou dohodnout na rozdělení pozůstalosti, pokud zůstavitel pro případ smrti nepořídil (§ 1695 odst. 1 ObčZ), v takovém případě se dědicové mohou dohodnout na rozdělení pozůstalosti jakkoliv, avšak vždy je třeba chránit zájmy osoby, která není plně svéprávná, a jednání zákonného zástupce či opatrovníka takové osoby učiněné při uzavření dohody o rozdělení pozůstalosti je třeba schválit opatrovnickým soudem. Dědí-li se na základě závěti a zůstavitel určil dědické podíly, bez toho aniž by určil, jaké konkrétní věci jednotlivým dědicům připadnou a ani nepřikázal způsob rozdělení pozůstalosti, a zároveň dohodu dědiců výslovně nezakázal, mohou se dědicové na rozdělení pozůstalosti dohodnout. Zároveň by však v případech, kdy zůstavitel určil v závěti dědicům takové dědické podíly, kterými nevyčerpal celou pozůstalost, mělo platit ustanovení § 1499 a § 1500 odst. 2 ObčZ, které stanoví, že na nevyčerpanou část pozůstalosti mají právo zákonní dědicové, vyjma případů, kdy zůstavitel zůstavil povolaným dědicům zřejmě celou pozůstalost, byť i při výčtu podílů nebo věcí něco přehlédl. Dědicové jsou oprávněni se dohodnout i tehdy, pokud zůstavitel sice jednotlivé předměty mezi ně rozdělil, ale z posledního pořízení vyplývá, že se od něj dědicové mohou odklonit, zůstavitel jim tak povolil případné jiné rozdělení pozůstalosti či jim ho kategoricky nezakázal. Dědicové si z pozůstalosti také mohou rozdělit ty jednotlivé věci, které zůstavitel ve svém posledním pořízení nikomu nepřikázal, a také si mohou rozdělit pozůstalost libovolně za situace, že způsob rozdělení dle vůle zůstavitele není vůbec možný. Jedná se o oprávnění dědiců rozdělit si pozůstalost, popřípadě její část či jednotlivé věci, a tak v případě, že dědicové své právo

⁶⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 537

nevyužijí, bude pozůstalost rozdělena dle poslední vůle zůstavitele či na základě zákona. Nepořídí-li zůstavitel o celé pozůstalosti, bude dle smyslu jeho vůle záležet na tom, zda ta část, o které nebylo pořízeno, může být rozdělena mezi dědice na základě dohody, či jim případně dle jejich dědických podílů určených zůstavitelem.

Rozdělení pozůstalosti na základě dohody dědiců lze v případě dědění ze zákona provést vždy, bude-li děděno ze závěti tak k dohodě dědiců lze přistoupit pouze v případě, není-li to zůstavitelem výslovně zakázáno. Nemožnost rozdělení pozůstalosti dle vůle zůstavitele by měla být vykládána restriktivně dle objektivních důvodů, kterými je například nemožnost rozdělit objektivně pozůstalost, s ohledem na osobu dědice není rozdělení pozůstalosti možné, dědic se dědického práva vzdal, nedožil se smrti zůstavitele, stal se nezpůsobilým dědicem, dědictví odmítl atd.⁶⁵

Dohoda dědiců o rozdělení pozůstalosti představuje vícestrannou smlouvu, kterou soud schválí, splňuje-li všechny zákonem stanovené požadavky, včetně základních zásad soukromého práva, a neodporuje tak zákonu, dobrým mravům, veřejnému pořádku či právům týkajících se postavení osob, jak vyplývá z § 1 odst. 2 ObčZ. *Mezi základní zásady soukromého práva patří zásada individuální autonomie, respektive autonomie vůle (možnost učinit právní úkon, zvolit si obsah a formu, vybrat si adresáta), zásada, že je dovoleno vše, co není výslovně zakázáno, zásada pacta sunt servanda (smlouvy se mají plnit) a zásada dispozitivnosti (možnost odchýlit se od právní úpravy)*⁶⁶. Taková dohoda tak musí být uzavřena všemi dědici, musí být rozdělena celá známá pozůstalost (veškerý majetek uvedený v soupisu aktiv dědictví, vypořádána mohou být i pasiva dědictví), nesmí být v rozporu se zákonem a v případě testamentární dědické posloupnosti nesmí odporovat vůli zůstavitele a v jejich mezích zájmům osoby pod zvláštní ochranou, tedy osoby, která není plně svéprávná, právnické osoby veřejně prospěšné či ve veřejném zájmu zřízené. U osoby neznámé se lze domnívat, že v této fázi řízení, již byla vypátrána, dědictví neodmítla, a stala se tak účastníkem řízení, nebo se k ní dle § 1671 ObčZ nepřihlíží, a nebude tak účastna ani dohody. Osobám, které nejsou plně svéprávné, bude třeba ustanovit opatrovníka, jehož jednání týkající

⁶⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 538

⁶⁶ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 30 Cdo 1244/1999 [ze dne 26. 7. 2000]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/4EB60070A7C6E378C1257A4E0065278B?openDocument&Highlight=0,null,

se dohody nejprve schválí opatrovnický soud a až následně soud pozůstalostní bude schvalovat dohodu o vypořádání dědictví. Osoby právnické veřejně prospěšné či ve veřejném zájmu zřízené budou zastupovat jejich statutární orgány a budou mít stejné postavení jako každý plně svéprávný dědic. Dědicové jsou oprávněni vypořádat právo na náhradu z poměrů mezi spoludědici, provést započtení na dědický podíl a započtení odkazů (§ 1698 ObčZ), zřídit i věcné břemeno nebo zástavní či jiné věcné právo, ač o něm zůstavitel nepořídil, také lze přidělit pohledávku či dluh jednotlivému dědici (§ 1699 odst. 1 ObčZ).⁶⁷

Nejsou-li dědicové omezeni vůlí zůstavitele a zájmy osoby pod zvláštní ochranou, mohou se o rozdělení pozůstalosti dohodnout libovolně s přihlédnutím ke svým vlastním zájmům, věcem již od zůstavitele nabytých a dalším ovlivňujícím skutečnostem, bez toho aniž by museli striktně dodržet hodnotu svých dědických podílů. Záleží tak na dědicích, jakým způsobem si pozůstalost rozdělí, zda jednotlivé předměty případnou konkrétním dědicům či zůstanou v podílovém spoluvlastnictví dle dědických či dohodnutých spoluvlastnických podílů, zřídí-li si současně právo stavby, služebnost, užívací právo, požívací právo, reálné břemeno, výměnek, zástavní či předkupní právo a podobně. Při rozdělení pozůstalosti lze také provést započtení na dědický podíl, započtení odkazů, ale i přidělení pohledávky či dluhu některému z dědiců, což však nemá vliv na odpovědnost všech dědiců za dluhy dědictví

V souladu s ustanovením § 1697 odst. 2 ObčZ by měl pozůstalostní soud schválit dohodu dědiců neodporující vůli zůstavitele i tehdy, je-li pozůstalost mezi dědice rozdělována dle vůle zůstavitele či podle určení třetí osoby.⁶⁸

Pozůstalostní soud pak takovou dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti schválí nebo vydá zamítavé usnesení, po jehož právní moci může v řízení pokračovat a potvrdit dědicům nabytí dědictví dle jejich dědických podílů. Potvrzení nabytí dědictví dle dědických podílů přichází v úvahu tehdy, není-li mezi dědici uzavřena dohoda o rozdělení pozůstalosti, což může nastat v případě, že se dědicové na rozdělení pozůstalosti nedohodnou; nechtějí rozdělení a naopak trvají na zákonném či zůstavitelem stanoveném rozdělení pozůstalosti; všichni dědicové nepožádali soud, aby jim pozůstalost rozdělil; soud dohodu o rozdělení dědických podílů neschválil, odporovala-li zájmu osoby pod zvláštní ochranou, či neschválil dohodu o rozdělení pozůstalosti; nebo zůstavitel zakázal rozdělení pozůstalosti ve svém

⁶⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 539

⁶⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 555

pořízení pro případ smrti. *Je vyloučeno, aby soud schválil dohodu o vypořádání v neúplném znění a část této dohody z výroku svého usnesení vypustil, a to i kdyby šlo o ujednání nadbytečné, které jinak v dohodě nemá místo* (MS Praha 24 Co 43/1994, AdN 1/95, s. 18). Po schválení takové dohody soudem se nelze úspěšně domáhat určení neplatnosti této dohody.⁶⁹ Nedojde-li k dohodě a požádají-li o to všichni dědicové, vydá soud usnesení, kterým bude pozůstalost rozdělena způsobem podle § 1700 ObčZ, a zároveň nesmí být mezi dědici spor o to, co patří do pozůstalosti.⁷⁰

5.5. Rozdělení pozůstalosti soudem

Požádali-li všichni dědicové a nedošlo-li k dohodě dědiců o rozdělení pozůstalosti, ač měli možnost ji uzavřít, a zároveň mezi dědici není spor o věcech náležejících do pozůstalosti, může soud na žádost všech dědiců rozdělit pozůstalost, přičemž je povinen dbát zájmů osoby pod zvláštní ochranou.

Aby mohla být pozůstalost tímto způsobem rozdělena je zapotřebí, kromě kumulativního splnění shora uvedených podmínek, aby soud zřídil tzv. výkaz, jehož obsahem je soupis pozůstalosti (§ 1684 ObčZ), případně seznam pozůstalostního majetku vyhotovený správcem pozůstalosti (§ 1687 odst. 1 ObčZ) a podepsaný všemi dědici (nikoliv společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku dle § 1687 odst. 2 ObčZ). Vycházet lze také ze seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti (§ 172 odst. 2 a § 173 ZŘS), byl-li zhotoven. Nejpřesnější bude vzít v úvahu všechny uvedené zdroje, jsou-li k dispozici.

Výkaz musí odpovídat stavu majetku v době dělení. Pokud tak bude zjištěn další majetek, bude potřeba výkaz doplnit. Dojde-li během pozůstalostního řízení, po právu a se souhlasem všech dědiců, k prodeji majetku patřícího do pozůstalosti, zahrne se do soupisu pozůstalosti i kupní cena dosažená prodejem. V případě jiného zcizení z vůle dědice, například platné darování některé věci z pozůstalosti takovým dědicem jiné osobě, bude do soupisu pozůstalosti zahrnutá obvyklá cena takto zcizené věci ke dni smrti zůstavitele, tedy ke dni vzniku dědického práva. Součástí výkazu však nebudou odkazy, které jsou dědici povinni

⁶⁹ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 21 Cdo 305/2008 [ze dne 18. 12. 2008]. Dostupné také z WWW:

http://www.n soud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/BF40CCAE00286A2AC1257A4E00656837?openDocument&Highlight=0,null,

⁷⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 562

vydat. Cenu předmětů nacházejících se v pozůstalosti může soud, není-li zřejmá, určit odhadem s přihlédnutím ke shodnému návrhu dědiců, ověření ceny s cenou obvyklé pro obdobné věci, popřípadě ze znaleckého posudku.

Při rozdělení pozůstalosti soudem na žádost všech dědiců se vychází z obvyklé ceny pozůstalosti, neboť každý z dědiců by měl obdržet předměty, jejichž hodnota se rovná v penězích vyjádřenému dědickému podílu konkrétního dědice. Uvedené předměty se budou na dědické podíly přidělovat dle ceny vyjádřené ve výkazu. Do hodnoty pozůstalosti bude také zahrnuta obvyklá cena v den vzniku dědického práva toho, co z ní bylo z vůle dědice zcizeno. Bude-li taková věc prodána z vůle dědice po právu, pak se bude vycházet z kupní ceny za ni utržené. V úvahu budou brány i jednotlivé předměty, které jsou součástí pozůstalosti. Bude-li jedním z nich například rodinný závod, má k němu přednostní právo dědic – člen domácnosti. Je-li takových osob více, přidělí se jim do podílového spoluvlastnictví se stejnými podíly.

Provedení jiných než v § 1700 ObčZ uvedených právních jednání, kterými je například zřízení věcného břemene či jiného věcného práva soudem, započtení na dědický podíl a započtení odkazů (vyjma případů § 1663 a §1664 ObčZ), nebude v případě tohoto způsobu rozdělení pozůstalosti možné. Bude-li prováděno započtení, určí soud dědické podíly s přihlédnutím k započtení daru a na podíl každého z dědiců vyjádřený v penězích přidělí dědicům předměty z pozůstalosti. Lze však zastávat názor, že i rozdělení pozůstalosti soudem na žádost všech dědiců je možné doplnit dohodou mezi dědici, přispěje-li ke spravedlivějšímu rozdělení pozůstalosti a bude-li v souladu s vůlí zůstavitele.⁷¹

5.6. Vypořádání mezi dědici

V dohodě o rozdělení pozůstalosti si mohou dědicové upravit veškeré současné i budoucí majetkové vztahy, není-li to v rozporu s vůlí zůstavitele obsaženou v jeho pořízení pro případ smrti. Soud, a obdobně i třetí osoba, nemá právo autoritativně zasahovat do záležitostí, mimo rozsah jejich příslušnosti. V souladu s § 1696 odst. 2 ObčZ mohou dědicové na základě dohody, která má zákonem stanovené náležitosti a v jeho mezích uzavřena, zřídit věcné břemeno, zástavní či jiné věcné právo. Z ustanovení § 1699 odst. 1 ObčZ vyplývá pro dědice dále možnost přidělit pohledávku nebo dluh jednotlivému dědici, vždy však bez vlivu

⁷¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 565

na práva věřitele, ale s vlivem na velikost dědického podílu a s tím související vyrovnání za splnění dluhů a odkazů dle § 1876 odst. 2 ObčZ, a případně i na podíl na dodatečně, tedy po projednání pozůstalosti, dodatečně najevo vyhlášeném majetku (§ 193 odst. 2 ZŘS). Podstatné k problematice vypořádání mezi dědici je ustanovení § 1698 ObčZ, které dědicům umožňuje vypořádat právo na náhradu z poměrů mezi spoludědici, provést započtení na dědický podíl a započtení odkazů.

Právo na náhradu z poměrů mezi spoludědici představuje právo na náhradu nákladů, které dědici vznikly v souvislosti s plněním dědických povinností týkajících se všech dědiců. Může se tak jednat například o právo na úhradu za splnění odkazů jedním dědicem, a to dle podílů jednotlivých dědiců dle § 1597 věta 1. ObčZ, právo na úhradu nákladů vzniklých plněním odkazu uplatněné vůči ostatním dědicům dle jejich podílů, právo na úhradu pohřebného či jeho části placené z vlastních nákladů jednoho dědice, právo na úhradu za dlouhotrvající péči, kterou věnoval zůstaviteli a za niž nežádal větší dědický podíl dle § 1693 odst. 3 ObčZ, právo na úhradu toho, čím se za dědicova přispění udržel či zvětšil majetek zůstavitele, anebo za splnění vyživovací či obdobné povinnosti vůči zůstaviteli, právo na úhradu nákladů, které ze svého vynaložil dědic i za ostatní dědice na závěru a soupis pozůstalosti, právo na úhradu nákladů poskytnutých dědicem ze svého na zaopatření nepominutelného dědice za podmínek § 1665 ObčZ, pozůstalého manžela dle § 1666 ObčZ, pozůstalého rodiče dle § 1668 ObčZ, popřípadě osob požívajících až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření za podmínek § 1669 ObčZ, právo na odměnu a úhradu nákladů spojených se správou pozůstalosti; právo na úhradu nákladů vynaložených na projednání pozůstalosti (opatření důkazů a podobně), právo na kompenzaci výhody, kterou dědic získal tím, že mu pozůstalostní soud povolil nakládat s určitým pozůstalostním předmětem ještě před skončením dědického řízení za podmínek § 1680 odst. 1 ObčZ. Náklady, které vznikly ostatním dědicům zaviněním některého dědice a bez tohoto zavinění by jinak byly nevznikly, mají dědicové právo si s tímto dědicem vypořádat. Mají-li mezi sebou jednotliví dědicové dluhy, mohou si i je vypořádat tím, že majetek z pozůstalosti jednoho z dědiců v postavení věřitele se zvětší o to, co mu jiný dědic dluží. Vypořádáním mezi dědici může být i situace, že se majetek z pozůstalosti dědici, kterému byla poskytnuta určitá výhoda, o hodnotu této výhody zmenší, například darování dítěti takového dědice. Obecně platí pravidlo, že dědicové si v případě shody mohou majetek rozdělit libovolně, vždy však musí být respektována vůle zůstavitele a nesmí být poškozeny zájmy osoby pod zvláštní ochranou.

Započtení na dědický podíl lze provést při rozdělení pozůstalosti dle § 1698 ObčZ, ale i v případě, že pozůstalost rozdělována není, jak upravuje ustanovení § 1692 odst. 2 ObčZ. Obecná ustanovení týkající se tohoto institutu jsou upravena v § 1662 - § 1664 ObčZ, ze kterých vyplývá, že dědické podíly se vypočtou stejně jako povinný díl a započtení na dědický podíl lze provést při testamentární i intestátní dědické posloupnosti pouze tehdy, přikázal-li to zůstavitel projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro závěť, vyjma případů, kdy může započtení i bez tohoto přikázání provést soud, byl-li by jinak neodůvodněně znevýhodněn nepominutelný dědic. V souladu s rozhodnutím Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 421/2007, nelze od ceny daru započteného na dědický podíl odečíst výši daně z darování, kterou obdarovaný dědic zaplatil. Nebude-li to odporovat vůli zůstavitele, vyjádřené například přesným určením výše dědických podílů či rozdělením pozůstalosti zůstavitelem bez možnosti dědiců se od tohoto rozdělení odchýlit, mohou se dědicové dohodnout, že započtou dar, i když to zůstavitel nepřikázal. Započtení provedou dědicové v rámci dohody o rozdělení pozůstalosti, v opačném případě započtení provede dle § 1692 odst. 2 ObčZ soud, avšak jen, přikázal-li to zůstavitel. Soud tak potvrdí dědicům, v souladu s příkazem zůstavitele, nabytí dědictví dle dědických podílů, což má za následek nemožnost dědiců rozdělit si dědictví jinak. Započtení na dědický podíl lze provést taky v rámci rozdělení pozůstalosti na žádost všech dědiců dle § 1697 odst. 3 ObčZ, za podmínek uvedených v zákoně. I při rozdělení pozůstalosti určením třetí osoby, musí vzít v úvahu zůstavitelem nařízené započtení.

Z rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 17 Co 57/2002, vyplývá, že při započtení daru – nemovitosti, kterou obdarovala zůstavitelka dědičku, se bude vycházet z ceny nemovitosti, za kterou ji bylo možné v době darování v daném místě prodat, avšak maximálně do výše ceny, za kterou bylo možné nemovitosti prodat platně. Městský soud v Praze v rozhodnutí sp. zn. 24 Co 201/1998 stanovil, že spor o stanovení ceny daru je otázkou právní a její řešení je v kompetenci pozůstalostního soudu. Spor o vyřešení otázky ceny daru tak není důvodem pro to, aby pozůstalostní soud odkázal toho z dědiců, jehož právo se jeví jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou dle § 170 odst. 1 ZŘS, stejně jako není případné probíhající občanskoprávní řízení o určení ceny daru důvodem, aby pozůstalostní soud řízení o pozůstalosti přerušil dle § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ ve spojení s § 1 odst. 3 ZŘS. Majetek převedený v rámci tzv. disimilovaných právních jednání, tj. jednání, která jsou stranami uzavřena jako určitá jednání, ale ve skutečnosti se jedná o jednání jiná, mohou být také předmětem započtení na dědický podíl, proběhlo-li například místo koupě darování, jak

je stanoveno v rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 315/1997. I darování odstupní ceny v případě převodu vlastnického práva k nemovitostem může být předmětem započtení na dědický podíl.

Dále lze při rozdělení pozůstalosti provést započtení tzv. přednostních odkazů, které zůstavitel zřídil dědici či spoludědicům, přikázal-li to zůstavitel projevem vůle učiněným ve formě, která je předepsaná pro závěť (§ 1663 ObčZ), vyjma shora uvedeného § 1664 ObčZ. Na dědický podíl se započte vše, co dědic z pozůstalosti nabyl odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením, vycházejíc přitom z hodnoty daru k datu úmrtí zůstavitele. Jiné zůstavitelovo opatření může představovat například pododkaz, který zůstavitel přikázal odkazovníkovi splnit dědici.⁷²

5.7. Vypořádání společného jmění manželů

Občanský zákoník se v pouze § 764 odst. 1 výslovně věnuje situaci, kdy k zániku manželství dojde smrtí manžela, a majetkové povinnosti a práva se tak vypořádají v rámci řízení o pozůstalosti podle majetkového režimu, který mezi manžely existoval, popřípadě i dle pokynů zemřelého manžela učiněných za jeho života, jinak dle obecných ustanovení § 742 ObčZ, ledaže se pozůstalý manžel dohodne s dědici jinak. Notář, jakožto soudní komisař, má v § 162 odst. 1 ZŘS výslovně stanovené povinnosti, a to stanovit usnesením obvyklou cenu majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela ke dni smrti zůstavitele, a v případě, že bude mezi pozůstalým manželem a dědici uzavřena dohoda o vypořádání takového majetku, notář ji schválí, pokud není v rozporu s pokyny zůstavitele, které za svého života učinil, a není-li ani v rozporu se zákonem. Pokud k dohodě mezi pozůstalým manželem a dědici nedojde, pak notář podle § 162 odst. 2 ZŘS určí, jaký majetek ze SJM⁷³ patří do pozůstalostního jmění a jaký majetek patří pozůstalému manželovi. V § 163 ZŘS je upravena situací, kdy SJM bylo zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo ještě za života zůstavitele a dosud nebylo vypořádáno, v takovém případě patří do pozůstalostního jmění právo na jeho vypořádání. Uvedené ustanovení u 163 ZŘS se uplatní za předpokladu, že nedošlo k tomuto vypořádání ze zákona dle § 741 ObčZ.

⁷² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 560

⁷³ Společné jmění manželů

Uzavře-li pozůstalý manžel s dědici takovou dohodu o vypořádání SJM zaniklého smrtí zůstavitele, dle které ze SJM nepřipadne do pozůstalostního jmění nic a vše bude přenecháno pozůstalému manželovi, je třeba, aby notář zkoumal, zda taková dohoda není v rozporu s vůlí zůstavitele vyjádřenou v jeho pořízení pro případ smrti, se zájmy nepominutelného dědice, se zájmy osob, které nejsou plně svéprávné a se zájmy věřitelů. Bude-li taková dohoda schválena a do pozůstalosti a v pozůstalosti není žádný jiný výlučný majetek zůstavitele, o kterém by mělo být v řízení o pozůstalosti jednáno, pak by mělo být řízení o pozůstalosti zastaveno. Pokud byli dědicové o dědickém právu vyrozuměni a dědictví neodmítli, stali se dědicové právními nástupci zůstavitele. Zajímavá je úvaha JUDr. Martina Šešiny, emeritního notáře v Praze, který tvrdí, že *i v případě, kdy dědicové uzavřeli s pozůstalým manželem shora uvedenou dohodu o vypořádání SJM, odpovídají přesto za dluhy v SJM a pro účely případného regresu mezi spoludědici a pro případ dodatečně se objeveného majetku je třeba dědicům i v takovém případě potvrdit nabytí podílů z pozůstalosti. Nelze jim však potvrdit nabytí dědictví dle § 185 odst. 1 ZŘS, neboť dle důvodové zprávy k § 1475 odst. 3 ObčZ je „dědictví to z pozůstalosti, co skutečně připadá jako jmění osobě, která je dědicem“, ale těmto dědicům lze potvrdit nabytí dědického práva k poměrnému podílu z pozůstalosti ve smyslu § 1475 odst. 1 ObčZ. Opřít se lze v takovém případě i o § 1693 odst. 2 ObčZ dle kterého „Několika dědicům soud potvrdí i dědické podíly...“.*⁷⁴

5.8. Rozdělení pohledávek a dluhů

V rámci rozdělení pozůstalosti si mohou dědicové mezi sebou rozdělit i povinnost zaplatit věřiteli zůstavitele určitý dluh, jak vyplývá z § 1699 odst. 1 ObčZ. K takové dohodě není zapotřebí souhlasu věřitele, avšak ani jeho práva nemohou být dotčena. Dědicové tak odpovídají věřitelům zůstavitele společně a nerozdílně. Zůstavitel tak po kterémkoliv z dědiců může žádat splnění dluhu, s omezením k těm dědicům, kteří uplatnili výhradu soupisu dle § 1707 ObčZ, neboť tito dědicové hradí dluhy zůstavitele jen do výše nabytého dědictví. V praxi tak bude mít dědic, který dluh splnil regresní nárok vůči ostatním dědicům dle výše jejich dědických podílů, anebo vůči tomu z dědiců, který měl dluh dle jejich dohody v souladu s § 1699 odst. 1 ObčZ splnit. Započíst jednostranně v průběhu soudního řízení však nelze

⁷⁴ Šešina, M. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, 20(3), 3-4

pohledávku, která má vzniknout až pravomocným rozhodnutím soudu⁷⁵. Dle odborné judikatury není soud, rozdělující pozůstalosti dle § 1700 ObčZ na žádost všech dědiců, oprávněn rozdělovat mezi dědici i dluhy, neboť § 1700 ObčZ pojednává o rozdělování jednotlivých předmětů (aktiv).⁷⁶ Naopak bude-li pozůstalost rozdělována určením třetí osoby pověřené zůstavitelem, měla by taková osoba mít právo rozdělit, spravedlivě a v poměru aktiv přidělovaných jednotlivým dědicům, mezi dědice i dluhy, neboť projev vůle třetí osoby má mít stejný význam jako přímé nařízení zůstavitele, jak uvádí důvodová zpráva.

Ve všech případech rozdělení pozůstalosti má dědic dle § 1699 odst. 2 ObčZ, kterému byla přidělena vadná věc, a byl tak na svém podílu zkrácen, vůči spoludědicům právo, aby mu bylo nahrazeno to, oč byl vadou zkrácen. Za vadný je považován předmět, který nedosahuje množství, v jakém měl být, či nebude-li odpovídat jakosti a provedení vhodném pro obvyklý účel, kterému mu má sloužit (§ 2095 ObčZ). Přihlížet se bude k vadám skutkovým i k vadám právním, a soud dle toho také stanoví výši náhrady, kterou dědicové poskytnou v poměru svých dědických podílů, popřípadě poměrem cen nabytého majetku z pozůstalosti jednotlivými dědici, a to buď v penězích, nebo dle dohody i v jiném majetku.

Pozitivně hodnotím, že při rozdělení pozůstalosti je upřednostněna autonomie vůle, a to v první řadě zůstavitele, který by také měl o rozdělení svého jmění zpravidla rozhodovat, popřípadě jím pověřit třetí osobu. Ztotožňuji se i s možností dědiců upravit si rozdělení pozůstalosti dohodu, pokud neodporuje poslední vůli zůstavitele, a až v poslední řadě rozdělit pozůstalost soudem.

⁷⁵ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 22 Cdo 1330/2011 [ze dne 20. 9. 2011]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/DBF1379487FB0980C1257A4E00651770?openDocument&Highlight=0,null,

⁷⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 562

6. DLUHY POSTIHUJÍCÍ DĚDICE

Osoby, na které přecházejí dluhy zůstavitele, jsou pouze dědicové zůstavitele. Pokud došlo k zastavení pozůstalostního řízení z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, popřípadě zanechal-li pouze majetek nepatrné hodnoty, není tu nikdo, na koho by majetek zůstavitele přešel, a proto nemůže nikdo věřitele zůstavitele uspokojit. Majetek, který nemá žádnou hodnotu či pouze nepatrnou, vydá pozůstalostní soud vypraviteli pohřbu zůstavitele, vyslovil-li s nabytím takového majetku souhlas (§ 154 odst. 1 ZŘS). Byly-li náklady na pohřeb placeny z pozůstalosti (§ 154 odst. 2 ZŘS), neboť tu není vypravitel pohřbu, kterému by pozůstalostní soud mohl vydat majetek, proběhne i o majetku zůstavitele bez hodnoty či nepatrné hodnoty pozůstalostní řízení a nabytí majetku bude potvrzeno tomu, komu svědčí nejlepší dědické právo, popřípadě státu jako tzv. odúmrt'. Na vypravitele pohřbu nepřechází zůstavitelovy dluhy ani povinnost k jejich úhradě. Obdobně se vychází z tvrzení, že zůstavitel nezanechal žádné dědice, osoby odpovědné za dluhy zůstavitele, za situace, že byla nařízena likvidace pozůstalosti. Ani osoba odkazovníka není dědicem zůstavitele, a proto na ni nepřecházejí dluhy zůstavitele a s tím spojené povinnost je hradit. Stane-li se však odkazovník dědicem zůstavitele (§ 1633 odst. 1 ObčZ) má při přechodu dluhů zůstavitele stejné právní postavení jako každý jiný dědic zůstavitele.⁷⁷

6.1. Přechod dluhů na dědice

Odpovědnost za dluhy zůstavitele je v ObčZ upravena odlišně od ObčZ č. 40/1964 Sb. Do doby, než bude dědictví potvrzeno soudem, mohou věřitelé vymáhat plnění pouze vůči tomu, kdo spravuje pozůstalost, a pouze z majetku do pozůstalosti náležejícího. Odpovědnost dědice se liší dle toho, zda uplatnil výhradu soupisu dle § 1704 ObčZ, a odpovídá tak jen do výše ceny nabytého dědictví, nebo ji neuplatnil a odpovídá za dluhy zůstavitele v plném rozsahu majetkem svým i z pozůstalosti nabytým. Dědicové, kteří výhradu soupisu uplatnili, odpovídají s ostatními dědici, tedy i těmi, kteří výhradu soupisu neuplatnili, solidárně. Věřitel však po dědici s uplatněným právem na výhradu soupisu může požadovat plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu. Bude-li však dědic, který uplatnil výhradu soupisu, bez oprávnění spravovat pozůstalost plně, úmyslně zatají pozůstalostní majetek, smísí-li nerozeznatelně svůj a pozůstalostní majetek, či bude-li někdo v přímém či nepřímém

⁷⁷ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 575

zastoupení dědice takto spravoval pozůstalost, či se prokáže, že prohlášení nebo seznam pozůstalostního majetku dle § 1687 ObčZ neodpovídají skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném, ruší se tím od počátku účinky výhrady soupisu, a dědic bude za dluhy zůstavitele odpovídat v plném rozsahu.

Bude-li pozůstalost na odůvodněný návrh věřitele odloučena dle § 1709 a násl. ObčZ, uspokojí se dědic pouze z takto odloučené pozůstalosti, a dědicové tak za dluhy zůstavitele neodpovídají vůbec. Budou-li na návrh dědiců dle § 1711 - § 1712 ObčZ vyzváni věřitelé, aby se v soudem stanovené lhůtě přihlásili se svými pohledávkami, uspokojí se nejprve pohledávky těch věřitelů, kteří se řádně a včas přihlásili. Ostatní věřitelé ztrácí právo na uhrazení vůči dědici, byla-li pozůstalost vyčerpána uhrazením ohlášených pohledávek, vyjma případů, kdy dědic o pohledávce takového věřitele věděl, přičemž důkazní břemeno nese věřitel (§ 1712 odst. 2 písm. a) ObčZ), nebo zajišťuje-li pohledávku věřitele zástavní nebo jiné věcné právo náležející do pozůstalosti (§ 1712 odst. 2 písm. b) ObčZ). V případech vyhledání dluhů zůstavitele odpovídají dědicové svým majetkem i majetkem z pozůstalosti.

Zvýšená odpovědnost dle § 1713 ObčZ, až do výše, v jaké by věřitel dosáhl uspokojení při likvidaci pozůstalosti dle insolvenčního zákon postihuje dědice v případě, *kdy nebylo žádáno o výzvu věřitelů, nebo uspokojí-li dědic některého z hlásících se věřitelů bez zřetele na práva ostatních, a nedosáhne-li proto některý z věřitelů úplného uhrazení pohledávky z pozůstalosti.*

Vedle dluhů zůstavitele, které jsou součástí pozůstalostního jmění, se mezi pasiva pozůstalosti dále řadí další dluhy vzniklé po smrti zůstavitele, které dle zákona hradí dědicové zůstavitele (odkazy, povinné díly nepominutelných dědiců; náklady správce), stejně jako ty, které se hradí z pozůstalosti (náklady pohřbu, který bude odpovídat požadavkům zůstavitele, je-li v pozůstalosti dostatek aktiv, jinak by měl být pohřeb slušný dle místních zvyklostí, náklady na pořízení soupisu pozůstalosti, náklady závěry a odhadu pozůstalosti, náklady některých osob na zaopatření, náklady a odměna dědice, který neuplatnil právo na poměrné zkrácení odkazu za podmínek § 1598 ObčZ, náklady na splnění odkazů), další dluhy vzniklé po smrti zůstavitele a zákonem za pasiva pozůstalosti stanovené (náklady za sestavení inventáře pro svěřenského nástupce).

Má-li dědic pohledávku vůči zůstaviteli a zůstavitel vůči dědici, zanikají splnutím (konfusí), je-li jediný dědic, jinak zanikají jen v rozsahu dědického podílu. Jsou-li mezi dědici některá pasiva (popřípadě aktiva) sporná, nezabývá se jimi soud v dědickém řízení, a účastníci dědického řízení se mohou svých práv k tomuto majetku domáhat žalobou, v průběhu i po

pravomocném skončení dědického řízení.⁷⁸ Řešení otázky, zda se mezi dluhy zatěžující dědictví počítá i zástavní právo, jímž byly zděděné nemovitosti zatíženy, určuje, dle judikatury Nejvyššího soudu, zda ke dni smrti zůstavitele již zůstavitel měl povinnosti z titulu zástavního práva strpět uspokojení dluhu osobního dlužníka z výtěžku zpeněžení zástavy.⁷⁹ Byl-li dluh součástí společného jmění manželů, může se věřitel domáhat splnění celého závazku na pozůstalém manželovi bez ohledu na to, že podle výsledku dědického řízení odpovídají za dluhy dědictví i další osoby⁸⁰. Dle rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 196/2000 se *do pasiv dědictví zařadí v odpovídající výši i dluh zůstavitele na jeho běžném účtu vůči osobám, jejichž prostředky byly na účet složeny*. Dle rozhodnutí téhož soudu ve věci sp. zn. 24 Co 29/1999 je *pro zařazení dluhu do pasiv dědictví rozhodující, zda dluh v době úmrtí zůstavitel existoval. Nezáleží tak na tom, kdy se stal splatným či kdy byl přesně vyčíslen*.

V občanském zákoníku jsou zakotveny základní zásady odpovědnosti za dluhy zůstavitele: upřednostnění povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele před uspokojením nároku nepominutelného dědice a před splněním odkazů, což vyplývá z ustanovení § 1655 odst. 1 ObčZ, dle kterého se při stanovení povinného dílu dluhy zůstavitele od pozůstalostního majetku odečítají, a z ustanovení § 1631 odst. 1 ObčZ, dle kterého se poměrně sníží odkazy, nestačí-li čistá pozůstalost k úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů. Po rozhodnutí soudu, kterým bylo dědici nabytí dědictví potvrzeno, odpovídá dědic za dluhy pozůstalosti svým majetkem i majetkem z dědictví získaným, vyjma odloučení pozůstalosti, kde jsou dluhy hrazeny pouze z odloučeného majetku. Dědic, který v souladu s § 1706 a násl. ObčZ uplatní výhradu soupisu, odpovídá do výše svého dědického podílu. Dědici odpovídají vždy solidárně s ostatními dědici. Po dědicích, kteří uplatnili výhradu soupisu, však může věřitel

⁷⁸ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 21 Cdo 897/2007 [ze dne 26. 8. 2008]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/161885B0AF9334ACC1257A4E0066954B?openDocument&Highlight=0,null,

⁷⁹ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 29 Cdo 549/2007 [ze dne 26. 4. 2007]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/C215FD1D72CC6353C1257A4E00657F9F?openDocument&Highlight=0,null,

⁸⁰ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 33 Odo 1384/2004 [ze dne 23. 11. 2006]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/0FF780C4B3F95CE7C1257A4E0064D972?openDocument&Highlight=0,null,

požadovat plnění pouze omezeně. Bude-li pozůstalost předlužena, a dědici neuplatnili výhradu soupisu, nenavrhlí vyhledání věřitelů dle § 1711 a násl. ObčZ, ani likvidaci pozůstalosti, jsou povinni uspokojit pohledávky věřitelů poměrně jako při likvidaci pozůstalosti. Ze solidární odpovědnosti dědiců vyplývá regresní nárok (§ 1876 odst. 2 ObčZ) toho dědice, který věřiteli plnil více, než odpovídá jeho dědickému podílu, vůči ostatním dědicům, a to dle poměru dědických podílů, popřípadě dle mezi nimi uzavřené dohody.

Problematika odpovědnosti za dluhy je tématem velmi kontroverzním, neboť v případě neuplatnění výhrady soupisu odpovídají dědicové za dluhy zůstavitele v plné výši. Na druhou stranu je v občanském zákoníku je posílena autonomie vůle a svobodné rozhodování dědiců, s tím tak musí být spojená odpovědnost a tedy i povinnost dědiců střežit si svá práva.

6.2. Odmítnutí dědictví

Ustanovení § 1702 ObčZ upravuje nemožnost dědiců povolaných pořízením zůstavitele pro případ smrti odmítnout dědictví a uplatnit své dědické právo v rámci intestátní dědické posloupnosti, a zprostit se tak povinností, které mu zůstavitel případně uložil. Dědicové povolání pořízením zůstavitele pro případ smrti mohou dědictví buď přijmout, tak jak zůstavitel chtěl, nebo dědictví odmítnout. To jim však nebrání namítnout neplatnost závěti, a bude-li pravomocným rozhodnutím soudu vyslovena, pak nastoupí jako dědicové ze zákona. Výjimečné postavení má nepominutelný dědic, který je oprávněn dědictví odmítnout, a přesto žádat vyplacení povinného dílu.⁸¹ Nepominutelný dědic, který by dědictví odmítl s výhradou povinného dílu, se stane věřitelem, nikoli dědicem zůstavitele. Dědic ze zákona je oprávněn dědictví odmítnout pouze tehdy, není-li to dědickou smlouvou vyloučeno (§ 1485 odst. 1 ObčZ).

Odborná judikatura považuje zařazení tohoto institutu do části ObčZ o dlužích postihujících dědice za nesystematické a zvolenou formulaci pořízení pro případ smrti za nepřesnou, neboť dle § 1491 ObčZ je pořízením pro případ smrti závěť, dědická smlouva nebo dovětek, kterým se dědicové nepovolávají, a tak by mělo být v § 1702 ObčZ specifikováno, že se jedná o pořízení pro případ smrti, kterým je závěť nebo dědická

⁸¹ *Důvodová zpráva k NOZ - konsolidovaná verze: K § 1677 až 1681*: [online]. In: Praha, 2012, s. 598 [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

smlouva.⁸² Osobně však zastávám názor, že se ze strany zmíněného komentáře jedná o přehnaný formalismus, neboť ze smyslu § 1702 ObčZ, a zejména z použití termínu dědic, je zřejmé, že se nejedná o dovětek, neboť nepovolává dědice, avšak může v něm zůstavitel, stejně jako ostatními pořízenými pro případ smrti, dědicům i odkazovníkům také stanovit povinnosti. Lze však souhlasit se zásadou, která z § 1702 ObčZ vyplývá, že odmítnutí dědictví platí obecně, a nelze z jednoho titulu, kterým je dle § 1476 ObčZ dědická smlouva, závěť nebo zákon, dědictví odmítnout a z druhého přijmout, nelze tak odmítnout dědictví ze závěti a přijmout jej ze zákona a podobně.

6.3. Práva věřitelů před potvrzením dědictví

Před pravomocným potvrzením nabytí dědictví, mají věřitelé právo své splatné pohledávky proti zůstaviteli uplatňovat pouze vůči tomu, kdo spravuje pozůstalost, a pouze z majetku, který do pozůstalosti náleží. V této fázi tak není uplatnění výhradu soupisu rozhodující. Obecně se jedná o pohledávky doložené vykonatelným exekučním titulem, které nejsou plněny dobrovolně a s jejichž plněním je dlužník v prodlení. Případná exekuce navržená věřitelem tak může být vedena pouze na majetek v pozůstalosti, a proto by pro věřitele mělo být výhodnější vyčkat do skončení dědického řízení a vymáhat splnění dluhu nejen z majetku v pozůstalosti, ale z celého majetku těch dědiců, kteří neuplatnili právo výhrady soupisu. Příznivě je pro věřitele upravena v § 643 odst. 1 ObčZ i promlčecí lhůta, která uplyne nejdříve šest měsíců ode dne, kdy bylo dědici nabytí dědictví potvrzeno, přešla-li povinnosti zůstavitele na dědice.⁸³

Osoby, vůči nimž mohou věřitelé dle § 1703 uplatňovat své pohledávky, jsou správce povolaný zůstavitelem, popřípadě vykonavatel závěti, nebyl-li správce povolán. Byli-li povoláni oba, správce i vykonavatel, vystupuje v jejich vzájemných vztazích správce v postavení příkazníka a vykonavatel v postavení příkazce (§ 1558 ObčZ, § 2430 a násl. ObčZ). Není-li povolán žádný z nich, spravuje pozůstalost dědic, je-li jediný či ujednájí si tak dědicové, někteří dědicové, všichni dědicové. *Správce je při správě oprávněn z pozůstalosti něco zcizit nebo použít jako jistotu, vyžaduje-li to zájem na zachování hodnoty nebo podstaty spravovaného majetku, jinak za protiplnění* (§ 1679 odst. 1 ObčZ).

⁸² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 573

⁸³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 575

Otázkou je, zda úhrada dluhů zůstavitele představuje prostou nebo plnou správu, a zda tak bude správce potřebovat při zaplacení dluhu souhlas dědiců. Dle § 1408 odst. 1 ObčZ by měl beneficiant, tj. dědic, případně dědicové, udělit správci k takovému právnímu jednání souhlas, s výjimkou případů, kdy spravovanému majetku hrozí rychlá zkáza nebo pravděpodobně rychle ztratí na hodnotě. Souhlas dědiců může být v souladu s § 1404 nahrazen soudem, je-li dědic neznámý, nelze-li jeho stanovisko včas zjistit, nebo odmítá-li bez spravedlivého důvodu udělit souhlas včas. Správce vystupuje jako zástupce dědiců (§ 1400 odst. 2 ObčZ per analogiam), a proto by mu v případě, že pozůstalost spravuje jeden dědic, ostatní dědicové měli udělit plnou moc, ve které je rozsah práv a povinností správce uveden.

Splatné, věřitelem řádně a včas uplatněné pohledávky, mohou být uhrazeny z majetku pozůstalosti, bez ohledu na to, zda dědicové uplatnili právo na výhradu soupisu či nikoliv. *Správce i dědicové by tak v případě plurality věřitelů měli uvážit, zda nebude uhrazením dluhu v plné výši porušeno ustanovení § 1713 ObčZ, dle kterého by dědic byl věřitelům zavázán nad rámec odpovědnosti dědice, který uplatnil výhradu soupisu, když v důsledku přednostní úhrady některého z dluhů zůstavitele nedosáhl jiný věřitel plného uhrazení své pohledávky.*⁸⁴ Ochranou před takovou situací je oprávnění správce, potažmo dědiců, navrhnout soudu vyhledání věřitelů, neboť pak nemá dědic, ani osoba spravující pozůstalost, povinnost věřitele uspokojovat. Neuplatnil-li dědic výhradu soupisu, může hradit dluhy zůstavitele již během řízení o pozůstalosti, a vyvarovat se tak například zvětšujících se úroků z prodlení.

Pohledávky jednotlivých dědiců nesouvisející s pozůstalostí nelze vymáhat z majetku náležejícího do pozůstalosti před pravomocným rozhodnutím o potvrzení dědictví. Je-li však dědické právo některého z dědiců jasně prokázáno, může soud povolit nakládat s tímto majetkem za podmínek § 1680 odst. 1, odst. 2 ObčZ, a z takového majetku již mohou věřitelé vymáhat splnění svých dluhů.

6.4. Právní účinky neuplatnění výhrady soupisu

Dědic, který neuplatní právo výhrady soupisu, odpovídá za dluhy zůstavitele v plném rozsahu, nejen z majetku získaného z pozůstalosti, ale i ze svého majetku. Je-li dědiců více,

⁸⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 5776

odpovídají společně a nerozdílně. Stejně účinky však nastanou i za situace, že dědicové sice výhradu soupisu uplatní, ale ujmou se bez oprávnění plné správy pozůstalosti, úmyslně zatají pozůstalostní majetek, smísí svůj majetek s majetkem zůstavitele bez možnosti rozlišit, komu co patří, pokud tomu tak nebylo již před smrtí zůstavitele; popřípadě pokud někdo jiný takto spravoval pozůstalost v přímém či nepřímém zastoupení dědice. Právo na výhradu soupisu nemůže zůstavitel dědici nikdy odejmout, k takovému ustanovení dědické smlouvy by se nepřihlíželo (§ 1674 odst. 1 ObčZ). Dědic odpovídá vždy za splnění odkazů bez ohledu, zda právo na výhradu soupisu uplatnil či nikoliv, a odkazy jsou plněny z čisté hodnoty pozůstalosti. Avšak splnění dluhů zůstavitele má před splněním odkazů přednost.

Dědicové mají možnost upravit si své dědické podíly včetně rozdělení dluhů dohodou neodporující vůli zůstavitele, která však nemá vliv na odpovědnost dědiců za dluhy pozůstalosti stanovené zákonem. O odpovědnosti za dluhy by tak měli být dědicové v rámci projednání pozůstalosti poučeni. Neupraví-li dědicové své vztahy dohodou a věřitel uplatní proti některému z dědiců více, než odpovídá jeho dědickému podílu, vyrozumí o tom takový dědic ostatní dědice a ti mohou uplatnit proti pohledávce své námitky, a má právo požadovat splnění dluhu dle dědických podílů, či jiný způsob zbavení dluhu v tomto rozsahu (§ 1876 odst. 1 ObčZ). Dědic, který uhradil dluh ve výši přesahující jeho dědický podíl, má regresní nárok vůči ostatním dědicům v poměru dle jejich dědických podílů, popřípadě dle vzájemné dohody. Dědici, kteří se vzdali dědictví ve prospěch jiného dědice, odpovídají za dluhy solidárně s tímto dědicem, nedoplní-li vzdání se dědictví o závazek přejímatele celého dědictví nahradit jim vše, co za přejímatele dědictví zaplatí, pokud se věřitel se splněním dluhu obrátí na ně.⁸⁵

V rámci jednoho dědického řízení může nastat situace, kdy se uplatní dvojí odpovědnost za dluhy, neboť někteří dědicové výhradu soupisu uplatní, zatímco jiní nikoliv. Dědic, který neuplatní výhradu soupisu, bude odpovídat neomezeně, bez ohledu na případný soupis pozůstalosti provedený z toho důvodu, že jiný dědic uplatnil výhradu soupisu. Dědic bez výhrady soupisu bude odpovídat solidárně s ostatními dědici, přičemž věřitel může požadovat po každém dědici, který si vyhradí soupis, plnění jen do výše jeho dědického podílu (§ 1707 ObčZ).

⁸⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 588

6.5. Právní účinky výhrady soupisu

Dědic, který uplatní výhradu soupisu, a to prohlášením učiněným ústně před soudem, anebo prohlášením zasláným soudu v písemné formě ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy ho soud o tomto právu vyrozuměl, popřípadě v soudem prodloužené lhůtě, jsou-li pro to důvody, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. Uvedené platí i v případě, že soupis pozůstalosti nařídil soud v zájmu osoby pod zvláštní ochranou. Tyto osoby pod zvláštní ochranou, myšleno osoba, která není plně svéprávná, či právnická osoba veřejně prospěšná nebo ve veřejném zájmu zřízená, jsou tak chráněny a odpovídají za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví. Ostatním osobám pod zvláštní ochranou, tedy osobám neznámým nebo nepřítomným, skončí účast v řízení, pokud se v soudem stanovené lhůtě nepřihlásí. V opačném případě budou o právu na výhradu soupisu vyrozuměny a bude jim dán prostor se vyjádřit, zda ji uplatňují či nikoliv.

Cena nabytého dědictví je obvyklá cena majetku a jiných aktiv pozůstalosti, která však není pro věřitele, neúčastníky pozůstalostního řízení, závazná, a mohou navrhnout, aby byl do pozůstalostního řízení zařazen dosud nezařazený majetek, o jehož cenu se původní cena pozůstalosti, a tak i odpovědnost dědiců vyhradivších si soupis, zvýší. K účastenství věřitelů v pozůstalostním řízení lze uvést, že jsou účastníky pouze v té části řízení o pozůstalosti, kde se projednává jejich návrh na odloučení pozůstalosti dle § 1709 ve spojení s § 1685 odst. 2 písm. c) ObčZ.

Vzhledem k zásadě, že splnění dluhů zůstavitele má přednost před splněním odkazů, lze dospět k názoru, že nestačí-li pozůstalost k úhradě všech dluhů, odkazy se poměrně sníží, aby dluhy zůstavitele mohly být uhrazeny až do výše ceny dědicem nabytého dědictví. Analogicky se budou obdobně krátit i pododkazy.

Uplatnění výhrady soupisu se vztahuje pouze k odpovědnosti za dluhy zůstavitele, bez toho aniž by ovlivňovalo odpovědnost dědiců za jiné dluhy pozůstalosti.

Dědic, který výhradu soupisu uplatnil, odpovídá s ostatními dědici společně a nerozdílně za splnění dluhů zůstavitele, avšak věřitel po takovém dědici může požadovat plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu. Dědický podíl je určen v případě rozdělení pozůstalosti souhrnem obvyklých cen majetku nabytého dědicem z pozůstalosti, a není-li pozůstalost rozdělována, pak zlomkem či procentem z celé pozůstalosti. Jsou-li dědické podíly stanoveny dohodou dědiců jinak, než jaké jim připadají ze zákona či závěti, měla by být pro dědice rozhodná velikost dědických podílů stanovená zákonem či zůstavitelem.

Vzájemné vyrovnání mezi dědici se řídí obecnými ustanoveními o společných dlužích, § 1868 a násl. ObčZ. Požaduje-li věřitel po některém z dědiců splnění dluhu, který je vyšší než jeho dědický podíl, obrátí se takový dědic na ostatní spoludědice, kteří mohou proti pohledávce uplatnit své námitky, a může požadovat splnění dluhu dle dědických podílů či zbavení dluhu jiným způsobem, například započtením. Bude-li takový dědic plnit sám, má vůči ostatním dědicům regresní nárok, a to dle poměru jejich dědických podílů, popřípadě dle dohody. Nebude-li některý ze spoludědiců schopen plnit, rozvrhne se jeho podíl na náhradě poměrně mezi ostatní dědice dle jejich podílu na dluhu (§ 1876 odst. 2 ObčZ). Bude-li věřitelem požadováno splnění dluhu po dědicích, kteří uplatnili výhradu soupisu, budou tito dědicové plnit pouze do výše ceny nabytého dědictví. Ve zbytku budou plnit dědicové, kteří si soupis nevyhradili, s případným právem regresu vůči těm, kteří si soupis nevyhradili do výše jejich dědického podílu. Regresní právo budou mít případně i vůči dědicům, kteří si soupis vyhradili do výše ceny nabytého dědictví, pokud ještě věřiteli předmětný dluh neplnili, nebo nebyl-li vyčerpán jejich podíl na dluhu.

Bude-li zůstavitelem uloženo splnění dluhu, který má vůči odkazovníkovi, a splní-li jej jeden z dědiců, jsou ostatní dědicové povinni nahradit mu to, oč plnil více, než měl. Uvedené neplatí, pokud zůstavitel přikáže splnění odkazu jednotlivému spoludědici nebo odkazovníkovi (§ 1597 ObčZ). Uloží-li zůstavitel splnění dluhu pouze některému z dědiců, aby ostatní od této povinnosti osvobodil, nemá to vliv na práva věřitele (§ 1699 odst. 1 ObčZ). Věřitel tak může požadovat splnění dluhu na kterémkoliv z dědiců, který pak, splní-li dluh, bude mít regresní právo vůči dědici určenému zůstavitelem. Analogická je i situace, kdy se dědicové mezi sebou dohodnou, že dluh splní jen jeden z nich, popřípadě několik dědiců.

6.6. Odloučení pozůstalosti

Inspirací pro institut odloučení pozůstalosti, který je zakotven v § 1709 a § 1710 ObčZ, byla rakouská právní úprava, konkrétně § 812 ABGB upravující oddělení pozůstalost od jmění dědice, tzv. *Absonderung der Verlassenschaft von dem Vermogen des Erben*. Pramenem byl také institut tzv. odloučení pozůstalosti obsažený v § 670 a § 671 vládního návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937. Využití institutu oddělení či odloučení pozůstalosti mělo za cíl zabránit splnutí majetku zůstavitele s majetkem dědice, k němuž jinak odevzdáním pozůstalosti došlo. V případě uplatnění tohoto institutu bylo po

odevzdání pozůstalosti možné požadovat po dědici úhradu dluhu jen z aktiv pozůstalosti (*cum viribus hereditas*), nikoliv z ostatního majetku dědice.⁸⁶

Má-li věřitel obavu, že dědic bude předlužen, může navrhnout soudu, předtím než potvrdí nabytí dědictví, aby byla pozůstalost odloučena (*separatio bonorum*). Jedná se o právní institut, jehož účelem je ochrana věřitelů, kteří se obávají, že jmění dlužníka je zadlužené, zatímco pozůstalost je aktivní, a potvrzení nabytí dědictví takovému dědici by mohlo nepříznivě ovlivnit uspokojení jeho pohledávek. Inspirací pro právní zakotvení odloučení pozůstalosti byl § 761 odst. 1 československého ObčZ a § 812 obecného zákoníku občanského (ABGB). Nejvyšší soud ČSR ve svém rozhodnutí, R I 66/45 (R 59) judikoval, že *Povolení oddělení pozůstalosti od jmění dědicova nebrání tomu, aby pozůstalost nebyla dědici odevzdána soudem před skončením oddělení, arciť s omezenými vyplývajícími z právních účinků*. V odůvodnění Nejvyšší soud ČSR mimo jiné uvedl, že *z pozůstalosti takovým způsobem oddělené musí býti oddělení věřitelé uspokojeni před věřiteli dědicovými, třeba oddělení jmění nezakládá pro ně žádné věcné právo, zejména ne právo zástavní. Povolení oddělení pozůstalosti od jmění dědicova nebrání tomu, aby pozůstalost byla dědici odevzdána soudem před skončením *separatio bonorum*, odevzdání pozůstalosti se však stane se shora uvedenými omezeními*⁸⁷.

Odloučení pozůstalosti je faktické a jeho účelem je vyloučit splynutí majetku pozůstalosti s majetkem dědice. Dědí-li jediný dědic či více dědiců a u všech je důvodná obava z předlužení, pak použití tohoto institutu přichází v úvahu. Jsou-li však mezi dědici někteří, u kterých obava z předlužení v úvahu nepřipadá, pak by soud odloučení pozůstalosti povolit neměl, neboť dědicové odpovídají za dluhy zůstavitele společně a nerozdílně, s právem regrese toho dědice, který plnil, vůči ostatním.

Je-li věřitelů více a odloučení navrhl pouze některý z nich, pak by měla platit zásada, že přednostní uspokojení pohledávek takového věřitele z odloučeného majetku by mělo být použito pouze, vymáhá-li tento věřitel pohledávku řádně. Zároveň takový věřitel ztrácí, po právní moci usnesení o odloučení pozůstalosti nebo její části, právo uspokojit se z ostatního dědicova majetku, a to i v případě, že dědic neuplatnil výhradu soupisu. Věřitel tak

⁸⁶ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 594

⁸⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 591

podstupuje riziko, že zpeněžením odloučeného majetku nebude uspokojena jeho pohledávka v celé výši.

Dědic bude odpovídat za dluhy vůči ostatním dědicům dle toho, zda uplatní výhradu soupisu či nikoliv. Bude-li pozůstalost předlužena, dědici uplatní právo výhrady soupisu, nenavrhnou likvidaci pozůstalosti a soudem bude odloučení části pozůstalosti povoleno, bude hranice odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele omezena výší ceny celého dědictví.⁸⁸

Doba trvání odloučení není zákonem stanovena a měla by dle svého účelu trvat do doby, dokud není splněn dluh, pro který bylo odloučení nařízeno. Trvat by tak měla i po skončení dědického řízení. Dědic s takto odloučeným majetkem nemůže nakládat.

Věřitelem může být věřitel zůstavitele, ale i odkazovník s odkazem spočívajícím ve vyplacení peněžité částky, nepominutelný dědic, osoby s právem na zaopatření (nepominutelný dědic, pozůstalý manžel, pozůstalý rodič či osoby žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti za podmínek § 1665-1669 ObčZ), nikoli však věřitelé dědice.

Návrh podává věřitel před právní mocí usnesení o potvrzení nabytí dědictví. V návrhu specifikuje věřitel svoji pohledávku vůči zůstaviteli, kterou doloží potřebnými dokumenty, a dále odůvodní obavu, že majetek dědice je předlužen. Po podání návrhu by mělo být neprodleně nařízeno dědické jednání a dědicovi by měla být dána možnost se k návrhu vyjádřit. Navrhne-li odloučení pozůstalost více věřitelů, bude uhrazení jejich pohledávek závislé na jejich jednotlivých exekučních titulech a na pořadí, ve kterém pohledávku uplatňují, případně na skupině, ve které má být uspokojena dle § 279 odst. 2 OSŘ.⁸⁹

Odloučená pozůstalost se bude spravovat odděleně od jmění dědice. Soud učiní bez odkladu opatření zajišťující pozůstalost, závěru, s výjimkou případů, kdy to není technicky možné, například u pozemků, na kterých nejsou žádné stavby.

O návrhu na odloučení pozůstalosti rozhodne soud usnesením, které se bude doručovat účastníkům řízení, dědicům a věřiteli, který odloučení navrhl, a je proti němu přípustné odvolání. Kromě výroku a odůvodnění odloučení pozůstalosti, vyhoví-li soud návrhu věřitele, by se měl soud také vypořádat se způsobem provedení zajištění pozůstalosti či její odloučené části, nařídít soupis, žádá-li jej věřitel, určit správce odloučeného majetku a stanovit rozsah jeho povinností, přičemž úkolem správce bude vykonávat prostou správu odloučeného

⁸⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 593

⁸⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 594

majetku. Majetek zajistí soud dle jeho povahy, za příklad lze uvést uložení do soudní úschovy, zapečetění na vhodném místě, zákaz výplaty z účtu zůstavitele, uložení dlužníkům skládat splnění dluhu do úschovy soudu, jinak nemá plnění za následek splnění dluhu. Nepožádá-li věřitel o provedení soupisu, vyhotoví soud seznam odloučeného majetku.

Odloučení pozůstalosti povolené soudem nebrání, aby bylo vydáno usnesení o potvrzení nabytí dědictví. Obsahem usnesení o potvrzení nabytí dědictví by však měly být informace o odloučení pozůstalosti, seznam majetku patřícího do odloučené pozůstalosti.⁹⁰

6.7. Vyhledání dluhů zůstavitele

Ustanovení § 1711 ObčZ dává dědicům, kteří si vyhradili soupis pozůstalosti, nebo tomu dědici, který pozůstalost spravuje, právo navrhnout soudu, aby před rozhodnutím o potvrzení dědictví vyzval věřitele přihlásit se v přiměřené lhůtě a doložit své pohledávky. Cílem svolání věřitelů je sestavit, co možná nejúplnější přehled dluhů zůstavitele. Osobě spravující pozůstalost či dědicům je tak dána možnost uspokojit dluhy věřitelů řádně a včas.⁹¹

Charakteristické pro tzv. konvokaci věřitelů neboli svolání věřitelů je, že se jedná pouze o pohledávky věřitelů zůstavitele, které nemá dědic, ani ten, kdo spravuje pozůstalost, povinnost uspokojovat do doby, než bude takto zavedené řízení skončeno. Lhůta k přihlášení věřitelů a doložení jejich pohledávek se nazývá ediktální lhůta a byla upravena již v § 813 obecného zákoníku občanského (ABGB) a obdobně ji upravoval i návrh § 762 československého ObčZ.

Řízení o konvokaci věřitelů začíná na návrh osoby oprávněné dle § 1711 ObčZ provést konvokaci věřitelů, který je adresován soudu. Věcně legitimován k podání návrhu na svolání věřitelů je buď dědic, který uplatnil výhradu soupisu, nebo osoba spravující pozůstalost. Zatímco v § 762 ObčZ osnovy československého ObčZ mohl o svolání věřitelů požádat jakýkoliv dědic. Odpovědnost dědice, který uplatnil výhradu soupisu, za dluhy zůstavitele je omezena do výše ceny nabytého dědictví. Objeví-li si však další majetek nebo dokáže-li věřitelé, že majetek v pozůstalosti byl oceněn nízko, může se odpovědnost dědice poměrně zvýšit. Návrh může podat v případě odúmrti i stát, který je vůči jiným osobám ve

⁹⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 597

⁹¹ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 599

stejném postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu (§ 1634 odst. 2 ObčZ). Ukázeli se později, že návrh podala osoba neoprávněná, účinky konvokace nenastaly.

Po podání návrhu následuje vydání soudního usnesení o konvokaci, které se vyvěsí na úřední desce soudu. V odůvodněných případech se zveřejní i prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Od této doby běží věřitelům lhůta k přihlášení a doložení jejich pohledávek, která musí být přiměřená, ve smyslu § 174 odst. 1 OSŘ nesmí být kratší než tři měsíce. Délka lhůty by měla záviset na jmění pozůstalosti, zejména s ohledem na četnost věřitelů a místo, kde se nachází (zahraníčí). Usnesení se doručí účastníkům řízení, tedy dědicům, případně se oznámí i těm věřitelům, kteří již své pohledávky přihlásili. Obsahem usnesení bude výzva věřitelů, přihlásit a doložit své pohledávky, poučení o způsobu jejich přihlášení, stanovení přiměřené lhůty, poučení o následcích nepřihlášení, poučení o účincích řízení, respektive o následcích skončení tohoto řízení.

Věřitelé přihlašují a dokládají své pohledávky listinami, které dosvědčují jejich existenci, platnost a výši, což musí učinit podáním došlým pozůstalostnímu soudu v rámci tzv. ediktální lhůty, nejpozději poslední den této lhůty. Jedná se o lhůtu hmotněprávní a propadnou, jejíž zmeškání nelze věřiteli prominout. Po uplynutí této lhůty bude nařízeno jednání dědiců u pozůstalostního soudu, na které mohou být popřípadě přizváni i věřitelé, aby se ke svým přihlášeným pohledávkám vyjádřili. Soud sestaví seznam pasiv, ze kterého je zřejmé, které pohledávky budou uspokojeny. Z rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 196/1998, vyplývá, *že proti vůli dědiců nebo některého z nich může být do pasiv pozůstalosti zařazen dluh zůstavitele jen tehdy, mají-li námitky dědice proti dluhu takový charakter, že již na základě právního posouzení nemohou obstát.* Věřitelé, jejichž pohledávky nebudou v rámci tohoto řízení uznány, se mohou obrátit se svými nároky na obecný soud a vymáhat plnění vůči osobě spravující pozůstalost i během dědického řízení. Řízení o konvokaci věřitelů by mělo skončit uplynutím lhůty, kterou soud v usnesení o výzvě stanovil.

Právo na uhrazení pohledávek mají věřitelé, kteří své pohledávky v ediktální lhůtě přihlásili a doložili, včetně věřitelů, kteří je přihlásili ještě před usnesením o konvokaci, věřitelé, o jejichž pohledávkách dědic věděl, bez ohledu na to, zda je přihlašovali (§ 1712 odst. 2 písm. a) ObčZ), věřitelé, jejichž pohledávky jsou zajištěny zástavním či jiným věcným právem k věci náležející do pozůstalosti. Naopak právo na uhrazení svých pohledávek nemají věřitelé, kteří je nepřihlásili ve lhůtě a nejde ani o pohledávku, o níž dědic věděl, ani o pohledávku zajištěnou věcným právem, uhradili-li dědicové přihlášené pohledávky do výše skutečné ceny všech aktiv pozůstalosti, nebyla-li nařízena likvidace pozůstalosti, neuplatnil-li

žádný dědic právo na výhradu soupisu. Bude-li pozůstalost předložena, mohou dědicové podat návrh na likvidaci pozůstalosti, popřípadě soud nařídí likvidaci i bez návrhu. Neuspokojené pohledávky věřitelů však nezanikají, ale mohou být uspokojeny později, objeví-li se například další majetek v pozůstalosti. Takové pohledávky zanikají až uplynutím promlčecí lhůty. Namítne-li dlužník před soudem jejich promlčení, zaniká právo na plnění, ale nárok trvá, a tak dobrovolné splnění takových pohledávek bude platné. Jsou-li zástavní a jiná věcná práva k věcem obsaženým v pozůstalosti uvedena ve veřejných seznamech, popřípadě vyšla-li během pozůstalostního řízení najevo ještě před nařízením konvokace věřitelů, mají věřitelé zajištěných pohledávek podle § 1712 odst. 2 písm. b) ObčZ právní postavení přihlášených věřitelů.⁹²

Je-li pozůstalost předložena a nežádal-li dědic o konvokaci věřitelů nebo o ni žádal, ale přesto uspokojil z předložené pozůstalosti některého z věřitelů více, než kolik by získal v případě likvidace pozůstalosti, a nedosáhne-li proto některý z dědiců úplného uhrazení pohledávky z pozůstalosti, je dědic věřiteli zavázán nad rámec § 1692 ObčZ⁹³, a to až do výše, v jaké by věřitel dosáhl uspokojení při likvidaci pozůstalosti podle jiného právního předpisu (§ 1713 ObčZ). Obecně platí, že pohledávky se uspokojí podle daných skupin. Nelze-li pohledávky náležející do jedné skupiny uhradit v plné výši, uspokojí se poměrně. Věřitelské skupiny jsou uvedeny v § 273 OSŘ a podle nich musí dědic při uspokojování věřitelů postupovat. Nejprve se uspokojí dluh za pohřeb zůstavitele a opatření pohřebiště nebyl-li uhrazen z pozůstalosti, poté dluh za odměnu a náhradu hotových výdajů související se správou pozůstalosti, pak dluh odpovídající pohledávce výživného a nakonec ostatní dluhy. Tento postup se plně uplatní v případě, že konvokace věřitelů neproběhla. Jinak se uspokojí nejprve přihlášení věřitelé (§ 1712 ObčZ) podle skupin a byli-li tito věřitelé uspokojeni plně, pak i věřitelé nepřihlášení či ti, k jejichž přihláškám se nepřihlíží. Postupoval-li by dědic odlišně s těmito zákonnými ustanoveními, mají poškození věřitelé právo, aby jim dědic poskytl plnění v takovém rozsahu, v jakém by ho obdrželi, kdyby byla nařízena likvidace pozůstalosti a kdyby při likvidaci pozůstalosti byli uspokojováni. V takovém případě by se

⁹² Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 602

⁹³ Na § 1692 je však poukazováno v zákonné úpravě chybně, neboť s předmětem úpravy obsažené v § 1713 nesouvisí – viz Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 603

neuplatnila výhrada soupisu, a dědic by tak mohl na úhradu dluhů zůstavitele a jiných pasiv pozůstalosti vynaložit více, než kolik činí cena jím nabytého dědictví.⁹⁴

Objeví-li se další věřitelé poté, co dědic uspokojil jemu známé věřitele, jde to k tíži dědice, neboť mohl dle § 1711 požádat o konvokaci věřitelů, a předejít tak situaci, že bude muset hradit pohledávky dalších věřitelů až do výše, v jaké by takoví věřitelé dosáhli uspokojení při likvidaci pozůstalosti dle jiného právního předpisu. *Nedošlo-li ke konvokaci věřitelů dle § 1711 ObčZ, ani k dohodě mezi dědicem a věřiteli o přenechání dědictví k úhradě dluhů, a nebyla ani nařízena likvidace dědictví, řídí se povinnost dědice uhradit dluhy zůstavitele (do výše ceny nabytého dědictví) ustanoveními občanského soudního řádu. Dědic si nemůže vybrat, kterého z věřitelů uspokojí. Jestliže proti němu více věřitelů uplatňuje své pohledávky, které nemohou být uspokojeny zcela, neboť jejich celková výše přesahuje cenu nabytého dědictví, uspokojí se podle zásad stanovených v § 273 odst. 1 a 4 OSŘ; patří-li pohledávky do stejné skupiny, uspokojí se poměrně.*⁹⁵ Cenu celé pozůstalosti lze považovat za celkovou výši, v jaké budou pohledávky uspokojeny. Vypočtou se částky, které by připadly na jednotlivé pohledávky, byly-li by uhrazeny při likvidaci pozůstalosti. Z toho se zjistí výše celých pohledávek, jaká měla být uhrazena neoprávněně zvýhodněným dědicům a také kolik má být uhrazeno věřiteli, jehož pohledávka nebyla uhrazena vůbec.⁹⁶

⁹⁴ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 602

⁹⁵ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 32 Cdo 1828/2009 [ze dne 22. 9. 2010]. Dostupné také z WWW:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2AC3AC59B1D37D97C1257A4E006953AB?openDocument&Highlight=0,null,

⁹⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 610

7. ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

7.1. Řízení o pozůstalosti obecně

S přechodem pozůstalosti na dědice nerozličně souvisí i procesní úprava pozůstalostního řízení, které je vhodné alespoň zmínit a osvětlit tak jeho průběh. Řízení o pozůstalosti slouží k nabytí majetku na základě dědění. V rámci tohoto řízení provádí soud, příslušný orgán státu, zákonem stanovené úkony, a v závěru pozůstalostního řízení vydává usnesení. Orgány, v jejichž kompetenci bylo vést na území současné České republiky řízení o pozůstalosti (dle původní terminologie nazývané jako dědické řízení), se v průběhu historie měnily. Zatímco před rokem 1955, stejně jako po roce 1992 bylo řízení o pozůstalosti svěřeno soudu, v mezidobí, tedy od 1. ledna 1955 do 31. prosince 1992 bylo vedením pozůstalostního řízení pověřeno státní notářství a zaveden institut soudního komisaře, notáře.⁹⁷

Řízení o pozůstalosti je jedním z druhů nesporného občanskoprávního řízení a jsou pro něj charakteristické zásady oficiality, vyšetřovací, neveřejnosti, legálního pořádku, princip obligatornosti pozůstalostního řízení a ingerence státu do dědických právních vztahů. Jednotlivé zásady a principy znamenají ve zkratce následující: zásada oficiality, opakem je zásada dispoziční, značí procesní iniciativu soudu, který zahajuje řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že člověk zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého. Zásada vyšetřovací, neboli inkviziční, představuje úřední povinnost soudu objasňovat bez návrhu účastníků skutkový stav a provádět potřebné důkazy. Princip obligatornosti pozůstalostního řízení vede v případě úmrtí fyzické osoby vždy k zahájení řízení o pozůstalosti, bez ohledu na okolnosti a vůli dědiců. Zásada neveřejnosti znamená vyloučení veřejnosti z tohoto řízení. Na základě zásady legálního pořádku, neboli koncentrační, se určité úkony provádí v jednotlivých fázích řízení. Princip ingerence státu do dědických právních vztahů značí zásah státu do těchto vztahů a souvisí s § 1460 ObčZ, podle kterého *se dědictví nabyvá smrtí zůstavitele*. Mezi hlavní funkce řízení o pozůstalosti patří funkce legitimační a funkce majetková.⁹⁸ Zatímco funkce majetková cílí na zjištění jmění zůstavitele, tedy majetku i dluhů zůstavitele, cílem funkce legitimační je objasnit okruh osob, které přicházejí v úvahu jako právní nástupci zůstavitele.

V rámci dědického práva je vybrán právní předpis, kterým se řídí jak hmotněprávní dědické vztahy, tak i procesní úprava řízení o pozůstalosti, které se vždy řídí právem platným

⁹⁷ Schelle, K., Schelleová, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 111

⁹⁸ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha, Linde 2003, s. 148

a účinným v době smrti zůstavitele. Ve vztahu k procesnímu právu neplatí uvedená zásada však absolutně, neboť je třeba vždy přihlížet i k případným změnám, které nastaly v době mezi úmrtím zůstavitele a projednáním dědictví.⁹⁹ V současnosti je procesní úprava řízení o pozůstalosti obsažena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“).

Místní příslušnost soudu, který je pověřen vedením řízení o pozůstalosti, se odvíjí od místa trvalého pobytu zůstavitele v době jeho smrti, který je evidován v informačním systému evidence obyvatel. Pokud nelze určit místní příslušnost soudu podle tohoto kritéria, pak dle místa, kde měl bydliště, popřípadě kde se naposledy zdržoval. Jinak dle místa, kde se nachází zůstavitelův nemovitý majetek. Jako poslední možnost pro určení místní příslušnosti pozůstalostního soudu přichází v úvahu kritérium místa, kde zůstavitel zemřel. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, může kterýkoliv věcně příslušný soud nařídít závěru pozůstalosti a jmenovat správce pozůstalosti. K vhodnosti místně příslušného soudu se mají právo vyjádřit účastníci řízení.

7.2. Notář jako soudní komisař a účastníci řízení

Notář, jakožto soudní komisař, je osoba pověřená soudem k provádění úkonů odpovídajících soudu prvního stupně. Funkce notáře je upravena již v prvním notářském řádu z roku 1850, podle kterého bylo náplní práce notáře zapisování úmrtí osob, zajišťování jednání s pozůstalými, majetku zůstavitele, dbaní o zpeněžení pozůstalosti prostřednictvím dražeb a jiné úkony. Dohled nad notáři prováděl příslušný soud, který mohl vyvolat disciplinární řízení s nevhodnými notáři, v jehož důsledku mohli být tito odvoláni. Obdobná úprava funkce notáře byla obsažena i v notářském řádu z roku 1855, stejně jako v notářském řádu z roku 1871, který byl platný až do roku 1949. Zákon o notářství z roku 1949 s sebou přinesl mnoho změn, mimo jiné vymezení institutu notářů jako soudních komisařů. Přesto však notáři vykonávali z pověření soudu některé úkony. Znovu byla funkce notářů jakožto soudních komisařů obnovena v českém právním řádu od 1. ledna 1993, v důsledku čehož přešlo řízení o pozůstalosti z kompetence státního notářství do kompetence soudu. Konkrétní notář je pověřen dle rozvrhu, který na příslušný kalendářní rok vydává předseda krajského soudu na návrh příslušné notářské komory. Prováděním jednotlivých úkonů v řízení o

⁹⁹ BÍLEK, P., ŠEŠINA M. *Dědické právo v předpisech let 1995 – 2001. Zákony s poznámkami*, Praha: C. H. Beck, 2001, s. XIII

pozůstalosti může notář pověřit notářského koncipienta, kandidáta nebo způsobilého zaměstnance, kteří provádějí úkony jménem příslušného soudu prvního stupně. Úkony jsou zaznamenány do protokolu nebo prostřednictvím zvukového či zvukově obrazového záznamu, nevyžaduje-li zákon formu protokolu. Notář je oprávněn požadovat odměnu za provedené úkony, náhradu hotových výdajů a případně i náhradu za daň z přidané hodnoty.

Účastníky řízení o pozůstalosti jsou v souladu s § 110 odst. 1 ZŘS ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici. Má-li dědictví připadnout státu proto, že nedědí žádný dědic ani podle dědické smlouvy nebo závěti, ani podle zákonné dědické posloupnosti, a hledí-li se na stát, jako by byl zákonný dědic, je účastníkem řízení pouze stát. Avšak nezanechal-li zůstavitel žádný majetek, nebo zanechal-li majetek bez hodnoty či s nepatrnou hodnotou, je dle § 110 odst. 2 ZŘS účastníkem řízení o pozůstalosti ten, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele. Dalšími účastníky řízení o pozůstalosti mohou být manžel zůstavitele, je-li rozhodováno o právech a povinnostech ze společného jmění při zániku manželství smrtí zůstavitele, dále zůstavitelův věřitel, koná-li se na jeho návrh řízení o odloučení pozůstalosti či soupis pozůstalosti, nepominutelný dědic, jedná-li se v řízení o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání jeho povinného dílu, vykonavatel závěti, což však neplatí v řízení o pozůstalosti dle § 110 odst. 1 věta za středníkem ZŘS, dále správce pozůstalosti, jedná-li se o ustanovení správce pozůstalosti či o úkony se správou související. Při závěře pozůstalosti je účastníkem řízení každý, kdo byl dotčen soudními opatřeními směřujícími k zajištění majetku zůstavitele a účastníkem řízení dosud na základě jiného právního důvodu není. Při likvidaci pozůstalosti jsou účastníkem přihlášení věřitelé, věřitelé s právem na uspokojení své pohledávky a likvidační správce, zatímco ostatním účastníkům řízení končí účast v řízení o pozůstalosti dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti.

Osobám, které nejsou způsobilé samostatně jednat před soudem, jmenuje soud opatrovníka, nebyl-li jim jmenován již v opatrovnickém řízení, popřípadě zvláštního, kolizního, opatrovníka, hrozí-li střet zájmů. U osob neznámých či nepřítomných se postupuje obdobně. Ztratí-li v průběhu řízení o pozůstalosti účastník způsobilost být účastníkem řízení, pokračuje pozůstalostní soud v řízení s tím, kdo do protokolu prohlásí, že je právním nástupcem tohoto účastníka. V případě zcizení dědictví pokračuje s nabyvatelem dědictví, požádají-li to nabyvatel a zcizitel do soudního protokolu výslovně a prokáží-li zcizení dědictví. Účastníci řízení mohou být v řízení o pozůstalosti zastoupeni na základě zákona, nemají-li procesní způsobilost, zastoupení mohou být také na základě plné moci dle jejich

volby či na základě rozhodnutí soudu, jedná-li se o osobu, která nemůže před soudem jednat samostatně a není řádně zastoupena.

7.3. Zahájení, předběžná šetření, jednání a rozhodnutí

Řízení o pozůstalosti je ovládáno již zmíněnou zásadou oficiality, a zahajuje jej tak soud z úřední povinnosti, jakmile se dozví o smrti fyzické osoby či jejím prohlášením za mrtvého, a to dnem, kdy bylo vydáno usnesení zahájení řízení o pozůstalosti. Na návrh lze řízení zahájit pouze tehdy, je-li z návrhu patrné, že osoba navrhovatele si činí právo na pozůstalost jako dědic. V takovém případě je nutné prokazatelným způsobem doložit smrt fyzické osoby, a řízení se zahajuje dnem, kdy soudu takový návrh došel.

Důležitou roli v rámci řízení o pozůstalosti hrají tzv. předběžná šetření, ve kterých se projevují hlavní zásady pozůstalostního řízení, kterými jsou funkce legitimační a majetková, neboť cílem předběžného šetření je na základě provedení všech potřebných úkonů zjistit majetek zůstavitele a dědice. Zjistit tak všechny osoby, jejichž práva a povinnosti budou v řízení o pozůstalosti dotčena.

K projednání věci, není-li zákonem stanoveno jinak, soud nařizuje neveřejné jednání, ke kterému předvolá dědice, vykonavatele závěti, jakož i další osoby, jejichž práva a povinnosti mohou být v rámci řízení o pozůstalosti dotčena. Výjimkou, kdy se jednání v rámci řízení o pozůstalosti nenařizuje, je zastavení řízení z důvodu nedostatku majetku, bezhodnotového majetku či majetku nepatrné hodnoty, nabytí pozůstalosti jediným dědicem, který nemá námitky, či případně-li pozůstalost státu v postavení zákonného dědice, nedědí-li žádný dědic dle dědické smlouvy, závěti, ani dle zákonné posloupnosti.

Bylo-li zjištěno dědické právo a pozůstalostní jmění, byla-li splněna zůstavitelova nařízení, nedošlo-li k nařízení likvidace pozůstalosti a bylo-li mu prokázáno splnění povinností vůči odkazovníkům, vydá soud rozhodnutí o dědictví stanovené zákonem jako předpoklad pro potvrzení dědictví.

Rozhodnutí ve věci samé vydává v pozůstalostním řízení pouze notář, ostatní osoby vydávají nemeritorní usnesení. Usnesení je buď vyhotoveno elektronicky a opatřeno elektronickým podpisem toho, kdo jej vydal, nebo v listinné podobě a s vlastnoručním podpisem vydávajícího a úředním razítkem notáře.

Proti usnesení, není-li zákonem stanoveno jinak, je možné se odvolat. Proti takovému usnesení lze podat i mimořádné opravné prostředky, kterými je žaloba na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost a dovolání.

Poté, co rozhodnutí o pozůstalosti nabyde právní moci, vyrozumí pozůstalostní soud o výsledku řízení o pozůstalosti příslušný orgán, který vede veřejný rejstřík nebo seznam obsahující věci a práva z pozůstalosti. Oznamovací povinnost má i správce pozůstalosti, například vůči dotčeným osobám, ohledně majitele zůstavitelova účtu a podobně.

Ukáže-li se po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti, že zůstavitel je naživu, soud zruší předmětné rozhodnutí a řízení zastaví. Objeví-li se po právní moci rozhodnutí jmění zůstavitele, tj. majetek tvořící pozůstalost, popřípadě i dluhy zůstavitele, projedná soud pozůstalost. Objeví-li se však po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti pouze pasiva, pozůstalost projednána nebude.

Pokud je nabytí dědického práva závislé na splnění vedlejší doložky, svěřenském nástupnictví a obdobných institutech, vztahují se účinky rozhodnutí o pozůstalosti ke dni, kdy pominutí dědického práva pominulo.¹⁰⁰

7.4. Likvidace pozůstalosti

Likvidaci pozůstalosti nařizuje pozůstalostní soud v případě, že je pozůstalost předložena. Likvidace pozůstalosti slouží k uspokojení pohledávek věřitelů ze zpeněžení pozůstalostního majetku, přičemž neuspokojené pohledávky zanikají. Podrobně je proces likvidace pozůstalosti popsán v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Hlavním důvodem, proč je žádoucí se institutu likvidace pozůstalosti věnovat i v souvislosti s přechodem pozůstalosti na dědice, je skutečnost, že původní účastníci řízení, tedy především dědicové, přestávají být účastníky řízení, zůstavitelem původně příkázané odkazy zanikají a dědicům ve většině případů nepřipadne žádný majetek z pozůstalosti. Přesto je důležité zdůraznit, že s institutem likvidace pozůstalosti se člověk neseťkává v praxi příliš často.

Likvidaci pozůstalosti lze nařídít soudem i bez návrhu, vyžaduje-li to veřejný zájem, jinak na návrh dědice, který uplatnil výhradu soupisu, na návrh státu, který vystupuje jako dědic v případě odúmrti, na návrh věřitele, jehož pohledávka byla v dědickém řízení prokázána. *„Na návrh státu podle ustanovení § 472 odst. 2, věty druhé ObčZ z r. 1964 může soud nařídít likvidaci pozůstalosti jen tehdy, jestliže peníze z dědictví nepostačují k úhradě přiměřených nákladů spojených s pohřbem zůstavitele a všech zůstavitelových peněžitých dluhů, za něž stát odpovídá podle § 472 odst. 1 ObčZ z r. 1964, jestliže stát nabídl věřitelům*

¹⁰⁰ Schelle, K., Schelleová, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 111

*k úhradě jejich pohledávek věci z dědictví a jestliže věřitel (některý ze zůstavitelových věřitelů) tuto nabídku odmítl, a jen v případě, byl-li návrh podán před pravomocným usnesením, že dědictví připadá státu, nelze po právní moci tohoto usnesení na návrh státu podle ustanovení § 472 odst. 2, věty druhé ObčZ z r. 1964 nařídít likvidaci.*¹⁰¹

V usnesení, kterým soud nařizuje likvidaci pozůstalosti, vyzve soud věřitele k přihlášení pohledávek ve stanovené lhůtě, a zároveň je poučí o následcích, pokud své pohledávky nepřihlásí řádně a včas. Usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti se vyvěšuje na úřední desce soudu, v důsledku čehož nelze nařídít a provést výkon rozhodnutí či exekuci postihující majetek náležející do likvidační podstaty. Správa pozůstalosti přechází na likvidačního správce, případně notáře, nebyl-li likvidační správce dosud jmenován, neboť jej okolnosti případu zatím nevyžadují. Likvidačním správcem jmenuje soud osobu zapsanou v seznamu insolvenčních správců, popřípadě osobu splňující předpoklady pro jmenování do seznamu insolvenčních správců. Účastníky řízení o likvidaci pozůstalosti jsou přihlášení věřitelé a likvidační správce. Právní mocí rozhodnutí o nařízení likvidace končí účast dědiců a manžela v pozůstalostním řízení, výjimku představuje trvání účasti v případném probíhajícím přezkumném jednání, které se týká usnesení vydaného před nařízením likvidace.

Pro přechod pozůstalosti na dědice je důležitá zejména skutečnost, že právní mocí usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti zanikají dědická práva zůstavitelových dědiců, popřípadě státu v případě odúmrti. Není však dotčeno právo na vydání likvidačního přebytku. Dále zanikají odkazy zřízené zůstavitelem, práva na povinný díl, práva některých osob na zaopatření a další práva vzniklá smrtí zůstavitele, stanoví-li o nich zákon, že se uspokojí z pozůstalosti či je uspokojí dědicové zůstavitele, odloučení pozůstalosti, zůstavitelovy příkazy, pověření, plné moci prokura, jednostranná právní jednání s účinkem i po smrti zůstavitele; funkce vykonavatele závěti a správce pozůstalosti; pasiva pozůstalosti stanovená zákonem. Právní moc rozhodnutí o nařízení pozůstalosti má vliv nejen na shora uvedenou účast osob v řízení o pozůstalosti, ale i na dluhy pozůstalosti patřící do pasiv likvidační podstaty, které se stávají splatnými, přihlásil-li se věřitel řádně a včas; a na pohledávky proti třetím osobám zajištěné majetkem likvidační podstaty, které se stávají splatnými pro účely

¹⁰¹ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 21 Cdo 2143/2000 [ze dne 17. 5. 2001]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/B7A44F8429AB876DC1257A4E0064D312?openDocument&Highlight=0,null,

likvidace pozůstalosti, přihlásil-li se věřitel řádně a včas a požádal-li ve lhůtě o uspokojení ze zajištění. Majetek likvidační podstaty tvoří majetek zůstavitele, který vlastnil ke dni své smrti, vyjma majetku, který připadl na základě vypořádání společného jmění manželovi zůstavitele. Majetek likvidační podstaty tvoří také pohledávky a majetková práva vzniklá po smrti zůstavitele, která původ v právních skutečnostech nastalých za života zůstavitele, dále právo na vypořádání společného jmění, které bylo zrušeno, zúženo či zaniklo za života zůstavitele, ale dosud nebylo vypořádáno. Součástí likvidační podstaty je i majetek třetích osob, ze kterého lze uspokojit zůstavitelovu pohledávku, popřípadě náhradu za takový majetek, a další zákonem stanovený majetek.

Nařízení likvidace pozůstalosti způsobí, že z výtěžku zpeněžení likvidační podstaty budou uspokojeni přihlášení věřitelé zůstavitele, nikoliv další osoby, které své právo odvozují z pořízení pro případ smrti či dědické posloupnosti. Věřitelé však zároveň nemají žádné jiné přednostní právo na uspokojení likvidace, které nevyplývá z pravidel likvidace pozůstalosti.¹⁰²

Řízení o likvidaci pozůstalosti končí vydáním rozvrhového usnesení, kterým soud rozhodne o rozdělení výtěžku zpeněžení majetkové podstaty, nebo kterým soud rozhodne o vydání likvidačního přebytku, což je částka představující rozdíl mezi výsledkem zpeněžení likvidační podstaty a přihlášenými pohledávkami věřitelů zůstavitele. Řízení o pozůstalosti pak končí právní mocí takového rozvrhového usnesení.

Objeví-li se po skončení pozůstalosti další majetek patřící do likvidační podstaty a nebyly plně uspokojeny všechny přihlášené pohledávky, rozhodne soud usnesením o pokračování v řízení o dodatečné likvidaci pozůstalosti, kterého se účastní osoby podle výsledku původního řízení. Noví věřitelé se tak v tomto řízení nemohou přihlásit.

Ukáže-li se po nařízení likvidace pozůstalosti, že zůstavitel žije, řízení o likvidaci pozůstalosti se zastaví. Účinky právních jednání učiněných v průběhu likvidace však zůstávají nedotčeny, zejména z důvodu ochrany dobré víry stran.

¹⁰² Kovářová, D.: *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. Praha: Lege, 2015, s. 189

8. NABYTÍ DĚDICTVÍ

8.1. Ingerence soudu

Dědické právo představující právo dědice na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní vzniká smrtí zůstavitele. Smrtí osoby zaniká její právní osobnost (§ 23 ObčZ), tj. způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (§ 15 odst. 1 ObčZ). Práva a povinnosti zůstavitele, vyjma těch, která jsou vázána pouze na osobu zůstavitele a jeho smrtí zanikají, přecházejí prostřednictvím univerzální sukcese na dědice (právní nástupce) zůstavitele jako jejich dědictví.

Úvodem je nutné zdůraznit, že ačkoliv v řízení o pozůstalosti je vydáno usnesení, které potvrzuje nabytí dědictví určitým osobám, neznamena to, že dědictví nemůže nabýt někdo jiný, o kom se např. v době pozůstalostního řízení nevědělo či se později objevila, do té doby v pozůstalostním řízení neznámá, ale platná závěť apod. Na místě je vhodné poukázat, že dědické právo neztrácí ani ten, jehož žaloba podaná podle § 170 OSŘ byla odmítnuta či řízení o žalobě bylo zastaveno. Dědické právo nezaniká ani osobě, jejíž účast v pozůstalostním řízení byla rozhodnutím soudního komisaře v souladu s § 169 odst. 1 OSŘ ukončena, a to v případě, že své dědické právo odvozují z jiných skutečností než sporného dědického titulu, mohou se svého práva domáhat žalobou upravenou v § 189 odst. 2 OSŘ. Dědicem zůstavitele se stává pouze osoba, o které to stanoví pravomocné rozhodnutí soudu, tj. usnesení pozůstalostního soudu, na základě kterého bylo takové osobě potvrzeno nabytí dědictví, a to s účinností ode dne vzniku dědického práva, popř. ode dne, kterým pominulo odsunutí dědického práva následného dědice, bylo-li odsunuto podmínkou doložení času, popř. jinak (§ 194 odst. 1 OSŘ). Nedědí-li žádný dědic, případně dědictví státu jako tzv. odúmrtí a pozůstalostní soud dědické právo státu potvrdí. Stát má právo uplatnit výhradu soupisu. Nezanechá-li zůstavitel žádný majetek, popř. zanechá-li pouze majetek nepatrné hodnoty, řízení o pozůstalosti bude pozůstalostním soudem zastaveno (§ 153 a § 154 OSŘ) a řízení o pozůstalosti ukončeno (§ 155 OSŘ), bez toho aniž by bylo některému dědici potvrzeno nabytí dědictví. U předlužené pozůstalosti může pozůstalostní soud nařídit i bez návrhu její likvidaci (§ 195 OSŘ), se kterou se pojí účinky zániku dědických práv zůstavitelových dědiců (§ 200 písm. a) OSŘ), a nelze tak opět potvrdit nabytí dědického práva.¹⁰³

¹⁰³ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 466

Právní moc rozhodnutí, kterým bylo určeno, na které dědice pozůstalost přechází, není překážkou, aby se osoby, které se nepřihlásily do pozůstalostního řízení v soudem určené lhůtě či o pozůstalostním řízení nebyly vyrozuměny, domáhaly svého práva na pozůstalost pomocí tzv. žaloby oprávněného dědice upravené v § 189 odst. 2 OSŘ¹⁰⁴ Vzhledem k tomu, že dědické právo představuje právo vlastnické, a tedy se řadí mezi absolutní majetková práva, nepromlčuje se. Ve vztahu k osobám, které dědické právo nabyly potvrzením dědictví ze strany pozůstalostního soudu, však může dojít k vydržení jednotlivých věcí náležejících do pozůstalosti. Dědictví však nelze nabýt vydržením do doby, než bylo dědické právo potvrzeno pravomocným usnesením soudu, neboť do té doby se taková držba nezakládá na právním důvodu (titulu), který by ke vzniku dědického práva stačil (§ 1090 ObčZ). K potvrzení dědického práva vždy dojde zpětně, tj. ke dni vzniku dědického práva, popř. ke dni, kterým pominulo odsunutí dědického práva následného dědice. Všechna právní jednání a jiné právní skutečnosti od vzniku dědického práva (smrti zůstavitele) do právní moci usnesení o potvrzení dědictví (skončení řízení o pozůstalosti) se přičítají osobě, které bylo nabytí dědictví potvrzeno.¹⁰⁵

V rámci pozůstalostního řízení je zjišťován okruh osob, které by mohly být potencionálními dědici. Tyto osoby jsou následně vyrozuměny o pozůstalostním řízení. Osoby, které se domnívají, že jim dědické právo svědčí, nemusí své právo přihlašovat u pozůstalostního soudu (soudního komisaře), neboť na základě předběžného šetření by měl být zjištěn okruh osob, které přicházejí v úvahu jako dědicové zůstavitele, a tyto osoby by následně měly být pozůstalostním soudem vyrozuměny usnesením o svém dědickém právu (§ 164 OSŘ). Osoba, která je o svém dědickém právu přesvědčena, však nemusí čekat na vyrozumění soudu, je oprávněna podat u pozůstalostního soudu návrh na zahájení pozůstalostního řízení sama. Naopak osoby, které pozůstalostním soudem vyrozuměny nebyly, přestože se domnívají, že jim dědické právo svědčí, mohou uplatnit své dědické právo ústním či písemným podáním u pozůstalostního soudu.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné - praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1012

¹⁰⁵ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 466

¹⁰⁶ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 471

O tom, na které osoby pozůstalost skutečně přejde, rozhodnou až skutečnosti zjištěné v rámci řízení o pozůstalosti. Přesto může nastat situace, jak již bylo zmíněno výše, že dědictví se potvrdí jiným osobám, než kterým náleží dědické právo, a to zejména z důvodu, že v pozůstalostním řízení byly osoby neznámého pobytu, osoby neznámé či se nepřihlásily v soudem stanovené lhůtě. Tyto osoby se neúčastnily pozůstalostního řízení, přesto se mohou svého práva domáhat podáním žaloby upravené v § 189 odst. 2 OSŘ. Právo na podání žaloby se však promlčuje, a to uplynutím lhůty deseti let ode dne, kdy dospělo. Vzhledem k tomu, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele, jak je uvedeno v § 1479 ObčZ, počne lhůta běžet od tohoto dne.

Objeví-li se v pozůstalostním řízení dědicové neznámého pobytu, tj. osoby, kterým se usnesení o vyrozumění o jejich dědickém právu nepodařilo doručit, je povinností soudu vyrozumět tyto osoby o jejich dědickém právu vyhláškou, kterou budou zároveň vyzváni, aby se ve lhůtě, která nesmí být kratší 6 měsíců od vyvěšení vyhlášky na úřední desce, přihlásili soudu (soudnímu komisaři) nebo jmenovanému opatrovníkovi. Jedná se o lhůtu soudcovskou, jejíž zmeškání sice nelze prominout, ale soud ji může usnesením prodloužit. Uplynutím lhůty neztrácí dědic dědické právo, a nejedná se tak o lhůtu propadnou. Problém však může nastat v případě, přihlásí-li se dědic později, ale stále v době, kdy probíhá řízení o pozůstalosti. Odborná literatura se v takovém případě přiklání k názoru, že by i takové osobě měla být účast v dědickém řízení umožněna, a to zejména s ohledem na § 167 OSŘ a v zájmu právní jistoty všech účastníků dědického řízení. Uvedený přístup však zároveň a contrario staví do právní nejistoty osoby, kterým bylo rozhodnutím soudu dědictví potvrzeno. Vyhláška se doručuje účastníkům dědického řízení, jejich zástupcům, opatrovníkovi neznámého dědice a dědice neznámého pobytu a vyvěsí se na úřední desce soudu. Desátý den po vyvěšení vyhlášky na úřední desce soudu, nebyla-li vyhláška před uplynutím třiceti dnů od vyvěšení sejmuta (§ 501 odst. 2, 3 OSŘ), se považuje za den, kdy bylo neznámému dědici či dědici neznámého pobytu doručeno vyrozumění o dědickém právu. Nedá-li o sobě dědic vědět tím, že se v soudem stanovené lhůtě přihlásí a sdělí adresu, na kterou mu lze doručovat písemnosti doporučeně, popř. označí svého zástupce a prokáže zastoupení, pozůstalostní soud k dědici neznámému či neznámého pobytu nepřihlíží. Jak již bylo uvedeno shora, dědické právo takového dědice nezaniká, avšak nemůže jej uplatit v pozůstalostním řízení, nýbrž pouze žalobou v občanském soudním řízení.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 472

V případě, že se objeví další majetek zůstavitele a bude potřeba znovu otevřít pozůstalostní řízení, vyvstává otázka, zda se dodatečného pozůstalostního řízení může zúčastnit i někdo, kdo se předchozího projednání dědictví neúčastnil, ale zároveň ještě není jeho dědické právo promlčeno. V takové situaci však nelze připustit účast dalšího dědice v dodatečném řízení o pozůstalosti, jak je mimo jiné uvedeno i v judikatuře a zákoně o zvláštních řízeních soudních. Nejvyšší soud vydal rozhodnutí, sp. zn. NS 30 Cdo 1131/2003, ve kterém rozhodl, že účastníky řízení při dodatečném projednání dědictví jsou jen ti dědici, kteří jimi byli i v řízení původním. V § 167 OSŘ je stanoveno, že zůstavitelův dědic, který dosud nebyl o svém dědickém právu vyrozuměn, může do pravomocného skončení pozůstalostního řízení své právo uplatnit buď ústně u soudu, nebo písemně do protokolu. O tom, že okruh dědiců byl stanoven pravomocně v původním řízení a nelze jej měnit, svědčí i § 193 odst. 2 OSŘ který uvádí, že *nepožádal-li žádný z dědiců ve lhůtě k tomu určené, aby soud projednal pozůstalost o aktivech pozůstalosti, které se objevily až po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti, platí, že podle pravomocného rozhodnutí o pozůstalosti došlo rovněž k nabytí nově najevo vyšlých aktiv pozůstalosti a v případě, že pozůstalost byla rozdělena mezi více dědiců, nebo že bylo potvrzeno nabytí pozůstalosti více dědicům podle dědických podílů, nabývají dědicové tento majetek v podílech, vyplývajících z provedeného vypořádání dědictví.* Uvedená ustanovení souvisí se zásadou právní jistoty těch dědiců, kterým již bylo pravomocně potvrzeno nabytí dědictví, a také s obecnými zásadami soukromého práva, zejména se zásadou ochrany vlastnického práva uvedeno v § 3 odst. 2 písm. e) ObčZ¹⁰⁸.

Povinností soudu je určit v pozůstalostním řízení okruh dědiců a pátrat po dědicích neznámých či dědicích známých, ale neznámého pobytu. Těmto osobám je soud povinen ustanovit opatrovníka, který se řídí zákonnými ustanoveními § 465 a násl. ObčZ. Úkolem opatrovníka je zastupovat osobu dědice a jeho zájmy, a to do doby, než pomine důvod, pro který byl jmenován, nebo se k osobě dědice při projednávání pozůstalosti přestane přihlížet.

Opatrovník je omezen v právním jednání, které může v rámci pozůstalostního řízení učinit, neboť je mu zákonem (§ 1671 odst. 2 ObčZ) explicitně zakázáno činit prohlášení, jehož obsahem je konstatování, že dědic přijímá či odmítá, anebo neodmítá dědictví, případně činit některá další jednání, která by odporovala jednání dědice, který již dal svým počínáním

¹⁰⁸ § 3 odst. 2 písm. e) ObčZ: „Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že (...)vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká. (...)“

najevo, že chce dědictví přijmout. Obecně lze konstatovat, že opatrovník nemůže svým jednáním zbavit dědice jeho dědického práva.¹⁰⁹

Zákonná upravení o opatrovníkovi stanoveném neznámému dědici či dědici neznámého pobytu jsou speciální k zákonným ustanovením o nezvěstnosti ve smyslu § 66 a násl. ObčZ, které tak nelze v daném případě použít. Opatrovník nemůže činit ani žádná další právní jednání příslušející dědici, který již byl o svém dědickém právu vyrozuměn a dědictví neodmítl. Hlavním úkolem opatrovníka tak je pátrat po neznámém dědici, resp. po pobytu známého dědice, snažit se s ním navázat kontakt a všechny získané dokumenty neprodleně předat pozůstalostnímu soudu. V rámci právní jistoty by i jednotliví dědicové měli být motivováni k vyhledání neznámého dědice či dědice neznámého pobytu během pozůstalostního řízení, neboť je v jejich zájmu, aby pozůstalost byla rozdělena mezi dědice již v původním řízení o pozůstalosti, nikoliv jednat s tímto dědicem až několik let po skončení původního řízení, kdy je zděděný majetek dědici rozdělen, užíván a zvelebován. Ostatní dědicové by tak měli být na dědické právo neznámého dědice či dědice neznámého pobytu upozorněni ve vyhlášce, kterou se takový dědic o svém dědickém právu vyrozumívá, a zároveň se podle § 166 odst. 2 OSŘ doručuje ostatním účastníkům pozůstalostního řízení.¹¹⁰

8.2. Spory o dědické právo

Jak již bylo uvedeno výše, potvrdí pozůstalostní soud nabytí dědictví pouze tomu, jehož dědické právo bylo prokázáno, tj. nejsou-li pochybnosti o právním důvodu k dědění, popřípadě byly-li vzniklé pochybnosti odstraněny. Takové pochybnosti existují zejména v případě, že právo na dědictví uplatňuje více osob a vzájemně si odporují, jedná se tak o spor o dědické právo.¹¹¹

V pozůstalostním řízení se mohou vyskytnout spory mezi více osobami o tom, které z nich přísluší lepší dědické právo. Hmotněprávní úprava této problematiky je obsažena v § 1672 ObčZ, který stanoví, že v případě vzájemně si odporujících práv k dědictví, které uplatňuje více osob, bude ten z dědiců, jehož právní důvod je slabší, odkázán, aby své právo

¹⁰⁹ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 472

¹¹⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 424

¹¹¹ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 473

uplatnil žalobou. Vybraný dědic se slabším dědickým právem má soudem určenou lhůtu, ve které může žalobu uplatnit. Lhůta nesmí být kratší než dva měsíce. Stanovená lhůta je lhůtou soudcovskou, a tak ji soud může rozhodnutím vydaným před uplynutím lhůty prodloužit.¹¹² V případě, že mu lhůta marně uplyne, jeho dědické právo sice nezaniká, ale pro projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží.¹¹³ Uvedené zákonné ustanovení je obecně použitelné i pro následující paragrafy ObčZ upravující spory o dědické právo.

Spor o dědické právo nastává tehdy, nemohou-li vedle sebe všechna dědická práva obstát.¹¹⁴ Naopak spory, jejichž podstatou není právo na pozůstalost, se mezi spory o dědické právo neřadí. Prvotně bude třeba odlišit, zda se jedná o spornou otázku právní nebo skutkovou. Pokud jsou mezi dědici rozhodné skutečnosti nesporné a rozhodnutí závisí jen na právním posouzení těchto skutečností, jedná se o právní otázku sporu o dědické právo. Zatímco o sporné otázce právní rozhodne pozůstalostní soud sám, se spornou otázkou skutkovou odkáže soud dědice, jehož dědické právo se jeví jako nejslabší, aby své právo uplatnil před soudem žalobou. Pozůstalostní soud poučí osobu přesně o tom, jak má své povinnosti dostát, jak vyplývá z normativního principu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky), jinak by bylo per analogiam porušeno subjektivní právo takové osoby na spravedlivý proces uvedené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Jak již bylo uvedeno výše, o sporné otázce právní rozhodne pozůstalostní soud sám, o čemž vydá usnesení, které řádně odůvodní a doručí všem účastníkům dědického řízení¹¹⁵. Ačkoliv dle OSŘ není třeba předmětné usnesení pozůstalostního soudu doručovat do vlastních rukou adresátů (dle § 169 odst. 1 a contrario k § 126 odst. 1 písm. a) až e) OSŘ), bude přesto toto

¹¹² Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 30 Cdo 493/2004 [ze dne 15. 7. 2004]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/72B82FCBA8F20C92C1257A4E00656C6A?openDocument&Highlight=0,null,

¹¹³ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 30 Cdo 1161/2002 [ze dne 14. 12. 2002]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/373F5B3DBC77F4BAC1257A4E0067A6AF?openDocument&Highlight=0,null,

¹¹⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 426

¹¹⁵ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 30 Cdo 1847/2002 [ze dne 27. 1. 2004]. Dostupné také z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E20F3A3233D8BFADC1257A4E0065DDDF?openDocument&Highlight=0,null,

doručování vhodné s ohledem na to, že daným usnesením se ukončuje účast některého či některých z účastníků v pozůstalostním řízení, per analogiam § 126 odst. 1 písm. f) OSŘ. Uvedené rozhodnutí lze napadnout odvoláním.

Spornou otázkou právní je například určení zákonných dědiců podle rodného listu a z toho vyplývající stupeň příbuzenství či určení, zda předložená listina obsahuje závěť (§ 1494 odst. 1 ObčZ) nebo se jedná o dovětek (§ 1498 ObčZ) a v takovém případě bude soud, do vyřešení otázky v pozůstalostním řízení, považovat za účastníky ty, kdo by dědili ze zákona i ty, kdo jsou uvedeni v předmětné listině¹¹⁶.

U sporných skutečností je nejprve nutné odlišit, zda je napadána pravost dědického titulu, kterým je dědická smlouva či závěť, či jejich správnost nebo je potřeba prokázat jiné skutečnosti¹¹⁷. Správnost odpovídá pojmu pravdivost, zatímco pravost soukromých listin představuje skutečnost, že soukromá listina pochází od toho, kdo je v ní uveden jako vystavitel¹¹⁸.

Závěť může být sepsána buď jako soukromá listina, nebo notářským zápisem (§ 1537, § 1538 ObčZ), dědická smlouva musí být vždy sepsána ve formě veřejné listiny (§ 1582 odst. 2 ObčZ). Zatímco veřejná listina představuje plný důkaz o tom, že skutečnosti v ní uvedené jsou správné, u soukromé listiny¹¹⁹ musí ten, kdo se jí dovolává prokázat její pravost a správnost (§ 565 ObčZ). Ten, kdo popírá pravost podpisu zůstavitele na veřejné listině, tj. pravost dědické smlouvy či závěti sepsané notářským zápisem, bude odkázán, aby se obrátil na soud žalobou, přičemž je potřeba, aby své tvrzení podložil hodnověrnými důkazy¹²⁰,

¹¹⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 428

¹¹⁷ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 30 Cdo 2428/2003 [ze dne 27. 1. 2004]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/279DB817EA6308E9C1257A4E0064ADD3?openDocument&Highlight=0,null,

¹¹⁸ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 22 Cdo 617/1999 [ze dne 9. 10. 2000]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/30F197828E3C3CD8C1257A4E0068ED48?openDocument&Highlight=0,null,

¹¹⁹ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 22 Cdo 1704/2011 [ze dne 27. 9. 2011]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/D33A5BC54C6DDC52C1257A4E00678A1D?openDocument&Highlight=0,null,

¹²⁰ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 21 Cdo 3552/2008 [ze dne 17. 12. 2009]. Dostupné také z WWW:

schopnými popřít pravost delačního důvodu. Je-li však dědická smlouva či závěť napadána z jiných důvodů než popření jejich pravosti, měl by prokázat neplatnost dědického titulu ten, kdo tvrdí, že došlo k výjimce z všeobecně uznávaného pravidla (př. zůstavitel nebyl způsobilý sepsat závěť nebo závěť nepředstavuje svobodný projev vůle zůstavitele, nýbrž byl k jejímu sepsání donucen apod.), neboť se vychází z vyvratitelné právní domněnky stanovené v § 4 odst. 1 ObčZ¹²¹ a ze zásady, že každý člověk je způsobilý k právnímu jednání, dokud není prokázán opak¹²².

Důkazní břemeno leží na tom účastníku řízení, který z existence dokazovaných skutečností pro sebe vyvozuje příznivé právní důsledky; jde o toho účastníka, který existenci těchto skutečností také tvrdí. Zpravidla lze vycházet ze zásady, že méně pravděpodobné je to dědické právo, které je závislé na vyvrácení existujícího dědického titulu (př. prokázání neplatnosti závěti či listiny o vydědění, které nevykazují zjevné nedostatky), či dědické právo závislé na prokázání dědického titulu obecně (př. soužití ve společné domácnosti za podmínek § 1636 odst. 1 a § 1637 odst. 1 ObčZ) dle rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 39/1997.

Dědici, který své dědické právo opírá o dědickou smlouvu nepopřenou do pravosti, svědčí silnější dědické právo, a tak každý dědic, jehož dědickým titulem není dědická smlouva a který v rámci téhož řízení bude uplatňovat své dědické právo proti takovému dědici z dědické smlouvy, tj. dědic ze závěti nebo ze zákona, bude pozůstalostním soudem odkázán, aby uplatnil své právo před soudem žalobou. Proti dědicům ze závěti budou na soud odkázáni ti, kteří popírají pravost testamentu, ale nesvědčí jim ani pořízení zůstavitele pro případ smrti, a dědici ze zákona se mohou stát pouze, prokáží-li, že splňují zákonem stanovené podmínky, jak je stanoveno v rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 58/1996. Složitější však budou případy, kdy dědici opírají své dědické právo o stejné dědické důvody, a tehdy bude muset soud prošetřit a rozhodnout, který z dědiců má lepší dědické právo (opírá své právo o hodnověrnější důkazy a má větší pravděpodobnost, že mu dědické právo opravdu svědčí) a dědice se slabším dědickým právem odkáže na soud, aby před ním své právo

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/EC57BBDD1C1B6176C1257A4E006916B1?openDocument&Highlight=0,null

¹²¹ § 4 odst. 1 ObčZ: „*Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku očekávat.*“

¹²² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 441

uplatnil, o čemž vydá usnesení¹²³, které doručí do vlastních rukou adresátů (§ 126 odst. 1 písm. b) ve spojení s § 170 odst. 1 OSŘ).

Shora uvedené lze shrnout, že ti, kteří poukazují na existenci výjimky z všeobecně uznávaného pravidla, stejně jako ti, kteří zpochybňují dědické právo ostatních, budou odkázáni na soud, aby prokázali, že k jimi tvrzené výjimce skutečně došlo. Jednat se bude například o ty, kteří tvrdí, jak vyplývá z rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 315/1997, dědickou nezpůsobilost jiného dědice či tvrdí, že patří do druhé či třetí dědické třídy, neboť žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku ve společné domácnosti, a z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele, zatímco ostatní zákonní dědici v téže třídě dědické právo této osoby popírají (blíže viz rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 207/1998 a § 1636 odst. 1, § 1637 odst. 1 ObčZ).

Dědic, který je pozůstalostním soudem odkázán na občanské soudní řízení (žalobce), a dědic, který jeho dědické právo popírá (žalovaný), jsou uvedeni ve výroku usnesení dle § 170 odst. 1 OSŘ. Výrok obsahuje dále žalobní petit, tj. čeho se odkázaný dědic žalobou domáhá, tj. že žalobce je či není dědicem zůstavitele, popř. že žalovaný není dědicem zůstavitele ze závěti či dědické smlouvy. Sporné skutečnosti či právní otázky rozhodné pro určení žalobního petitu představují předběžné otázky a v žalobním petitu, ani ve výroku usnesení, se neuvádějí.¹²⁴ V usnesení se dále uvádí právní důsledky, jestliže odkázaný dědic nepodá žalobu včas, tj. dle § 170 odst. 2 OSŘ *platí, že spor o dědické právo byl vyřešen v neprospěch toho, kdo měl své právo uplatnit žalobou.*

V občanském zákoníku jsou uvedena další právní jednání pro případ smrti, která mohou být projednávána v pozůstalostním řízení, a u nichž mohou vzniknout spory. Mezi tato právní jednání patří například prohlášení o vydědění (§ 1649 odst. 1), dovětek (§ 1498), povolání vykonavatele závěti (§ 1553 odst. 1), povolání správce pozůstalosti (§ 1556), příkaz k započtení na dědický podíl (§ 1663), prohlášení zůstavitele o tom, že dědic, jemuž svědčí

¹²³ Česko. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky NS 21 Cdo 2361/2007 21 [ze dne 30. 1. 2008]. Dostupné také z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/6994ACEB2236285BC1257A4E006A96A9?openDocument&Highlight=0,null,

¹²⁴ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 475

zákonná dědická posloupnost, dědictví nenabude (§ 1649 odst. 2), zrušení všech těchto právních jednání.

Výslovně je zákonem, a to v § 1673 odst. 2 ObčZ, upraveno pouze řešení sporů o vydědění), které stanoví: „*Uvede-li zůstavitel důvod vydědění, odkáže se k podání žaloby potomek, který tvrdí, že byl vyděděn neprávem. Není-li důvod vydědění uveden, odkáže se k podání žaloby ten, kdo má dědit na jeho místě (blíže viz rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp. zn. 21 Co 48/1998).*“

Odlíšné důsledky tak mají případy, zda zůstavitel uvedl nebo neuvedl důvod vydědění. Pokud zůstavitel uvedl důvod vydědění, bude ten, kdo tvrdí, že byl vyděděn neprávem, odkázán, aby své právo uplatnil žalobou. Vyhraje-li spor, nestane se dědicem, ale získá právo na povinný díl (§ 1492, § 1650 ObčZ), v opačném případě ho nezíská. Pokud však zůstavitel důvod vydědění neuvedl a vyděděný, pokud uzná, že byl vyděděn po právu, nezíská povinný díl. Pokud však neuzná, že byl vyděděn po právu, pak má ten, kdo dědí na jeho místě buď možnost vyhnout se soudnímu sporu a vyplatit nepominutelnému dědici povinný díl, nebo proti nepominutelnému dědici podat žalobu o platnost vydědění a prokázat některý z důvodů vydědění (§ 1464 odst. 1 ObčZ) a dle výsledku sporu buď vyplatit nepominutelnému dědici povinný díl, bude-li určeno, že byl vyděděn neprávem, v opačném případě tato povinnost odpadá.

Dalším případem je, že zůstavitel opomine nepominutelného dědice zmínit v závěti, a to buď omylem (v takovém případě má nepominutelný dědic právo na povinný díl, nestane se však dědicem), nebo šlo o vydědění mlčky, neboť se nepominutelný dědic dopustil něčeho, co naplňuje zákonný důvod vydědění (nepominutelný dědic má stejné postavení jako nepominutelný dědic vyděděný bez uvedení důvodu vydědění), nebo zůstavitel o nepominutelném dědici při pořízení pro případ smrti nevěděl, a tak mu nic nezanechal (nepominutelný dědic má právo na povinný díl, nestane se však dědicem). Byl-li nepominutelný dědic zkrácen nebo opominut, měli by být k podání žaloby všichni dědici či odkazovníci, kteří přispějí k vyrovnání jeho práva poměrně, a to i přesto, že odkazovník není dle OSŘ uveden jako účastník řízení, neboť v tomto případě mu zákon ukládá povinnost přispět nepominutelnému dědici na výplatu povinného dílu, a tak musí být i on účasten v tomto sporu.¹²⁵

¹²⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 443

Bude-li popírána pravost prohlášení o vydědění, bude záviset na tom, zda bylo prohlášení učiněno ve formě soukromé či veřejné listiny, neboť § 1649 odst. 1 ObčZ umožňuje prohlášení učinit ve stejné formě jako závěť. Podle toho se také bude postupovat v případě sporu o pravost prohlášení, resp. bude určeno, koho pozůstalostní soud odkáže, aby své právo uplatnil žalobou.

V případě dovětku, kterým se stanoví odkaz, řeší otázku platnosti pozůstalostní soud jako otázku předběžnou. *Dovětkem, kterým se stanoví odkaz, je pořízení zůstavitele pouze o jednotlivých věcech a částkách nevyčerpávajících celou pozůstalost, třebaže zůstavitel pojmenoval některé obmyšlené osoby jako dědice.* Nebudou-li chtít plnit odkaz osoby odkazem obtížené, nezbyde odkazovníkovi, který není účastníkem pozůstalostního řízení, než se obrátit na soud a žalovat tyto osoby o splnění odkazu, přičemž obecný soud bude v rámci tohoto řízení řešit jako předběžnou otázku, zda je zřízení odkazu zůstavitelem platné či nikoliv. *Odkazovník může uplatňovat nárok z odkazu proti dědici jen žalobou na plnění (nikoliv žalobou určovací), která je jediná vhodná a právně přípustná žaloba, neboť odkazovník může žádat pouze vydání odkazem určených věcí; zatímco otázku platnosti poslední vůle zůstavitele by soud řešil jako otázku předběžnou.* Tvrdí-li dědic, že odkaz je zřízen neplatně, musí se odkazovník obrátit se svým nárokem na soud. V pozůstalostním řízení bude odkazovník vymáhat splnění dospělého odkazu na osobě spravující pozůstalost, tj. na správci pozůstalosti, případně vykonavateli závěti. Žalobu však může podat i osoba odkazem obtížená a to tehdy, pokud pozůstalostní soud nepotvrdí dědictví osobě odkazem obtížené, dokud nebude odkaz splněn (§ 1691 odst. 1 písm. b) ObčZ) nebo nebude obecným soudem zamítnuta žaloba na vydání odkazu.

Neplatnost povolání do funkce vykonavatele závěti lze namítnout spolu s napadnutím platnosti či pravosti celé závěti, kterou byl vykonavatel do své funkce povolán a bude se v těchto případech postupovat podle § 1673 odst. 1 ObčZ. Na základě zásady legální licence upravené v § 1 odst. 2 ObčZ lze vykonavatele závěti povolat i dovětkem podle § 1498 ObčZ. V takovém případě, bude-li namítána neplatnost povolání do funkce vykonavatele, bude třeba napadnout pravost dovětku, a to vykonavatelem podle obecných ustanovení § 565 odst. 1 ObčZ upravujících pravost soukromé listiny. Bude-li však dovětek sepsán ve formě listiny veřejné, tj. notářským zápisem, bude se v případě tvrzení neplatnosti povolání do funkce zůstavitele závěti veřejnou listinou postupovat dle § 567 a násl. ObčZ, a k podání žaloby popírající pravost této listiny bude odkázán ten, kdo popírá pravost podpisu zůstavitele, tedy

dědic.¹²⁶ Opět lze i v těchto případech aplikovat zásadu shora uvedenou, že o sporných otázkách skutkových vzniklých mezi dědici a vykonavatelem bude ten, jehož dědické právo se jeví soudu jako nejslabší, odkázán, aby podal návrh na určení, že vykonavatel závěti nebyl zůstavitelem platně povolán dle § 170 odst. 1 OSŘ per analogiam. Naopak, závisí-li platnost dovětku na právním posouzení skutečností nesporných mezi dědici a vykonavatelem, soud rozhodne usnesením o platnosti povolání vykonavatele do funkce, § 169 odst. 1 OSŘ per analogiam.

Ostatní spory o platnost či pravost shora uvedených právních jednání zůstavitele budou řešeny obdobným způsobem, o právním posouzení nesporných skutečností tak rozhodne pozůstalostní soud sám, zatímco se spornými skutečnostmi skutkovými odkáže dědice s nejslabším dědickým právem na soud. Nepodá-li, jak vyplývá mimo jiné z rozhodnutí Krajského soudu v Brně sp. zn. 18 Co 278/1997, žalobu ten, kdo byl pozůstalostním soudem odkázán k jejímu podání, nebo bude-li v řízení před soudem neúspěšný, přestává být tento potencionální dědic účastníkem pozůstalostního řízení pouze tehdy, splňuje-li usnesení podle § 170 odst. 1 OSŘ zákonem stanovené náležitosti¹²⁷.

Pokud odkázaný dědic nepodal žalobu včas, popř. vůbec, řízení o žalobě bylo pravomocně zastaveno, žaloba byla pravomocně odmítnuta, platí vyvratitelná právní domněnka, že spor o dědické právo byl vyřešen v neprospěch toho dědice, který byl na podání žaloby v občanském soudním řízení odkázán (§ 170 odst. 2 OSŘ). V opačném případě, dospěje-li soud k názoru, že včasné a řádně podaná žaloba je důvodná, vyhoví jí (§ 170 odst. 1 OSŘ). Soud pak v souladu s ustanovením § 170 odst. 3 OSŘ určí ve výroku usnesení osoby, jejichž účast se v pozůstalostním řízení ukončuje. Nemá-li rozhodnutí soudu dle § 170 odst. 1 OSŘ či vyhodnocení právní domněnky dle § 170 odst. 2 OSŘ vliv na okruh účastníků dědického řízení, soud usnesení podle § 170 odst. 3 OSŘ bez návrhu vydávat nebude. Usnesení podle § 170 odst. 3 OSŘ se doručuje účastníkům pozůstalostního řízení, kterými

¹²⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 430

¹²⁷ Česko. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 21 Cdo 2431/2005 [ze dne 21. 3. 2006]. Dostupné také z WWW:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/C9356FD616029634C1257A4E00696D51?openDocument&Highlight=0,null,

jsou dle § 110 OSŘ dědic, popř. vypravitel pohřbu či stát, a dle § 114 OSŘ příp. vykonavatel závěti. Proti tomuto usnesení je přípustné odvolání.¹²⁸

Dědické právo osob, jejichž účast byla v pozůstalostním řízení podle § 169 odst. 1 OSŘ či podle § 170 odst. 3 OSŘ ukončena nezaniká, avšak nemohou, nedojde-li v průběhu řízení ke změně rozhodných skutečností, uplatňovat své právo v pozůstalostním řízení, nýbrž jen žalobou v občanském soudním řízení, obdobně viz § 1672 ObčZ.¹²⁹

Usnesením soudu, kterým byl stanoven okruh osob, se kterými se bude v pozůstalostním řízení nadále jednat jako s účastníky dědického řízení, zatímco účast jiných v dědickém řízení byla ukončena, však není otázka dědického práva vyřešena definitivně. Takové usnesení dle § 169 odst. 1 OSŘ bude definitivní pouze za předpokladu nezměněného skutkového základu věci. Vyjdou-li najevo nové skutečnosti, na základě kterých opětovně vznikne spor o dědické právo, pak ztrácí takové usnesení právních účinků a je znovu na pozůstalostním soudu, aby právní otázku sporu o dědické právo vyřešil. Za dědice tak může být při zohlednění nově vzniklých skutečností považována i osoba, která byla v předchozím usnesení z účasti na dědickém řízení vyloučena.¹³⁰

8.3. Výhrada soupisu

Výhrada soupisu je právní institut související s odpovědností dědice za dluhy zůstavitele. Jedná se o procedurální námitku dědice, kterou může uplatnit pouze v řízení před pozůstalostním soudem a pouze zde má zamýšlené právní následky¹³¹. V návaznosti na to, zda dědic toto své právo uplatní či nikoliv, bude odpovídat za dluhy zůstavitele, a to buď v plném rozsahu, neuplatní-li včas a řádně výhradu soupisu, či v opačném případě pouze do výše ceny nabytého dědictví. Jedná se o nezadatelné právo dědice, které mu nemůže být zůstavitelem odejmuto, ani se ho nemůže předem (za života zůstavitele) vzdát, v opačném případě se k takovému jednání nepřihlíží. Pokud by např. v dědické smlouvě bylo právo výhrady soupisu

¹²⁸ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 476

¹²⁹ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 477

¹³⁰ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 474

¹³¹ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 486

dědici odejmuto, považuje se dědická smlouva v této části za zdánlivé právní jednání (§ 554 ObčZ). Jedná se o institut, který byl převzat z československého ObčZ a upraven je i v obecném zákoníku občanském (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) jako tzv. Erbantrittserklärung (§ 799 a násl. ABGB).

Uplatnit právo výhrady soupisu může každý dědic zůstavitele, bez ohledu na to, zda se jedná o dědice testamentárního či intestátního. Z procesního hlediska je dědic vyrozumíván o právu na výhradu soupisu pozůstalostním soudem, který uvedené usnesení buď dědici, který není manželem, potomkem či předkem zůstavitele, doručí do vlastních rukou nebo postačí jeho vyhlášení při jednání, kterého se takový dědic zúčastnil. Ostatní dědice v souladu s § 176 odst. 2 OSŘ pozůstalostní soud „*předvolá a vyrozumí o právu výhrady soupisu tím, že jim usnesení podle § 175 vyhlásí a že si od nich vyžádá výslovné vyjádření o tom, zda uplatňují výhradu soupisu; to neplatí, nemohou-li již výhradu soupisu účinně uplatnit. Vyjádření dědice se uvede v protokolu. Jestliže se dědic v protokolu nevyjádří nebo se nedostaví k jednání, aniž se řádně omluvil, platí, že výhradu soupisu neuplatňuje; o tom musí být poučen*“ (§ 1674 odst. 21 § 1675 ObčZ ve spojení s § 175 OSŘ). Dědici je k vyjádření, zda uplatní výhradu soupisu, stanovena hmotněprávní, prekluzivní lhůta v trvání jednoho měsíce ode dne vyrozumění o právu na výhradu soupisu, která však může být prodloužena. Usnesení soudu o prodloužení lhůty musí být vydáno před uplynutím lhůty, stejně jako případná žádost dědice o její prodloužení. Výhradu soupisu může dědic uplatnit pouze za sebe. Prohlášení o výhradě soupisu činí dědic buď osobně před pozůstalostním soudem, nebo v písemné formě doručí soudu, a to vždy ve lhůtě uvedené v § 1675 ObčZ či prodloužené rozhodnutím soudu. Písemné podání může dědic učinit v listinné formě, elektronicky s podepsaným uznávaným podpisem, popřípadě telefaxem (§ 42 odst. 1 OSŘ). Neúplné podání musí být ve lhůtě tří dnů doplněno, jinak se k němu nepřihlíží.

Vzhledem k tomu, že výhrada soupisu je upravena obdobně jako odmítnutí dědictví, bude se i v případě dědice s jediným bydlištěm v zahraničí vycházet z §1487 odst. 1 ObčZ per analogiam, a tak by takovému dědici měla být poskytnuta lhůta tří měsíců, ve které se může vyjádřit, zda uplatňuje či nikoliv výhradu soupisu. Otázkou je, zda by soud, rozhodne-li o stanovení lhůty jednomu z dědiců v trvání tří měsíců, měl stejnou lhůtu stanovit i dědicům ostatním. Ačkoliv v odborné literatuře je zastáván názor, že ano, a to zejména s přihlédnutím k § 1 odst. 2 OSŘ ve spojení s § 18 odst. 1 OSŘ. Lhůta běží každému z dědiců samostatně, a tak prodlouží-li pozůstalostní soud lhůtu pouze na žádost jednoho z dědiců, záleží na úvaze soudu, zda uzná za vhodné, aby se prodloužila pouze takovému dědici či všem.

Vzhledem k tomu, že zákon některé skutečnosti, které mohou nastat, neřeší, lze opět analogicky vycházet z ustanovení upravujících institut odmítnutí dědictví. A tak zemře-li dědic v době, kdy mu běží lhůta, přechází podle § 1488 ObčZ „*právo na uplatnění výhrady soupisu na jeho dědice a nezanikne dříve, než tomuto dědici uplyne lhůta k odmítnutí dědictví i po předchozím dědici*“. Pokud se však dědic vyjádří, že právo na výhradu soupisu neuplatňuje, či takové právo ztratí, jsou tím jeho právní nástupci v souladu s § 1681 ObčZ vázáni¹³². Nevyjádří-li se dědic, který je svéprávný, známý a přítomný, a zároveň není manželem, potomkem, anebo předkem zůstavitele, ve stanovené lhůtě, platí, že výhradu soupisu neuplatňuje a hradí dluhy zůstavitele, stejně jako dědic, který prohlásil výslovně, že výhradu soupisu neuplatňuje, v plném rozsahu. Za přítomného se považuje ten, jehož skutečnou adresu pobytu, tj. adresu, na které je dědic dosažitelný, a to ať v tuzemsku nebo v zahraničí, soud zná a může mu usnesení o právu na výhradu soupisu na tuto adresu doručit, pokud se osobně neúčastnil jednání u pozůstalostního soudu, a byl tak o tomto právu již před soudem vyrozuměn. Jedná se o nevyvratitelnou domněnku, kterou nelze vyvrátit důkazem opaku, lze však pouze popřít skutečnost, na které je domněnka založena, například, že dědic, který se nevyjádřil, je však manželem zůstavitele apod.

Prohlášení o uplatnění výhrady soupisu představuje právní jednání a obecně platí zásada legální licence upravená v § 1 odst. 2 ObčZ, může se tak uvedený dědic výhrady soupisu vzdát i přesto, že již učinil prohlášení, kde ji uplatnil, avšak pouze ve lhůtě jednoho měsíce od vyrozumění, případně v soudem prodloužené lhůtě. Dědic, který prohlásil, že výhradu soupisu neuplatňuje, nemůže takový názor později změnit a výhrady soupisu se domáhat. Pokud však dědic již nabyl dědictví, nelze dodatečně změnit odpovědnost za dluhy zůstavitele v plném rozsahu na odpovědnost do výše ceny nabytého dědictví. Ač to není zákonem výslovně upraveno, lze a contrario dovodit, že ve lhůtě dle § 1675 ObčZ může své rozhodnutí změnit i dědic, který výhradu soupisu uplatnil, tedy prohlásit, že ji neuplatňuje, a v té souvislosti změnit i svoji odpovědnost za dluhy zůstavitele z omezené na neomezenou, a s tím u tohoto dědice spojené odpadnutí důvodu pro provedení soupisu, pro krácení odkazů a pro svolání věřitelů.¹³³

¹³² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 452

¹³³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 449

Stát v případě tzv. odúmrti však výhradu soupisu uplatňovat nemusí, neboť má v takovém případě stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu (§ 1634 odst. 2 ObčZ).¹³⁴

Soud je povinen dědice o právu výhrady soupisu vyrozumět, přičemž rozlišuje dvě skupiny dědiců a s tím související způsob jejich vyrozumění. Do první skupiny se řadí každý svéprávný, známý a přítomný dědic, který není manželem, potomkem nebo předkem zůstavitele. Do druhé skupiny patří dědicové v postavení manžela, potomka či předka zůstavitele, a dědicové bez plné svéprávnosti, neznámí či nepřítomní, přihlíží-li se k jejich dědickému právu. První skupinu soud o právu výhrady soupisu vyrozumívá buď doručením usnesením podle § 175 odst. 1 OSŘ do vlastních rukou, či jeho vyhlášením při jednání či jiném soudním úkonu v pozůstalostním řízení. Druhou skupinu soud předvolá a usnesení dle § 175 odst. 1 OSŘ jim vyhlásí.¹³⁵

Svéprávného manžela, potomka či předka soud předvolá a poučí, a bude od něho vyžadovat výslovné vyjádření. Ledaže dědic právo na výhradu soupisu ztratí tím, že se on nebo osoba za něj jednající v jeho přímém či nepřímém zastoupení ujme bez oprávnění plné správy pozůstalosti, či úmyslně pozůstalostní majetek zatají či ho smísí se svým majetkem, aniž by je bylo možné rozlišit, pokud takové situace nevznikla ještě za života zůstavitele, a za dalších okolností uvedených v § 1681 ObčZ. Svěprávný manžel, potomek a předek se tak, na rozdíl od ostatních dědiců, musí osobně účastnit jednání o uplatnění výhrady soupisu, ačkoliv ne vždy je to s ohledem na jejich zdravotní stav, vzdálenost a s tím spojené finanční náklady či za jiných okolností, možné. Proto lze předpokládat, že tyto osoby budou moci udělit plnou moc svému zástupci podle § 441 a násl. ObčZ, který je bude v řízení před soudem zastupovat a učinit za zastoupeného výslovné prohlášení, zda uplatňují výhradu soupisu či nikoliv. Dle § 3 jednacího řádu lze konat jednání pozůstalostního soudu i na jiném místě, což by případně také mohlo řešit situaci, kdyby soudní komisař mohl dědice, kterým je svéprávný manžel, potomek či předek, navštívit v bytě, nemocnici, případně jinde a tam usnesení vyhlásit, a zároveň vyžádat jeho výslovné vyjádření, zda uplatňuje či nikoliv výhradu soupisu.

Tito dědicové se musí osobně, případně v zastoupení na základě plné moci, účastnit pouze soudního jednání, kde je vydáno usnesení o výhradě soupisu, a prohlášení o výhradě

¹³⁴ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 487

¹³⁵ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 488

soupisu učiní před soudem výslovně nebo ho mohou soudu zaslat písemně, pokud bude splňovat zákonem stanovené náležitosti.¹³⁶ Pokud se však „*dědic v protokolu nevyjádří nebo se nedostaví k jednání, k němuž byl předvolán řádně a včas, aniž by se řádně omluvil, platí* (nevyvratitelná právní domněnka), *že výhrada soupisu se neuplatňuje, o čemž musí být řádně poučen*“ (§ 176 odst. 2 OSŘ). Ačkoliv považuje odborná literatura za problematickou závislost odpovědnosti za dluhy zůstavitele mimo jiné na skutečnosti, zda se dědic řádně omluvil z jednání či nikoliv, lze přesto toto zákonné ustanovení opřít o obecnou právní zásadu *vigilantibus iura scripta sunt* neboli právo patří bdělým, a každý si tak má hledět svého práva.

Řádně a včas uplatněné právo výhrady soupisu dědicem svědčí také nabyvateli, na kterého dědictví přešlo smlouvou o zcizení dědictví (§ 1714 odst. 1 ObčZ). V opačném případě může nabyvatel uplatnit právo výhrady soupisu pouze tehdy, neuplynula-li dědici zatím lhůta k uplatnění výhrady soupisu (§ 1675 ObčZ), popř. neprohlásil-li, že výhradu soupisu uplatňovat nebude. Následný dědic, jehož dědické právo bylo odsunuto, uplatňuje výhradu soupisu nezávisle na předním dědici (§ 194 OSŘ).

Účinky výhrady soupisu jsou právně významné pouze tehdy, bylo řízení o pozůstalosti ukončeno potvrzením dědictví, tedy vydáním usnesení o dědictví. Uplatnění výhrady soupisu má pro dědice, kromě omezení úhrady dluhů zůstavitele a jiných pasiv spojených s dědictvím, za následek právo dědice na náhradu nákladů vynaložených při splnění odkazů a na přiměřenou odměnu za jeho námahu (§ 1630 ObčZ), možnost pro dědice požadovat poměrné snížení odkazů, nestačí-li pozůstalost k úhradě všech dluhů a „jiných povinných výdajů“ (§ 1631 ObčZ), navrhnout tzv. konvokaci věřitelů neboli vyzvání věřitelů (§ 1711 ObčZ) a takový dědic je také věcně legitimován (oprávněn) k návrhu na nařízení likvidace pozůstalosti (§ 195 odst. 1 OSŘ).¹³⁷

To, že byla výhrada soupisu řádně a včas uplatněna, uvede pozůstalostní soud v usnesení o dědictví. Obecně soud v průběhu řízení nezkontroluje, zda účinky výhrady soupisu pominuly (př. § 1681 ObčZ – vykonává-li dědic plnou správu pozůstalosti, aniž je k tomu oprávněn, § 1688 ObčZ – neodpovídá-li prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku či seznam pozůstalostního majetku skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném), avšak v případě,

¹³⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 454

¹³⁷ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 490

že dědic odmítá platit dluhy zůstavitele s odkazem na výhradu soupisu, zatímco věřitel tvrdí, že účinky výhrady soupisu pominuly, pak se zrušení účinků výhrady soupisu zkoumá. Oprávnění zkoumat účinky výhrady soupisu ve vztahu k jednotlivému dědicovi není v soudním ani jiném řízení časově omezeno.¹³⁸

¹³⁸ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 490

9. ZCIZENÍ DĚDICTVÍ

Inspirací pro úpravu institutu zcizení dědictví je dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb. švýcarská právní úprava. Zároveň však lze nalézt shodu i s vládním návrhem občanského zákoníku z r. 1937¹³⁹. Institut zcizení dědictví představuje závazkový vztah a mohl by tak být upraven mezi závazky z odvážných smluv, v části čtvrté občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Zcizení dědictví je však upraveno v rámci dědického práva a navazuje bezprostředně na ustanovení, která se věnují přechodu pozůstalosti na dědice. Proto je vhodné zmínit tento institut nyní.¹⁴⁰

Zcizit dědictví lze až po smrti zůstavitele, v krajním případě ještě před zahájením pozůstalostního řízení. Ke smlouvě uzavřené před požadovanou právní událostí se nepřihlíží, jedná se o tzv. smlouvu zdánlivou.¹⁴¹ Zcizení obecně představuje právní institut, jehož obsahem je přechod vlastnického práva z jedné smluvní strany (zcizitele) na druhou smluvní stranu (nabyvatele). Zcizení dědictví však představuje univerzální sukcesi do všech práv a povinností zcizitele náležejících do pozůstalosti. Bude-li nabyvatel jediným nabyvatelem dědictví, soud mu potvrdí nabytí dědictví. V případě více dědiců bude nabyvateli potvrzen podíl, nedojde-li k rozdělení pozůstalosti mezi dědice. Institut zcizení dědictví je zakotven v § 1714 - § 1720 ObčZ. Smlouva o zcizení dědictví vyžaduje formu veřejné listiny (§ 1714 odst. 3 ObčZ)¹⁴². Veřejnou listinou je notářský zápis, který může být sice obecně nahrazen (§ 3026 odst. 2 ObčZ) rozhodnutím orgánu veřejné moci schvalujícím smír nebo jiný projev vůle, avšak v případě zcizení dědictví přichází v úvahu pouze notářský zápis, neboť smír mohou uzavřít pouze účastníci dědického řízení, kterým nabyvatel, do chvíle uzavření smlouvy, není. Smlouvu o zcizení lze uzavřít po dobu trvání dědického práva zcizitele, od okamžiku smrti zůstavitele, není-li vznik dědického práva zcizitele odložen, do nabytí dědictví.¹⁴³

¹³⁹ Daduová, M., Horák, O. Nové dědické právo a meziválečná rekonstrukce. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2016, 22(1), 8-12

¹⁴⁰ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 606

¹⁴¹ Kšněl - Komise pro aplikaci nové civilní legislativy. *Dědické právo v novém občanském zákoníku* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013 [cit. 2017-10-27]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf

¹⁴² Nesnídal, J. *Občanský zákoník I. zákon č. 89/2012 Sb. s komentářem*. Český Těšín: Poradce, s. r. o. 2012, s. 320

¹⁴³ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 609

Právním jednáním, kterým se dědictví zcizuje, je odvázná smlouva. Pojem odvázná, neboli aleatorní smlouva představuje smluvní tip, u kterého závisí plnění nebo neplnění ze smlouvy na nejisté právní události. Příkladem takového jednání je pojistná smlouva nebo smlouva o sázkách. V případě zcizení dědictví představuje nejistou událost skutečnost, zda nabyvateli pozůstalost či podíl z ní opravdu případně, ukáže-li se, že zcizitel nemusí být způsobilým dědit, a zda práva a povinnosti, do kterých nabyvatel zcizením dědictví vstoupí, budou odpovídat plnění, které od smlouvy očekával, zejména v závislosti na stavu aktiv a pasiv pozůstalosti. Výjimkou, kdy právní jednání, kterým se dědictví zcizuje, není odváznou smlouvou, je, *pokud při zcizení dědictví nebyl za základ smlouvy vzat seznam práv a povinností. Byl-li takový seznam za základ vzat, záleží na obsahu smlouvy, záleží na ujednání stran, nakolik se použijí také § 1716 a 1717 (§ 1714 odst. 2 ObčZ)*. Bude-li tak součástí smlouvy, kterou se dědictví zcizuje, i seznam aktiv a pasiv, závazků a věcných břemen spojených s pozůstalostí a zatěžujících dědice, budou se strany řídit tím, co je ve smlouvě ujednáno.¹⁴⁴

Předmětem zcizení je dědické právo, kterým je právo osoby, již svědčí některý z dědických titulů, na nabytí dědictví (pozůstalosti či její části). Předmětem tak není dědictví (konkrétní jmění zůstavitele či jeho část, které dědic na základě výsledku pozůstalostního řízení již nabyt - § 1475 ObčZ), jinak by se nejednalo o zcizení dědictví, ale o klasický převod majetku bez nutnosti speciální úpravy.¹⁴⁵

Stranami, mezi kterými dochází ke zcizení dědictví, jsou osoba, které náleží dědické právo (§ 1453 odst. 3 ObčZ, tj. dědic – zcizitel), a osoba mimo okruh dědiců, tzv. nabyvatel. Byla-li by z pozůstalosti zcizována pouze určitá věc či jejich soubor, jednalo by se o kupní, popřípadě darovací nebo směnnou smlouvu, a nabyvatel by se nestal dědicem, pouze by získal vlastnické právo k takové věci, jako například u odkazů. Institut vzdání se dědictví (§ 1490 ObčZ) je podobný zcizení dědictví, avšak ke vzdání se dědictví dochází pouze mezi dědici, kdy jeden z dědiců se vzdá před soudem ve prospěch druhého dědice svého dědického práva a druhý dědic takové vzdání akceptuje. Vzdání se dědictví se tak skládá ze dvou jednostranných právních jednání, prohlášení jednoho z dědiců, který dědictví neodmítl, do protokolu před soudem, že se vzdává dědictví ve prospěch jiného dědice, který také dědictví neodmítl, a učiní

¹⁴⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 617

¹⁴⁵ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 608

prohlášení, že dědictví, kterého se dědic vzdal, přijímá. Dohodu o rozdělení pozůstalosti, na základě které dědici sice nic z pozůstalosti nepřipadne, ale bude mu vyplacena určitá částka v penězích, je také třeba odlišit od zcizení dědictví.

Zatímco osoba zcizitele dědictví musí mít dědickou způsobilost, osoba nabyvatele nikoliv. Problematická by však mohla být situace, kdyby nabyvatelem dědictví byla osoba, kterou zůstavitel vydědil či osoba nezpůsobilá dědit po zůstaviteli. V takovém případě by měli ostatní dědicové právo obrátit se na pozůstalostní soud s žalobou na určení neplatnosti takového právního jednání, neboť dle § 1 odst. 2 ObčZ jsou zakázána ujednání porušující dobré mravy, a dle § 547 ObčZ musí právní jednání obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům. Soud přihlédne dle § 588 ObčZ i bez návrhu k takovému právnímu jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům. Pozůstalostní soud by pak účast takového nabyvatele v řízení usnesením ukončil (§ 7 odst. 2 OSŘ).¹⁴⁶

Ačkoliv nabyvatel dědictví v případě zcizení pozůstalosti není dědicem, bude v řízení o pozůstalosti vystupovat v právní pozici dědice. Také z tohoto důvodu byla kapitola o zcizení dědictví zařazena do tématu přechodu pozůstalosti na dědice. Proběhne-li zcizení dědictví ještě před zahájením dědického řízení, bude nabyvatel, stejně jako ostatní účastníci dědického řízení, poučen o právu na uplatnění výhrady soupisu. Nabyvatel také bude s dědici uzavírat dohodu o rozdělení pozůstalosti, nevyloučí-li to zůstavitel. Dědická způsobilost bude zkoumána pouze u zcizitele, nikoliv nabyvatele, vyjma případů shora uvedených, kdy by zcizení dědictví odporovalo dobrým mravům, a účastníci dědického řízení by se mohli dovolat neplatnosti takového právního jednání, popřípadě by o něm rozhodl pozůstalostní soud bez návrhu. Bude-li zcizitel osobou nezpůsobilou dědit (byl vyděděn, zřekl se dědictví, nebo objeví-li osoba se silnějším dědickým titulem), končí účast nabyvatele v pozůstalostním řízení a zcizitel mu bude muset uhradit vzniklou škodu (§ 1719 ObčZ) uplatněnou nabyvatelem v občanskoprávním řízení před obecným soudem.

Úkolem stran je dle § 1715 ObčZ oznámit bez zbytečného odkladu pozůstalostnímu soudu, že dědictví bylo zcizeno. Zároveň je v § 1714 odst. 3 zakotvena povinnost uzavřít smlouvu o zcizení dědictví ve formě veřejné listiny, notářského zápisu sepsaného před pozůstalostním soudem nebo soudním komisařem. Zákonem nejsou smluvní strany z hlediska

¹⁴⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 619

tipu smlouvy nijak omezeny, a tak záleží na jejich ujednání, bude-li zcizení dědictví právním jednáním úplatným či bezplatným.¹⁴⁷

Na základě zcizení dědictví vstupuje nabyvatel pouze do těch práv a povinností zcizitele, která nabyt z titulu dědického práva, nikoliv z jiného právního důvodu. Stejně jako bude nabyvateli náležet věc nabytá zcizitelem jako dědicem, bude nabyvatel, popřípadě společně s ostatními dědici, povinen uhradit pohledávku, kterou měl zcizitel vůči zůstaviteli, nebude-li ze smluvního ujednání mezi stranami vyplývat něco jiného. *Naproti tomu nabyvateli náleží vše, co k dědictví přibude tím, že ubude odkazovník nebo spoludědic nebo jakýmkoliv jiným způsobem, měl-li by na to zcizitel právo* (§ 1716 odst. 2 ObčZ). Taková situace ve vztahu k odkazovníkovi nastane, nebude-li moci odkazovník odkaz přijmout, zůstavitel neustanoví jeho náhradníka a nedojde ani k přirůstání podílů na odkazu (§ 1628 odst. 1 ObčZ). Za těchto okolností se zvýší hodnota pozůstalosti, neboť odkaz zůstane v pozůstalosti. Dědický podíl spoludědice může ke zcizenému dědickému podílu přirůst tehdy, když spoludědic nedědí a zůstavitel ustanovil za náhradníka zcizitele. Za jiný způsob, kterým může k dědictví něco přibýt, lze považovat situaci, kdy nebude vůbec možné splnit příkaz zůstavený zciziteli bez jeho zavinění, nebo nebude-li možné splnit příkaz zůstavený jinému dědici, který se však učinil neschopným příkaz splnit s vědomím, že jej tím zmaří (§ 1570 ObčZ).

Jelikož má přednost smluvní ujednání stran (zcizitele a nabyvatele), bude záviset na nich, jak si upraví vzájemná práva a povinnosti. Obecně platí § 1717 ObčZ, který stanoví, že *nabyvateli náleží i vše, co zcizitel již dědickým právem obdržel* (plody, užitky, vyplacená náhrada škody na věci v pozůstalosti, uhrazení pohledávek zůstavitele atd.); *nabyvatel však zciziteli nahradí, co ten vynaložil ze svého k nastoupení dědictví nebo na pozůstalost* (náklady na správu pozůstalosti, právní zastoupení v dědickém řízení, daně a poplatky související s věcmi v pozůstalosti apod.); *náklady zůstavitelova pohřbu a opatření pohřebiště, pokud si strany neujednaly něco jiného*.

Spravoval-li zcizitel pozůstalost předtím, než byla vydána nabyvateli, řídí se jejich se správou související vztahy ustanovením o smlouvě příkazní, přičemž zcizitel vystupuje jako příkazník, nabyvatel jako příkazce. Nabyvatel se pak ujme správy, nevykonává-li ji jiná osoba (vykonavatel závěti, správce pověřený zůstavitelem atd.), avšak může správou pověřit i

¹⁴⁷ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 610

zcizitele, bude-li chtít. Jejich vztahy se v takovém případě budou řídit ustanovením o správě cizího majetku, nikoliv ustanovením o příkazu.

Zcizitel odpovídá nabyvateli za pravost dědického práva (§ 1719 ObčZ). Zcizitel tak byl způsobilý dědit, měl platný dědický titul, nezřekl se dědického práva, neodmítl dědictví a nebyl platně vyděděn a v dědickém řízení se neobjevil nikdo se silnějším dědickým titulem, na jehož základě by zcizitel jakožto dědice nedědil. Zcizitel tak odpovídá nabyvateli za pravost dědického práva vždy, bez ohledu na konkretizaci předmětné smlouvy. Případnou škodu, kterou nabyvatel utrpěl, nahradí zcizitel dle ustanovení o závazcích z deliktů upravených v § 2894 a násl. ObčZ.

Ustanovení § 1720 ObčZ řeší odpovědnost za dluhy zůstavitele v případě zcizení dědictví. Ochranou věřitelů je tak nejen požadavek uzavřít smlouvu o zcizení dědictví ve formě veřejné listiny (§ 1714 odst. 3 ObčZ), ale především § 1720 ObčZ stanovující solidární odpovědnost nabyvatele a zcizitele za dluhy zůstavitele. Rozsah odpovědnosti bude závislý na tom, zda zcizitel uplatnil či neuplatnil výhradu soupisu. Bude-li dědictví zcizeno před zahájením dědického řízení, bude nabyvatel tázán, zda výhradu soupisu uplatňuje či nikoliv. Zcizitel bude za dluhy odpovídat ve stejném rozsahu jako nabyvatel. Odpovědnost za dluhy bude řešit obecný soud na základě žaloby věřitele na plnění, respektive zaplacení pohledávky, popřípadě její části, která mu nebyla plněna dobrovolně.¹⁴⁸ V důsledku univerzální sukcese, základní zásady dědického práva, přejde na nabyvatele i odpovědnost zcizitele za splnění odkazů. Ze všeho shora uvedeného lze shrnout, že v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. je výrazně posíleno postavení věřitelů.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, s. 622

¹⁴⁹ Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 616

10. MEZINÁRODNÍ PŘÍSLUŠNOST PODLE EVROPSKÉHO NAŘÍZENÍ O DĚICTVÍ A EVROPSKÉ DĚDICKÉ OSVĚDČENÍ

Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu a uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského osvědčení, zavedlo, jak již vypovídá název samotného nařízení, institut evropského dědického osvědčení, tzv. EDO. Praktický dopad má EDO zejména na situace, kdy je potřeba, aby doklad vydaný podle vnitrostátního práva byl uznán v tom členském státě, ve kterém je ho zapotřebí.¹⁵⁰

Předmětné nařízení je ovládáno zásadou jednotného dědického řízení, se snahou určit soud příslušný pro celé řízení o pozůstalosti, sjednotit rozhodné právo s právem místa projednání dědictví a automaticky uznat rozhodnutí o dědictví vydaná v jednom členském státě i ve všech ostatních členských státech bez nutnosti zvláštního řízení. Nařízením jsou vázány všechny členské státy Evropské unie, vyjma Spojeného království, Irska a Dánska. Českému notáři je ve smyslu článku 3 odst. 2 Nařízení a recitál 21 preambule Nařízení svěřena pravomoc jednat v dědických věcech s mezinárodním prvkem. Nařízení se aplikuje při řízení o pozůstalosti osob zemřelých dne 17. 8. 2015 a později, je-li přítomen mezinárodní prvek. Věcná příslušnost nařízení zahrnuje veškeré způsoby přechodu majetku, práv a závazků z důvodu smrti na základě dědění ze zákona nebo pořízením pro případ smrti.¹⁵¹

Cílem nařízení je zejména usnadnit právní styk v dědických vztazích s mezinárodním prvkem, poskytnout účastníkům dědického řízení informace o dědění a doložit postavení dědice a vykonavatele závěti či správce pozůstalosti. EDO však nenahrazuje vnitrostátní doklady o dědictví. V článku 63 nařízení jsou uvedeny osoby, které EDO využijí za účelem prokázání v jiném členském státě svého statusu, vykonání svých práv jako dědicové či odkazovníci, nebo vykonání své pravomoci jako vykonavatelé závěti či správci pozůstalosti.

Problematické je přesné určení právní povahy EDO. V žádném případě nelze EDO považovat za veřejnou listinu, a nejuvýstižnější tak bude jeho označení za dokument *sui generis*, který ve smyslu článku 69 odst. 1 nařízení vyvolává účinky ve členském státě jeho vydání, stejně jako ve členských státech, ve kterých je vyžadováno jeho použití (článek 62

¹⁵⁰ *Nařízení EU o dědických věcech: Evropa pro Notáře, Notáři pro Evropu*. Norimberk: Deutsches Anwaltsinstitut e. V., 2016, s. 40

¹⁵¹ Mateřánková, J. Mezinárodní příslušnost podle evropského nařízení o dědictví. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2016, 22(2), 3-6

odst. 3 nařízení). Použitelným procesním právem je právo členského státu, ve kterém sídlí orgán, který EDO vydal, tzv. *lex rei fori*.

Příslušným pro vydání EDO je v zásadě ten členský stát, na jehož území měl zůstavitel poslední obvyklý pobyt (článek 4 nařízení), popřípadě stát, jehož právo si zůstavitel za splnění zákonných podmínek zvolil jako rozhodné (článek 22 nařízení). Výklad pojmu obvyklý pobyt (tzv. *habitual residence*) je obsažen v judikatuře Soudního dvora Evropské unie a jedná se o *místo, které dotyčná osoba určila v úmyslu udělit mu stálý charakter, je stálým nebo obvyklým centrem jejich zájmů*.¹⁵² Obvyklý pobyt je tak místo, kde má osoba faktické pracovní, rodinné, sociální zázemí a má v úmyslu se na tomto místě zdržovat. Subsidiárně lze za právo rozhodné použít právo členského státu, jehož byl zůstavitel v době smrti státním příslušníkem (článek 10 odst. 1 písm. a) nařízení) nebo kde se nacházelo místo předchozího obvyklého pobytu zůstavitele, pokud v době zahájení řízení od změny tohoto místa obvyklého pobytu neuplynulo více než pět let (článek 10 odst. 1 písm. b) nařízení).¹⁵³

Pokud se část pozůstalosti nachází ve třetím státě, požádá-li o to účastník řízení o pozůstalosti a je důvodná obava, že případné rozhodnutí o této části pozůstalosti by stejně nebylo ve třetím státě uznáno a prohlášeno vykonatelným, může soud, po kumulativním splnění těchto podmínek, že se o této části pozůstalosti rozhodovat nebude, a takovou věc vyloučí z řízení o pozůstalosti (článek 12 nařízení). Účastníkům řízení o pozůstalosti s obvyklým pobytem v jiném státě, než kde je vedeno řízení o pozůstalosti, je dána možnost (článek 13 nařízení) učinit u soudu svého obvyklého pobytu prohlášení ohledně přijetí či odmítnutí dědictví, odkazu či povinného dílu, nebo výhradu soupisu. Předběžná opatření a zajišťovací opatření, které upravuje právo jednoho členského státu, lze navrhnout i před soudem příslušným podle nařízení k řízení o pozůstalosti (článek 19 nařízení). Pokud je obecně dána příslušnost více soudu v řízení o pozůstalosti, platí překážka *litispence* pro ten, u kterého bylo řízení zahájeno později (článek 17 nařízení).¹⁵⁴

Evropské dědické osvědčení se vydává pouze na žádost (článek 65 nařízení) a osobou, která je věcně legitimovaná k podání žádosti je dědic, vykonavatel závěti a správce

¹⁵² Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 391

¹⁵³ Pfeiffer, M. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 22-40

¹⁵⁴ Mateřánková, J. Mezinárodní příslušnost podle evropského nařízení o dědictví. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2016, 22(2), 3-6

pozůstalosti. Odkazovníci mohou žádost podat pouze, mají-li přímá práva k dědictví (článek 65 odst. 1, článek 63 odst. 1) ve smyslu rozhodného dědického práva. Náležitosti žádosti jsou uvedeny v článku 65 odst. 3 nařízení a žadatel je uvede tehdy, má-li potřebné údaje k dispozici, vždy však musí definovat zamýšlený účel, který je EDO sledován. Obecně se jedná o takové údaje, na základě kterých může vydávající orgán osvědčit prvky požadované žadatelem, které mají být potvrzeny osvědčením. Je potřeba uvést, zda některá z oprávněných osob přijala či odmítla dědictví (článek 65 odst. 3 písm. k) nařízení), o vzdání se dědictví však není zmínka, které by však v žádosti o vydání EDO mělo také uvádět. Vydávající orgán může žadatele vyzvat ke sdělení dalších informací, které se mu pro vydání osvědčení jeví jako nutné.¹⁵⁵

Vydávající orgán ověří veškeré žadatelem poskytnuté informace, a pokud to dovolují jeho právní předpisy, provede v souladu se zásadou vyšetřovací případná další nezbytná šetření, v opačném případě vyzve žadatele k doplnění žádosti.

O žádosti o EDO informuje vydávající orgán všechny účastníky dědického řízení a poskytne jim lhůtu k uplatnění jejich dědických práv.

Obsah EDO se řídí účelem, pro který bylo zřízeno. Ve smyslu článku 63 odst. 2 nařízení je EDO zřízeno výhradně k využití dědici, odkazovníky majícími přímá práva k dědictví a vykonavateli závěti nebo správcem pozůstalosti, kteří stanoví jeho účel. Obligatorně je v EDO potřeba uvést omezení práv dědice, případně odkazovníka podle práva rozhodného pro dědění nebo podle pořízení pro případ smrti, dále pravomoci vykonavatele či správce pozůstalosti a jejich případné omezení vyplývající z práva rozhodného pro dědění nebo podle pořízení pro případ smrti, pokud uvedené údaje již nevyplývají ze zákona. Podle článku 69 odst. 4 nařízení platí nevyvratitelná právní domněnka, že omezení, která nejsou uvedena v EDO, neexistují. Požadované informace by měly být uváděny v míře zdůvodňující účel, za kterým je vydání EDO požadováno (článek 68 nařízení). Konkretizace účelu by měla zabránit zatěžování vydávajících orgánů údaji o obsahu rozhodného práva a eliminovat negativní účinky dobré víry na základě EDO, například k osvědčení skutečnosti nařízení výkonu závěti není potřeba informací o její konkrétní podobě.¹⁵⁶

¹⁵⁵ *Nařízení EU o dědických věcech: Evropa pro Notáře, Notáři pro Evropu*. Norimberk: Deutsches Anwaltsinstitut e. V., 2016, s. 44

¹⁵⁶ *Nařízení EU o dědických věcech: Evropa pro Notáře, Notáři pro Evropu*. Norimberk: Deutsches Anwaltsinstitut e. V., 2016, s. 47 – 51

Zásadní jsou účinky EDO, které mají důkazní charakter a zakotvují dobrou víru v údaje uvedené v EDO. Účinky jsou vyvolány ve všech členských státech. V předpokládaném účinku (čl. 69 odst. 2 nařízení) ani v účinku dobré víry (čl. 69 odst. 3 nařízení) však není zahrnuta příslušnost určitého předmětu k pozůstalosti. Předpokládané účinky znamenají, že údaje uvedené v EDO a stanovené podle práva rozhodného pro dědění či jiného pro konkrétní prvky rozhodného práva odpovídají skutečnosti. Údaje uvedené v EDO by měly osvědčovat účel, pro který bylo EDO zřízeno. Je vyžadováno, aby práva dědiců a pravomoci vykonavatelů závěti, případně správců pozůstalosti, a jejich omezení, byly uvedeny správně, a vyloučila se tak obava z jejich nepřiměřeného zkrácení. Problém související s úpravou nedostatečně konkretizovaných práv a omezení nastává například tehdy, prodá-li vykonavatel pod cenou na základě blíže nespecifikovaného dispozičního oprávnění pozemek v Itálii, který je majetkem z pozůstalosti, přičemž kupující uzavírá kupní smlouvu v dobré víře, že vykonavatel je oprávněn k dispozici s majetkem z pozůstalosti, zatímco dědicové budou tímto jednáním vykonavatele zkráceni.

Zásada dobré víry, která je zakotvená v EDO, představuje ochranu důvěry v dispoziční oprávnění osoby oprávněné. Účinky ochrany dobré víry uvedené v čl. 69 odst. 3 nařízení dopadají na poskytovatele plnění, kterými jsou dlužníci zůstavitele, kteří poskytnou plnění osobám oprávněným podle EDO. Tyto účinky dopadají také na vykonavatele závěti či správce pozůstalosti, kteří převedou majetek na osoby označené za dědice v EDO, dědice, který převedou věci z pozůstalosti na osoby označené za odkazovníky podle EDO. Věděl-li poskytovatel plnění, že je EDO obsahově nesprávné, či mu tato skutečnost nebyla známá pouze v důsledku hrubé nedbalosti¹⁵⁷, účinky dobré víry nenastanou. Zároveň lze pravomoci dědiců a odkazovníků omezit rozhodným právem, bez ohledu na zásadu dobré víry zakotvenou v čl. 69 odst. 3 nařízení. Ochrana dobré víry příjemců plnění je obsažena v čl. 69 odst. 4 nařízení, a takovou ochranu požívají ti příjemci plnění, kteří důvěřují ve správnost dispozičního oprávnění osob uvedených v EDO jako oprávněných. Obdobně jsou i zde účinky ochrany dobré víry vyloučeny, věděl-li příjemce plnění, že je osvědčení obsahově nesprávné či mu nebyla obsahová nesprávnost známá pouze v důsledku hrubé nedbalosti.¹⁵⁸

¹⁵⁷ definice hrubé nedbalosti je obsažena v § 16 odst. 2 trestního zákoníku (použití per analogiam): „*Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.*“

¹⁵⁸ *Nařízení EU o dědických věcech: Evropa pro Notáře, Notáři pro Evropu.* Norimberk: Deutsches Anwaltsinstitut e. V., 2016, s. 52 – 57

Dobré víry dopadá jak na EDO, tak může i na jeho ověřenou kopii. Z působnosti EDO jsou mimo jiné podle čl. 2 odst. 2 písm. k), l) nařízení vyloučeny věcná práva a zápis práv k nemovitému či movitému majetku do rejstříku, včetně právních předpisů pro takový zápis, a účinky zápisu nebo neprovedení zápisu těchto práv do rejstříku. Věcně právní vztahy však, na rozdíl od závazkových, působí vůči všem (*erga omnes*). Vychází se ze skutečnosti, že údaje uvedené ve vnitrostátních veřejných rejstřících jsou formálně i materiálně správné, a není proto za účelem zachování právní jistoty a *numerus clausus* věcných práv vhodné tuto problematiku upravovat v EDO. Úkolem EDO totiž není harmonizovat prostřednictvím dědického práva vnitrostátní věcné právo.¹⁵⁹

Jak již bylo uvedeno výše, EDO se vydává pouze na žádost v případech se zahraničním prvkem¹⁶⁰. Členské státy jsou však oprávněny vydávat v řízeních s mezinárodním prvkem také vnitrostátní doklady o dědění. EDO je ve vztahu k vnitrostátním dokladům o dědění subsidiární. Vystavovat dědické listiny podle cizího práva lze i nadále. Vystavovat tak lze stále dědické listy podle cizího práva, jejichž vystavení je požadováno tehdy, pokud měl zůstavitel obvyklé místo pobytu v zahraničí nebo měl-li obvyklý pobyt sice v tuzemsku, ale jako dědický statut zvolil účinně jiné než tuzemské právo. Také dědické doklady vydané podle vnitrostátního práva lze použít v zahraničí tehdy, budou-li tam uznány. Bude-li potvrzení o dědictví vydáno v jiném členském státě, než ve kterém bylo vystaveno EDO, mohou se v jednotlivých členských státech odlišovat ustanovení upravující majetkové právo, a divergence pak mohou být i v obsahu předmětných dokumentů. O nepravou divergenci se jedná tehdy, pokud jsou potvrzení o dědictví i evropské dědické osvědčení hmotněprávní totožné, avšak přesto se v nich uvedené údaje obsahově odlišují. Příčinou nepravé divergence je rozdílná koncepce vnitrostátního dokladu o dědictví a evropského dědického osvědčení. V případě nepravé divergence a vzniklých pochybností by měl mít přednost ten doklad o dědění, který je v souladu s *lex rei sitae* členského státu, kde je používán, například je zde veřejný rejstřík. Bude se tak jednat zpravidla o vnitrostátní dědický doklad. Naproti tomu o pravé divergenci je řeč tehdy, je-li hmotná dědická situace vyjádřena v evropském dědickém osvědčení a ve vnitrostátním dokladu o dědictví rozdílně, a to

¹⁵⁹ *Nařízení EU o dědických věcech: Evropa pro Notáře, Notáři pro Evropu*. Norimberk: Deutsches Anwaltsinstitut e. V., 2016, s. 57 – 59

¹⁶⁰ Buschbaum, M. *Die künftige Erbrechtsverordnung: Wegbereiter für den *acquis* im europäischen Kollisionsrecht: Weitsicht in Versicherung und Wirtschaft: Gedächtnisschrift für Ulrich Hübner*. Beckmann/Mansel/Matusche-Beckmann, 2012, s. 598

například z důvodu aplikace odlišného procesního a kolizního práva vzhledem k účinkům majetkového práva na dědictví. Přezkoumání žádosti o vydání EDO se podle čl. 66 nařízení o evropském dědickém osvědčení řídí zásadou *lex fori* vydávajícího státu, které však může být v jednotlivých členských státech chápáno odlišně. Ke vzniku odlišností v dědických dokladech mohou vést také rozdíly jednotlivých států v kvalifikaci dopadů majetkového práva na dědickou situaci či situace, kdy zůstavitel uzavřel za svého života registrované partnerství či jinou formu soužití, která v rámci pozůstalostního řízení předpokládá, že budou zohledněny dědické a majetkové nároky. V případě pravé divergence jsou účinky dobré víry EDO omezeny, vycházeno je zejména z toho, že hlavním důvodem zavedení EDO je usnadnění, nikoliv ztížení, právního styku, a tak by bylo nepřijatelné, aby byla dobrá víra ve vnitrostátní doklad o dědictví zrušena evropským dědickým osvědčením. Pro omezení účinků dobré víry evropského dědického osvědčení hovoří i fakt, že by mělo být chráněné *lex rei sitae* a vnitrostátní hmotné právo.

V nařízení o evropském dědickém osvědčení jsou v článku 63 uvedeny případy, kdy nelze EDO aplikovat. EDO tak nelze použít jako doklad pro vypořádání dědictví, neboť doklad o vypořádání dědictví není zmíněn jako účel dědického osvědčení. Obsahem EDO nemůže být provedený převod dědického podílu, neboť k němu nachází následně, nikoliv ze zákona a zakládá se na právním jednání. EDO dále nemůže nahrazovat vypořádání dědictví nebo splnění odkazu mezi živými (*inter vivos*). Evropské dědické osvědčení představující deklaratorní doklad o dědictví v tradici obsahuje pouze údaje o nástupnictví práv v případě smrti, nikoliv však údaje k právnímu jednání dědiců, popřípadě odkazovníků v návaznosti na dědění, například vypořádání dědictví. V článku 23 je upraven dosah *lex successionis*, nikoliv však obsah a účinky EDO.

Ověřené kopie evropského dědického osvědčení, ve kterých musí být vždy vyznačena doba platnosti, jsou platné po dobu šesti měsíců, ve výjimečných případech může vydávající orgán rozhodnout o jejich prodloužení, např. při dlouhodobém výkonu závěti. O prodloužení doby platnosti, neprodlouží-li ji vydávající orgán sám, či o novou ověřenou kopii jsou oprávněné požádat osoby, které již ověřenou kopii vlastní. Doba platnosti chrání právní styk, který proběhl na základě skutečností v osvědčení uvedených.

11. PŘECHOD POZŮSTALOSTI NA DĚDICE A SVĚŘENSKÝ FOND

11.1. Svěřenský fond obecně

Svěřenský fond je v českém právním řádu poměrně nový právní institut, který pochází z anglosaského práva, kde je označován jako tzv. trust a inspirací pro jeho úpravu v českém právu byl občanský zákoník kanadského Québecu. Zákonem je svěřenský fond definován jako účelově osamostatněný majetek bez právní subjektivity sloužící k zakladatelem stanovenému účelu. Ačkoliv se svou povahou blíží nadacím, není svou povahou právnickou osobou, může být založen za jiným než veřejně prospěšným či dobročinným účelem a je podroben menšímu dozoru státu.¹⁶¹

Svěřenský fond může mít dopady až do dědického práva, a souviset tak s přechodem pozůstalosti na dědice. Nehledě na to, že institut svěřenského fondu je v občanském zákoníku upraven také v hlavě třetí – absolutní majetková práva, bezprostředně před ustanoveními věnujícími se dědickému právu.

Problematicke svěřenského fondu se věnují ustanovení § 1448 – 1474 občanského zákoníku, konkrétně se dělí na šest pododdílů, a to 1. Pojem svěřenského fondu a jeho vznik, 2. Správa svěřenského fondu, 3. Obmyšlený, 4. Dohled nad správou svěřenského fondu, 5. Změny svěřenského fondu, 6. Zánik svěřenského fondu.

Svěřenský fond lze definovat jako majetek, který je vyčleněn a nemá žádného vlastníka. Na základě zákona se svěřenský fond rozlišuje podle účelu, ke kterému byl zřízen, a to na svěřenský fond soukromý a veřejně prospěšný. Doba trvání soukromých fondů zřízených ve prospěch určité osoby je omezena na sto let, popřípadě dobou života obmyšleného. Je-li soukromý fond zřízen na památku určité osoby či za jiným účelem, vyjma podpor určité osoby, doba trvání těchto soukromých fondů omezena není. Účelem veřejně prospěšných fondů je prospěch celé či části společnosti.¹⁶²

11.2. Zakladatel a vznik svěřenského fondu

Zakladatelem svěřenského fondu může být osoba fyzická i právnická. Zakladatelů může být dokonce i více. *Svěřenský fond se vytváří vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele tak, že ten svěří správci majetek k určitému účelu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti a svěřenský správce se zaváže tento majetek držet a spravovat (§ 1448 odst. 1*

¹⁶¹ Kotrbová, S. Svěřenský fond. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(5), 12-14

¹⁶² Horn, K. Podrobněji k svěřenskému fondu. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2015, **20**(6), 16-20

ObčZ). Vznikem svěřenského fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku a svěřenský správce je povinen ujmout se tohoto majetku a správy (§ 1488 odst. 2 ObčZ). Vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vykonává vlastním jménem na účet fondu svěřenský správce; majetek ve svěřenském fondu však není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím zakladatele, ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno.

Vznik svěřenského fondu je upraven v § 1451 ObčZ, který stanoví, že *svěřenský fond vznikne, když svěřenský správce přijme pověření k jeho správě; je-li svěřenských správců více, postačí, pokud pověření přijme alespoň jeden z nich. Byl-li však svěřenský fond zřízen pořízením pro případ smrti, vznikne smrtí zůstavitele.* Svěřenský fond je vytvořen vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele a vzniká buď na základě pořízení pro případ smrti (mortis causa) či smluvního ujednání (inter vivos). Smlouvu může zakladatel uzavřít s osobou správce, obmyšleného či s jinou osobou a vždy z právního jednání musí být zřejmý záměr svěřenský fond vytvořit, určit majetek, který je předmětem svěřenského fondu, a stanovit účel fondu. Tento vyčleněný majetek vytváří tzv. oddělené a nezávislé jmění, které není ve vlastnictví zakladatele, obmyšleného ani správce.¹⁶³

Zakladatel svěřenského fondu je povinen vydat tzv. statut svěřenského fondu obsahující alespoň označení svěřenského fondu, označení majetku tvořící svěřenský fond při jeho vzniku, vymezení účelu svěřenského fondu, podmínky pro plnění ze svěřenského fondu, údaje o době trvání svěřenského fondu, není-li uvedeno, pak platí, že svěřenský fond byl zřízen na dobu neurčitou, a určení osoby obmyšlené, tedy osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno.¹⁶⁴

11.3. Obmyšlený

Obmyšlený je osoba, které má být ze svěřenského fondu plněno, a je zásadně jmenován zakladatelem svěřenského fondu. Osoba obmyšleného je buď určena zakladatelem při vyčlenění majetku ze svého vlastnictví, když určuje účel správy svěřenského fondu, anebo je osoba obmyšleného určena zakladatelem ve statutu, pokud je svěřenský fond zřízen k soukromému účelu, má-li sloužit k prospěchu určité osoby, či na její památku ve smyslu § 1449 odst. 2 ObčZ. Je-li svěřenský fond určen k veřejně prospěšnému účelu, měla by být zakladatelem určena jako konečný obmyšlený konkretizovaná skupina lidí, které má být ze

¹⁶³ Horn, K. Podrobněji k svěřenskému fondu. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2015, **20**(6), 16-20

¹⁶⁴ Kotrbová, S. Svěřenský fond. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(5), 12-14

svěřenského fondu plněno. V případě svěřenského fondu zřízeného pro soukromé účely určí zakladatel konkrétního obmyšleného či alespoň způsob, jakým bude tento obmyšlený určen. Statutem může být určen jiný způsob jmenování obmyšleného, či může vymezit znaky pro obmyšleného. Ve statutu tak může být například uvedeno, že obmyšleného jmenuje třetí nezávislá a pro zakladatele důvěryhodná osoba, kterou může být buď konkrétní osoba či kolektivní orgán. Osobou obmyšlenou může být osoba, která se dosud nenarodila, dokonce i osoba, která nebyla dosud počata. Osoba obmyšleného může také až plynutím doby začít splňovat znaky, které zakladatel vymezil ve statutu. *Podmínkou pro obmyšleného není ani svéprávnost, ale jen to, jak bude určen zakladatelem či způsobem uvedeným ve statutu, eventuálně jaké znaky pro něho zakladatel vymezí.*¹⁶⁵

Obmyšlený ze svěřenského fondu, který je zřízen za soukromým účelem, se může práva na plnění vzdát pouze prohlášením učiněným ve formě veřejné listiny.

11.4. Svěřenský správce

Svěřenský správce je právnická či svéprávná fyzická osoba, kterou jmenuje zakladatel, není-li ve statutu stanoveno jinak. Nemůže-li svěřenského správce jmenovat zakladatel, je jmenován soudem. Soud vystupuje jako nezávislý třetí, má určitou ochrannou funkci, a může správce vyměnit, pokud mu to navrhne zakladatel, obmyšlený či jiná oprávněná osoba. Pokud je svěřenským správcem zakladatel či obmyšlený, musí být jmenována ještě třetí osoba za svěřenského správce, přičemž oba správci jednájí společně. Hlavní povinností svěřenského správce je šetřit a rozmnožovat podstatu svěřenského fondu, dbát o naplnění jeho účelu a respektovat práva obmyšlených. Správce je dále povinen předložit jednou ročně podrobné vyúčtování správy, vždy umožnit osobě s právem dohledu přístup k dokladům a k informacím. Právo dohledu nad správou je zákonem svěřeno obmyšlenému a zakladateli, jedná se o osobní právo, které nepřechází na dědice.¹⁶⁶ Svěřenský správce je povinen vykonávat plnou správu, ve vztahu ke spravovanému majetku vystupuje jako vlastník a ve veřejných seznamech je zapsán s poznámkou svěřenský správce.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Svejkský, J., Marek, R. a kol *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 454

¹⁶⁶ Horn, K. Podrobněji k svěřenskému fondu. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2015, **20(6)**, 16-20

¹⁶⁷ Horn, K. Podrobněji k svěřenskému fondu. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2015, **20(6)**, 16-20

Za škodu způsobenou vyšší mocí, stárnutím, běžným opotřebením či jiným přirozeným vývojem správce neodpovídá. Ačkoliv je funkce správce úplatná, lze sjednat i bezúplatně, v takovém případě je správce oprávněn pojistit svoji majetkovou odpovědnost na náklady obmyšleného.¹⁶⁸

11.5. Zánik svěřenského fondu

Správa svěřenského fondu zaniká uplynutím doby, dosažením účelu, rozhodnutím soudu. U svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem může správa zaniknout, kromě citovaných právních událostí, i vzdáním se všech obmyšlených práva na plnění. Ukončení správy svěřenského fondu je první fází vedoucí k zániku svěřenského fondu (§ 1472 ObčZ).¹⁶⁹ V druhé fázi je nutné naložit s majetkem ve svěřenském fondu podle statutu a vydat ho oprávněné osobě, kterou je obmyšlený, není-li tak zakladatel, pokud není žádný z nich, pak připadá státu. Po převedení veškerého majetku ze svěřenského fondu tento fond zaniká. Má-li být svěřenský fond předmětem dědictví po obmyšleném, musí být taková skutečnost stanovena ve statutu fondu. V případě, že fond byl zřízen rodičem k ochraně rodinných financí pro jeho potomky a všichni obmyšlení (potomci) se vzdají práva na plnění, případně majetek ze svěřenského fondu právě těmto potomkům. Po smrti zakladatele není majetek ze svěřenského fondu, který nesplnil účel, předmětem dědictví. Nelze-li naplnit veřejně prospěšný účel fondu a není-li ve statutu určeno jinak, rozhodne soud o převedení majetku do jiného svěřenského fondu či vlastnictví právnické osoby, jejichž účel je nejvíce podobný.¹⁷⁰

11.6. Dědické právo

Otázkou, která není výslovně nikde v občanském zákoníku upravena a jejíž zodpovězení je z hlediska dědického práva žádoucí, je, jaké je postavení a jaká jsou práva nepominutelného dědice v případě, že veškerý majetek zůstavitele případně pořízením pro případ smrti do svěřenského fondu. Nesrovnalosti jsou spatřovány zejména v tom, zda majetek bude součástí pozůstalosti a nabytí takového majetku potvrdí soud či bude fondu

¹⁶⁸ Kotrbová, S. Svěřenský fond. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(5), 12-14

¹⁶⁹ Svejkský, J., Marek, R. a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 512

¹⁷⁰ Kotrbová, S. Svěřenský fond. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(5), 12-14

převeden dědicem zatíženým odkazem, či majetek součástí pozůstalosti není a v řízení o pozůstalosti se neprojednává.¹⁷¹

Nepominutelný dědic má dle § 1642 ObčZ právo na povinný díl z pozůstalosti. V § 1644 odst. 1 ObčZ je dále uvedeno, že *povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen*. Důležité je ve vztahu ke svěřenskému fondu vznikajícímu pořízením pro případ smrti a právu nepominutelného dědice na povinný díl zejména ustanovení § 1644 odst. 2 ObčZ, které stanoví, že *k nařízení zůstavitele, která omezují povinný díl, se nepřihlíží. Zůstaví-li se nepominutelnému dědici více než povinný díl, vztahuje se takové nařízení, učinil-li je zůstavitel v pořízení pro případ smrti, jen na část, která přesahuje hodnotu povinného dílu. To neplatí, zemře-li nepominutelný dědic před zůstavitelem, nebo nedědí-li z jiného důvodu*. Dle § 554 ObčZ *se nepřihlíží ke zdánlivému právnímu jednání*. K nařízení svěřenského fondu v té části, která dosahuje povinného dílu nepominutelného dědice, se tak nepřihlíží.

S ohledem na shora uvedené, se domnívám, že vzniká-li pořízením zůstavitele pro případ smrti svěřenský fond, do kterého veškerý původní majetek zůstavitele přechází, bez toho aniž by bylo pamatováno na nepominutelné dědice, nepřihlíží se k té části pořízení pro případ smrti, která představuje povinný díl nepominutelného dědice. Jinak řečeno, nepominutelnému dědici, který nebyl platně vyděděn a podobně, náleží z pozůstalosti povinný díl, ostatní původní majetek zůstavitele přechází do svěřenského fondu.

Další zajímavostí může být i situace, kdy zůstavitel v pořízení pro případ smrti, kterým vzniká svěřenský fond, pamatoval na nepominutelného dědice jako osobu obmyšlenou ve smyslu § 1457 a násl. ObčZ, podle kterého *má zakladatel právo jmenovat obmyšleného a určit mu plnění ze svěřenského fondu, ledaže statut svěřenského fondu určí něco jiného*. Sporné bude, zda plnění, které zůstavitel obmyšlenému – nepominutelnému dědici určí, může nahradit právo nepominutelného dědice na povinný díl. Dle mého názoru, odpovídá-li určené plnění aspoň povinnému dílu, pak by měl nepominutelný dědic uspokojit svůj nárok na povinný díl z takového plnění, a pořízením pro případ smrti, kterým vzniká svěřenský fond, přechází všechen původní majetek zůstavitele do svěřenského fondu.

Zjistí-li se v řízení o pozůstalosti konaném po 1. 1. 2018, že byl zřízen svěřenský fond pořízením pro případ smrti, vyrozumí se usnesením svěřenský správce, který má procesní

¹⁷¹ Horn, K. Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2015, 21(1), 9-14

postavení dědice. Z povahy věci nemá správce možnost odmítnout dědictví, má pouze možnost odmítnout výkon funkce správce. Notář v roli soudního komisaře zasílá opis tohoto usnesení rejstříkovému soudu, který svěřenský fond zapíše. Rejstříkovým soudem pro testamentární fond je krajský soud určený dle soudu, u kterého se vede řízení o pozůstalosti, jinak krajský soud dle bydliště správce.¹⁷²

¹⁷² Horn, K. Svěřenský fond po změnách právní úpravy. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2017, **23**(2), 11-14

12. STRUČNÉ SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU

12.1. Rakouská právní úprava

Dědické právo je v rakouské právní úpravě obsaženo v obecném zákoníku občanském (dále jen „ABGB“), a to konkrétně v hlavě 8 – 16, ustanovení § 531 - § 824. Podle § 531 ABGB tvoří pozůstalost práva a povinnosti zemřelého, vyjma práv a povinností vázaných pouze na jeho osobu. Dědické právo je v § 532 ABGB definováno jako *výlučné právo ujmout se držby celé pozůstalosti nebo její části, určené poměrem k celku*¹⁷³. Osoba, které dědické právo náleží, je podle § 531 ABGB dědicem. Samotný přechod pozůstalosti na dědice je upraven v 15. hlavě, § 797 - § 824 ABGB s názvem „ujmutí se dědictví“, kde je zakotveno, že dědické právo musí být projednáno před soudem, který rozhoduje o přechodu pozůstalosti.

Od 1. 1. 2017 prošlo rakouské dědické právo rozsáhlou novelizací za účelem celkové novelizace, zjednodušení a přizpůsobení dědického práva 21. Století. Obdobně jako v současném občanském zákoníku České republiky je i v ABGB hlavní principem soukromá autonomie, zejména zůstavitele.¹⁷⁴

Rakouské dědické právo z počátku 20. století ovládá princip individualistický. Odúmrť připadá státu (fisku) až v nejzazším případě. Dědické právo je historicky ovládáno dvěma protichůdnými principy, na straně jedné stojí tzv. princip nucenosti (objektivní) vyjádřený latinsky *solus deus facere potest heredem, non homo*¹⁷⁵, a na straně druhé je tzv. princip volnosti (subjektivní) latinsky vyjádřený větou dvanácti tabulí *uti legassit suae rei ita jus esto*¹⁷⁶. Nejdříve byl, zejména v primitivnějších dobách, uplatňován princip nevyhnutelné posloupnosti členů rodiny, bez znalosti testamentu. Postupně se přešlo k principu pořizovací volnosti, který uplatňovali i Římané v Zákoně dvanácti desek. Upřednostnění principu volnosti je vyjádřeno v německém přísloví *Wer will wohl und selig sterben, las sein Gut den rechten Erben*¹⁷⁷. Odpůrci zásady volnosti tvrdí, že se přiznává moc již neexistující vůli

¹⁷³ SCHELLE, Karel. ABGB a dědické právo. In: *Dny práva – 2010 – Days of Law* [online]. Brno: Masaryk University, 2010, 2010, s. 9 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)

¹⁷⁴ Ronovská, K., Dobrovolná, E. Nové rakouské dědické právo – rozhovor s prof. Dr. Martinem Schauerem. *Bulletin advokacie*. 2016, 4, s. 69

¹⁷⁵ Hillebrand, J. H. *Deutsche Rechtssprichwörter*. Zürich: Meyer und Zeller, 1858, s. 144

¹⁷⁶ Jhering, R. *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1865, str. 115

¹⁷⁷ Hillebrand, J. H. *Deutsche Rechtssprichwörter*. Zürich: Meyer und Zeller, 1858, s. 143

zůstavitele, neboť se subjektem zanikla vůle i moc nad jeho jměním. Zastánci této doktríny naopak oponují, že pořizovací volnost je důsledkem vlastnického práva, dle kterého vlastník může s věcí disponovat.¹⁷⁸ Již na počátku dvacátého století byla testovací volnost rozdělována odbornou literaturou do dvou forem, a to dle francouzského systému „reservy“ a dle anglického pojetí. Zatímco dle francouzského pojetí bylo možné rozdělit pozůstalost jen v určité části (portion disponible) a ostatní část (réserve) byla zachována zákonným dědicům, což je v současné době v českém právním systému známé jako povinný díl nepominutelného dědice. Oproti tomu v anglickém pojetí počátku dvacátého století nebyla testovací volnost zůstavitele vůbec omezena.¹⁷⁹ Možnost, aby dědice určila osoba odlišná od zůstavitele, je upraveno již ve starších zákonech o nedělitelnosti selských statků¹⁸⁰. V obecném občanském zákoníku je však taková možnost zcela vyloučena (§ 564 ABGB).

Již v římském právu, ze kterého ABGB vychází, je zakotveno, že na dědice vedle aktiv přecházejí v plném rozsahu pasiva, bez ohledu na výši aktiv se stává dědic i dlužníkem všech pasiv zůstavitele, která mohou aktiva převyšovat. Odlišná je úprava této otázky v právu německém, dle kterého se dědic stává dlužníkem pasiv jen do výše nabytých aktiv, a zároveň ručí dědic pouze věcmi z pozůstalosti. V římském právu bylo umožněno až za císaře Justiniána dědicům ručit za nabyté dědictví jen do výše aktiv, tzv. dobrodiní inventáře. V souladu s principem univerzální sukcese nastupuje každý dědic *in universum jus defuncti pro quota parte*. Opačný princip představuje princip rovnosti, jehož korektivem může být testovací volnost. Princip univerzální sukcese a zásada testovací volnosti zůstavitele ovládající římské právo s sebou však přinášejí zásadu adiční, na základě, které se osoba povoláná za dědice nestává dědicem ipso iure, ale dědictví musí sama nastoupit. Cílem této zásady je alespoň zčásti ochránit osobu dědice, který vstupuje nejen do aktiv zůstavených mu zůstavitelem, ale i všech jeho pasiv. V evropských zemích byla však úprava přechodu pozůstalosti na dědice zakotvena odlišně, zatímco dle pruského Landrecht, francouzského Code civil i německého BGB se nabývá dědictví ipso iure s možností zřeknout se dědictví. Dědic má do určité doby právo dědictví odmítnout, oproti tomu v rakouském občanském

¹⁷⁸ Dutta, A. *Warum Erbrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014, s. 424

¹⁷⁹ Tilsch, E. *Dědictvé právo rakouské se stanovisky srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014

¹⁸⁰ Patent ze dne 26. května 1791

zákoníku ABGB je upravena i adiční zásada, neboť dědic, který se o dědictví nikdy nehlásí, jej nemůže nabýt (§§ 799, 823 BGB).

Právo rakouské upravuje princip ingerence soudu spočívající v tom, že *každá pozůstalost se projednává a dědic ji nabývá teprve tehdy, byla-li mu soudem odevzdána*.¹⁸¹ Příznivci zásady ingerence soudu tvrdí, že zakotvuje pořádek a působí jako prevence před vznikem sporů, zatímco dle odpůrců představuje neodůvodněné poručníkování a narušuje svobodu jednotlivce. Rakouské právo dědické zakotvené v obecném zákoníku občanském (ABGB) je tak ovládáno principem adičním a úřední ingerence, ze kterých vyplývá, že dědic se nestává dědicem smrtí zůstavitele, avšak je potřeba, aby dědictví výslovně přijal, a poté soud rozhodl, že mu pozůstalost bude odevzdána. Zrcadlem přechodu pozůstalosti na dědice dle práva rakouského je nabývání věcných práva na základě smlouvy. Úmrtí zůstavitele odpovídá nabídce, přijetí dědictví akceptaci, odevzdání dědictví soudem tradici, realizaci smlouvy. Rakouské právo přejalo principy ovládající dědické právo z práva římského, a to konkrétně princip zachování hodnot, princip přechodu na jednotlivce, princip pořizovací volnosti s úpravou povinného dílu, princip rovnosti věcí a osob a princip univerzální sukcese ve spojení s principem dobrodiní inventáře a princip adiční. Z římského práva však není převzat princip úřední ingerence používaný v právu rakouském.¹⁸²

Ze stručného konstatování rakouské právní úpravy dědického práva je zřejmé, že byla předlohou pro právní úpravu v současném občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. V ABGB je zakotveno také právo dědice uplatnit výhradu soupisu a s tím související důsledky (§ 800-§802 ABGB). Obdobně je v ABGB upravena také správa pozůstalosti (§ 810 - § 818 ABGB), vykonavatel závěti (§ 816 ABGB), jakož i odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele (§ 820 - § 821 ABGB), kteří odpovídají věřitelům zůstavitele za dluhy společně a nerozdílně, vzájemně se vypořádají dle svých dědických podílů.

12.2. Německá právní úprava

Právní úprava dědického práva obsažená v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. se nechala v mnohém inspirovat také německou právní úpravou.¹⁸³

¹⁸¹ Randa, A. *Držba. Právo vlastnické*. Praha: Aspi, 2008

¹⁸² Tilsch, E. *Dědické právo rakouské se stanovisky srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 37 – 38

¹⁸³ *Dědická řízení - Německo* [online]. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci, 2016 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-de-cs.do#toc_8

K projednání dědictví a souvisejících otázek je ve Spolkové republice Německo zpravidla příslušný pozůstalostní soud zřízený u okresního soudu, a to podle místa posledního obvyklého bydliště zůstavitele.

Po smrti zůstavitele informuje pozůstalostní soud dědice o tom, že pořízení pro případ smrti, které bylo předáno pozůstalostnímu soudu nebo které bylo vyzvednuto z bezpečné úschovy, bude pozůstalostním soudem oficiálně otevřeno.

Pozůstalostní soud ve Spolkové republice Německo, podobně jako v České republice, vydává ke konci dědického řízení tzv. dědické potvrzení, ve kterém se uvedou skutečnosti identifikující osobu dědice, rozsah jeho dědického práva a z důvodu vhodnosti a účelnosti lze v dědickém potvrzení stanovit i pozdější okamžik přechodu dědického práva. Potvrzení o dědictví se vydává na základě žádosti za současného prokázání žadatelem, že jsou splněny všechny zákonem stanovené podmínky, popřípadě lze uvedené substituovat čestným prohlášením dědice, že neexistují žádné překážky, které by zpochybňovaly splnění těchto podmínek. Čestné prohlášení musí příslušná osoba učinit buď před notářem nebo soudem, vyjma případů, kdy je v zákoně Spolkové země stanoveno, že takové prohlášení uskutečnit výlučně před notářem.

Pokud je dědiců více, stávají se společnými vlastníky pozůstalosti a k tomu, aby mohli s pozůstalostí nakládat, musí také společně jednat. A tak například prodej automobilu zůstavitele, který není dědicům k užítku, vyžaduje společné jednání dědiců. Pozůstalost dědicové také společně spravují. Obecně se v takovém případě hovoří o tzv. nuceném společenství, které může představovat pro dědice, žijící daleko od sebe či pro dědice neschopné se dohodnout nepříjemnou překážku. Každý z dědiců tak může z vlastní iniciativy navrhnout pozůstalostnímu soudu, aby byla pozůstalost rozdělena. Vyhovět žádosti dědice však nelze v případě, že zůstavitel v pořízení pro případ smrti stanovil výslovně, že se pozůstalost po určitou dobu dělit nesmí, a to například z důvodu, aby byla zachována činnost předmětu pozůstalosti, kterým je například rodinný podnik. Odpovědnost za rozdělení pozůstalosti nese vykonavatel závěti tehdy, byl-li zůstavitelem povolán. V opačném případě si rozdělí dědicové pozůstalost sami, a obrátit se v takovém případě mohou na notáře. Nedosáhnou-li dědicové dohody o rozdělení pozůstalosti, mají možnost podat žalobu k soudu.

Německé dědické právo, stejně jako česká právní úprava, upřednostňuje poslední vůli zůstavitele, a tak závěť je silnější dědický titul než zákon. Z pozůstalosti tak dědí pouze osoby, které byly uvedeny zůstavitelem v jeho poslední vůli za dědice, vyjma případů, kdy

zůstavitel v posledním pořízení opomněl tzv. neopominutelné dědice a ti uplatnili včas a řádně svůj nárok na povinný díl.

Okamžik přechodu pozůstalosti na dědice je upraven v českém i německém právním systému totožně a je jím smrt zůstavitele. Jedná se o tzv. zásadu automatického nápadu dědictví. Dědicové však mohou za podmínek stanovených zákonem dědictví odmítnout. Odmítnou lze dědictví ve lhůtě 6 týdnů od okamžiku, kdy bylo takové osobě oznámeno zahájení dědického řízení a skutečnosti rozhodné pro nabytí dědického statusu. Odmítnutí se činí prohlášením do záznamu pozůstalostního soudu nebo zasláním pozůstalostního soudu ověřené kopie takového prohlášení. Právní jednání, jehož obsahem je odmítnutí dědictví, je právně závazné. Jedním z důsledků odmítnutí dědictví je skutečnost, že taková osoba neručí za dluhy váznoucí na pozůstalosti.

Institut odkazu je ve Spolkové republice Německo upraven obdobně jako u nás. Určili zůstavitel, že určitá osoba bude dědit pouze jednotlivý předmět, nestává se tato osoba dědicem, nýbrž odkazovníkem a může vůči dědicům uplatnit právo na vydání všeho, co jí bylo přikázáno v poslední vůli zůstavitele.

Pokud dědic dědictví přijme, respektive neodmítne jej, odpovídá i za dluhy zůstavitele v plné výši. Dědicové však mohou využít svého práva (tzv. Erbmasse) a omezit odpovědnost za dluhy pouze do výše zákonné pozůstalosti, a pouze z té se pak věřitelé zůstavitele uspokojit, bez toho aniž by měli věřitelé právo se uspokojit také z vlastního majetku dědice. Omezit odpovědnost za dluhy zůstavitele mohou dědicové žádostí k pozůstalostnímu soudu o správu pozůstalosti na účet věřitelů anebo požádáním místně příslušného insolvenčního soudu o zahájení dědického insolvenčního řízení. Je-li hodnota pozůstalosti nižší než náklady, které je potřeba vynaložit na správu pozůstalosti na účet věřitelů nebo na pokrytí nákladů insolvenčního řízení, mohou dědicové dosáhnout výše omezení odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Pokud by věřitel v takovém případě uplatnil nárok na uspokojení své pohledávky, namítli by dědicové nedostatečnou hodnotu pozůstalosti. Dědicové tak mohou odmítnout uspokojit pohledávky věřitelů ve výši, která přesahuje hodnotu pozůstalosti. Pozůstalost však jsou dědicové v takovém případě povinni předat věřitelům. Chtějí-li se dědicové vyvarovat odpovědnosti za tzv. nečekané dluhy, musí iniciovat vydání veřejné vyhlášky v rámci tzv. Aufgebotsverfahren, což znamená, že pozůstalostní soud dědicové požádají, aby se ve stanovené lhůtě přihlásili všichni věřitelé zůstavitele. Neuplatní-li věřitel svůj nárok v této lhůtě, bude uspokojen pouze z toho, co zbylo z pozůstalosti po přednostním uspokojení nároků přihlášených věřitelů. Veřejná vyhláška a s ní spojené skutečnosti může mimo jiné

dědicům vyjasnit situaci, zda je potřeba pozůstalost úředně spravovat, a to na základě žádosti o uvalení správy či prohlášením insolvence na pozůstalost.

Pozůstalost přechází na dědice dnem smrti zůstavitele, vyjma případů, kdy potencionální dědic v zákonem stanovené lhůtě dědictví odmítne. Je-li však předmětem pozůstalosti nemovitá věc, která je zapsaná v katastru nemovitostí (tzv. Grundbuchamt), je potřeba, aby samotný dědic učinil další kroky, a prokázal tak lépe své vlastnické právo. Takový dědic tak poté, co získal v dědickém řízení status dědice, dědictví mu bylo potvrzeno, podá na katastr nemovitostí žádost o opravu údajů uvedených v tomto katastru z důvodu smrti zůstavitele jakožto zapsaného vlastníka. Důkazem o nabytí vlastnického práva k předmětu zapsanému v katastru nemovitostí je potvrzení o dědictví nebo evropské potvrzení o dědictví. Pokud je však daná osoba určena dědicem nemovité věci v posledním pořízení zůstavitele sepsaném ve formě veřejné listiny, kterým může být notářsky ověřená závěť nebo dědická smlouva, postačí, předloží-li katastrálnímu úřadu takovou listinu a záznam o zahájení dědického řízení. V případě odkazu nemovitého majetku je potřeba vždy předložit notářsky ověřenou listinu, aby mohl být odkazovník zapsán do katastru nemovitostí jako vlastník předmětné nemovitosti. Taková listina pak potvrzuje skutečnost, že odkazovník je oprávněn nabýt vlastnictví k předmětné nemovitosti. V některých případech však nepostačí k opravě údajů v katastru nemovitostí předložení pouze shora uvedených dokumentů, ale je potřeba předložit i dokumenty jiné, a tak například je-li dědicem obchodní společnost, pak musí žadatel předložit výpis z obchodního rejstříku či jiný doklad o tom, že je oprávněn za danou obchodní společnost jednat.

Úřední správu pozůstalosti může pozůstalostní soud nařídít pouze na žádost oprávněné osoby, kterou je dědic, exekutor, věřitel, následný dědic či nabyvatel (kupující) celého dědictví. Účelem úřední správy pozůstalosti na účet věřitelů je dle německého práva snaha, aby bylo zamezeno umořování dluhů z vlastního majetku dědice, a byl použit pouze majetek zůstavitele. Správce pozůstalosti jmenuje pozůstalostní soud a takový správce vystupuje v případě právních sporů samostatně. Povinnost spravovat majetek, který je předmětem dědictví, vykonává jako správu cizího majetku s cílem, aby byly uspokojeny nároky všech zúčastněných stran, tedy dědiců a věřitelů. Při správě pozůstalosti je správce povinen nejen udržovat a zhodnocovat pozůstalost, ale i uspokojovat věřitele, a zajistit tak umoření dluhů.

Jedná-li se o bezodkladnou věc a dědic je neznámý či není jasné, zda dědictví přijal, přikáže pozůstalostní soud z moci úřední pozůstalost do opatrovnictví. Účelem opatrovnictví pozůstalosti je zabezpečit a spravovat pozůstalost v zájmu neznámého dědice. Rozsah práv a

povinností opatrovníka stanoví pozůstalostní soud podle okolností jednotlivého případu, a tak se může jednat o širokou škálu povinností či omezenou pouze ke správě jednotlivých věcí, které jsou předmětem pozůstalosti apod. Úkolem opatrovníka je především identifikovat neznámého dědice, zajistit a spravovat pozůstalost. Ačkoliv není hlavním cílem opatrovnictví pozůstalosti uspokojovat věřitele, nýbrž chránit dědice, může být ve výjimečných případech, kdy je to nezbytné z hlediska řádné správy a zajištění pozůstalosti, popřípadě k prevenci vzniku ztrát a škod souvisejících s případným právním sporem, stanovena opatrovníkovi povinnost použít prostředky z pozůstalosti (aktiva) k umoření pozůstalostních dluhů.

Vykonavatele určí buď zůstavitel v pořízení pro případ smrti, nebo pověří třetí osobu, vykonavatele či pozůstalostní soud, aby jiného či dalšího vykonavatele vybral. Vykonavatel musí pověření přijmout, a tím okamžikem mu vzniknou povinnosti vázající se k této funkci. Hlavní, zákonem stanovenou, povinností vykonavatele je splnit poslední vůli zůstavitele, a nese tak odpovědnost za rozdělení pozůstalosti mezi dědice, je-li dědiců více. Vykonavatel je povinen spravovat pozůstalost a mezi základní práva vykonavatele pak patří *ius possidendi* a *ius disponendi* vztahující se k předmětům, které tvoří pozůstalost. Jelikož s předměty, které jsou součástí pozůstalosti, nakládá vykonavatel, nemohou dědicové s takovými předměty také nakládat. Vykonavatel závěti je tak, stejně jako v českém právním systému, oprávněn pozůstalost zatížit, vyžaduje-li to řádná správa pozůstalosti. S předměty, které tvoří pozůstalost, může nakládat volně za současného respektování podmínky morální povinnosti takto konat či na základě obecné slušnosti. Pravomoci vykonavatele však mohou být omezeny v posledním pořízení zůstavitele, stejně jako může být zůstavitelem stanovena v závěti lhůta k výkonu závěti. Zůstavitel dále může v závěti určit, aby vykonavatel rozdělil pozůstalost a vykonal závět v určité lhůtě. Výkon poslední vůle zůstavitele však nesmí překročit dobu třiceti let od okamžiku vzniku dědictví. Zůstavitel však může přikázat kontinuitu správy až do smrti dědice, popřípadě ke vzniku jiné události. Výkon závěti by tak v těchto případech trval déle než 30 let.¹⁸⁴

¹⁸⁴ *Dědická řízení - Německo* [online]. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci, 2016 [cit. 2017-08-04]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-de-cs.do#toc_8

ZÁVĚR – Zhodnocení platné právní úpravy a úvahy de lege ferenda

Cílem této práce bylo vysvětlit problematiku přechodu pozůstalosti na dědice tak, jak je upravena v dnes platném a účinném občanském zákoníku s přihlédnutím k úpravě předcházející, ale i zahraniční.

Některé instituty již byly v českém právním řádu upraveny, jiné byly naopak občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. zavedeny nově. Obdobně jako v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. je dnes upravena správa pozůstalosti a potvrzení dědictví. Naopak rozsáhlé změny v současné právní úpravě oproti právní úpravě předcházející jsou patrné v kontroverzní problematice dluhů, které postihují dědice a s tím související právní instituty, kterými jsou závěra pozůstalosti či soupis pozůstalosti a zejména právo dědice uplatnit výhradu soupisu.

Stručně lze shrnout, že dle současné právní úpravy přecházejí na dědice všechny dluhy zůstavitele váznoucí na pozůstalosti, a dědic za ně odpovídá nejen majetkem nabytým v pozůstalostním řízení, ale i majetkem svým. Pouze v případě, že dědic uplatnil výhradu soupisu v zákonem stanovené lhůtě, pak za dluhy zůstavitele odpovídá pouze do výše hodnoty nabytého dědictví. Zatímco dle předcházející právní úpravy obsažené v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. odpovídal dědic za dluhy zůstavitele vždy pouze do ceny nabytého dědictví. Z uvedené právní úpravy je patrná tendence dnešního občanského zákoníku poskytující účastníkům právních vztahů sice více svobody, ale i odpovědnosti, kterou lze vyjádřit zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*, tedy, že právo patří bdělým, nechť každý střeží svého práva.

V současném občanském zákoníku je nově zaveden institut zcizení dědictví, pravděpodobně převzatý z vládního návrhu z roku 1937, který zejména umožňuje disponovat s dědictvím před skončením pozůstalostního řízení. Nabyvatel a zcizitel jsou však věřitelům za dluhy zůstavitele zavázáni společně a nerozdílně.

Novinkou je i institut svěrenského fondu. Pozornost tak v souvislosti s přechodem pozůstalosti na dědice byla věnována zejména právům neopominutelných dědiců, kdy veškerý majetek zůstavitele případně pořízením pro případ smrti do svěrenského fondu, neboť se jedná o problematiku dosud zákonem neupravenou. Dospěla jsem k závěru, že v takovém případě se nepřihlíží k té části pořízení pro případ smrti, která představuje povinný díl nepominutelného dědice, který nebyl platně vyděděn.

Závěrem lze konstatovat, že „Přechod pozůstalosti na dědice“ je téma velmi obsáhlé, které sice do současného občanského zákoníku přenáší některé instituty zakotvené již

v občanském zákoníku z r. 1964, avšak upravuje i instituty nové, pro které byla inspirací zejména právní úprava našich zahraničních sousedů, a to převážně německá, ale i rakouská či švýcarská.

V platné a účinné právní úpravě hodnotím pozitivně posílení autonomie vůle zůstavitele a jeho pořizovací volnost, možnost zřízení odkazu. Problematická pro veřejnost může naopak být současná úprava odpovědnosti za dluhy zůstavitele a s tímto tématem související výhrada soupisu. Lze konstatovat, že občanský zákoník obecně posiluje autonomii vůle, na druhou stranu ctí i zásadu *vigilantibus iura*, a každý by si tak měl střežit svá práva, tedy v této souvislosti řádně a včas uplatnit výhradu soupisu.

Námětů k právní úpravě *de lege ferenda* je několik. Zásadní otázkou však je, zda právní úprava, a to nejen dědického práva, by měla být koncipována spíše kazuisticky s přihlédnutím ke konkrétním případům, či obecně, jako je tomu doposud. Osobně se domnívám, že současná právní úprava je v tomto směru koncipována správně. V občanském zákoníku je však v úpravě přechodu pozůstalosti na dědice obsažena celá řada nových institutů, na které se v praxi bude pomalu zvykat. Některé nové instituty však nejsou upraveny zcela jednoznačně, jako například problematika svěřenských fondů a práv neopominutelných dědiců v případě, že veškerý majetek zůstavitele případně pořízením pro případ smrti do svěřenského fondu, a proto by bylo vhodné v rámci novelizace občanského zákoníku upravit tuto otázku jednoznačně, nejen judikaturou soudů.

Obecně lze říci, že občanské právo je odrazem společnosti a jejích potřeb, a bude proto otázkou času, jak se praxe, zejména pak soudní rozhodnutí, postaví k jednotlivým nově zavedeným institutům, a zda bude v budoucnu zapotřebí jejich novelizace.

SEZNAM ZKRATEK

ABGB	zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský
BGB	občanský zákoník účinný ve Spolkové republice Německo
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObčZ z r. 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
ZŘS	zákon č. 292/2013., o zvláštních řízeních soudních
IntErbRVG	Mezinárodní zákon o dědickém řízení účinný ve Spolkové republice Německo
EDO	Evropské dědické osvědčení
ř. z.	Říšský zákoník
nařízení	Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu a uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského osvědčení

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Literatura

- Vocel, J. E. *O staročeském dědickém právu*. Tiskem Kateřiny Jeřábkové, 1861
- Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017
- Bílek, P., Šešina, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001
- Fiala, R., Drápal L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 465
- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014
- Svejkovský, J., Marek, R. a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015
- Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014
- Svoboda, K., Tlášková, Š, Vláčil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015
- Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné - praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015
- Schelle, K., Schelleová, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*, Praha: Linde Praha, a. s., 2013
- Nesnídal, J. *Občanský zákoník I. zákon č. 89/2012 Sb. s komentářem*. Český Těšín: Poradce, s. r. o. 2012
- Mikeš, J., Muzikář, L. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Linde 2003
- Mikeš, J., Muzikář, L.: *Dědické právo v teorii a praxi*, Praha: Leges, 2011
- Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017
- Kovářová, D.: *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. Praha: Lege, 2015
- *Nariadení EU o dedických veciach: Evropa pro Notáře, Notáři pro Evropu*. Norimberk: Deutsches Anwaltsinstitut e. V., 2016

- Pfeiffer, M. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017
- Tilsch, E. *Dědické právo rakouské se stanovisky srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014
- Randa, A. *Držba. Právo vlastnické*. Praha: Aspi, 2008
- Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1 vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017
- Fiala, R. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, a. s., 2006
- Svoboda, J., Klička, O. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014

2. Zahraniční literatura

- Buschbaum, M. *Die künftige Erbrechtsverordnung: Wegbereiter für den acquis im europäischen Kollisionsrecht: Weitsicht in Versicherung und Wirtschaft: Gedächtnisschrift für Ulrich Hübner*. Beckmann/Mansel/Matusche-Beckmann, 2012
- Hillebrand, J. H. *Deutsche Rechtssprichwörter*. Zürich: Meyer und Zeller, 1858
- Jhering, R. *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1865
- Dutta, A. *Warum Erbrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014
- Förster, F., Eccius, M. E. *Preussisches Privatrecht*. Berlin: Georg Reimer, 1897
- Franck, A. *Philosophie du droit civil*. Paris: Félix Alcan, 1886
- Schauer, M., Deixler-Hübner, A. *Erbrecht neu. 1. Auflage*. Wien: LexisNexis, 2015
- Lange, K. W. *Erbrecht. 2. Auflage*. München: C. H. Beck, 2017

3. Seznam použitých internetových zdrojů

- *Důvodová zpráva k NOZ - konsolidovaná verze: K § 1677 až 1681*: [online]. In: Praha, 2012, s. 598. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>
- Kšněl - Komise pro aplikaci nové civilní legislativy. *Dědické právo v novém občanském zákoníku* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf
- *Dědická řízení - Německo* [online]. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci, 2016. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-de-cs.do#toc_8
- SCHELLE, Karel. ABGB a dědické právo. In: *Dny práva – 2010 – Days of Law* [online]. Brno: Masaryk University, 2010, 2010, s. 13 [cit. 2018-04-22].

Dostupné z:

[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)

4. Seznam použitých právních předpisů

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 52/1889 ř. z., jímž zavádějí se zvláštní předpisy o rozdělení dědictví při rolnických usedlostech střední velikosti
- Zákon č. 68/1898 čes. z. z., jímž se zavádějí zvláštní předpisy o dělení dědictví při rolnických usedlostech střední velikosti
- Zákon č. 139/1947 Sb., o rozdělení pozůstalostí se zemědělskými podniky a zamezení drobení zemědělské půdy
- Zákon o rodině č. 93/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 256/1949 Sb. o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu a uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského osvědčení
- Francouzský kodex občanského práva – Code civil, ve znění pozdějších předpisů
- Obecné zemské právo – Das Allgemeine Landrecht für die Preußischen Staaten (ALR)
- Německý občanský zákoník – Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), ve znění pozdějších předpisů

5. Seznam použité judikatury

- Rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1963, sp. zn. 53/62
- Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 7. 1. 1953, sp. zn. 21 Ok 339/52
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 12. 2002, sp. zn. 30 Cdo 1161/2002

- Rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 1958, sp. zn. Cz 744/57
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 05. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1131/2003
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1847/2002
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2428/2003
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1843/2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 10. 2000, sp. zn. 22 Cdo 617/1999
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1704/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3552/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2361/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 3. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2431/2005
- Rozhodnutí Okresního soudu Brno venkov sp. zn. 13D 1327/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. 24 Cdo 484/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 967/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 29 Odo 407/2002
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 2. 2009, sp. zn. 28 Cdo 852/2008
- Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 1997, sp. zn. 24 Co 315/97
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2953/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002 (R 20/04)
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1244/1999

- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 305/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1330/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 21 Cdo 897/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 29 Cdo 549/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 1384/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1828/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2143/2000

6. Seznam použitých časopiseckých článků

- Barák, J. Institut správce dědictví podle zákona č. 554/2004 Sb., Právní rozhledy, 2005, č. 3
- Mikeš, J., Švestka, J. *Nad novou institucí správce dědictví*, Právní rozhledy, 2005, č. 2
- Kotrbová, Sylva. Svěřenský fond. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(5), 12-14
- Daduová, M., Horák, O. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2016, **22**(1), 8-12
- Horn, K. Podrobněji k svěřenskému fondu. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2015, **20**(6), 16-20
- Horn, K. Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2015, **21**(1), 9-14
- Horn, K. Svěřenský fond po změnách právní úpravy. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2017, **23**(2), 11-14
- Šešina, M. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(3), 3-4
- Klein, Š. Okamžik přechodu vlastnického práva k pozůstalosti v NOZ. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2013, **19**(3), 5-6

- Bartoš, J. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2013, **19**(3), 7-11
- Klein, Š. Ještě jednou k tématu přechodu vlastnického práva k pozůstalosti. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(6), 22-24
- Malá, L. Darování pro případ smrti v Německu a Rakousku. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2014, **20**(3), 5-6
- Mateřánková, J. Mezinárodní příslušnost podle evropského nařízení o dědictví. *AD NOTAM časopis českého notářství*. 2016, **22**(2), 3-6
- Ronovská, K., Dobrovolná, E. Nové rakouské dědické právo – rozhovor s prof. Dr. Martinem Schauerem. *Bulletin advokacie*. 2016, **4**, 69-70

PŘECHOD POZŮSTALOSTI NA DĚDICE

Abstrakt

Cílem této rigorózní práce je vysvětlit problematiku přechodu pozůstalosti na dědice. V úvodu jsou definovány jednotlivé kapitoly této práce. Hlavní pozornost je zaměřena na současnou právní úpravu přechodu pozůstalosti na dědice obsaženou v § 1670 - § 1713 současného občanského zákoníku. Pro lepší pochopení vybraného tématu je nejprve obecně charakterizována pozůstalost a dědictví. Dále jsou vysvětleny jednotlivé stěžejní pojmy, které se problematiky přechodu pozůstalosti na dědice týkají. Jedná se tak o správu pozůstalosti, správce pozůstalosti a jeho práva a povinnosti, předmět správy pozůstalosti, volné nakládání s majetkem, rozdíly mezi prostou a plnou správou pozůstalosti. Pojednáno je i o soupisu pozůstalosti, jeho účelu, nařízení, hrazení nákladů, nahrazení, neúplném soupisu a problematice postavení věřitelů. Zmíněna je i závěra pozůstalosti a způsoby rozdělení pozůstalosti, na základě poslední vůle zůstavitele, určení třetí osoby, dohody dědiců, rozhodnutí soudu, s tím související vypořádání mezi dědici a rozdělení pohledávek a dluhů. Velmi detailně je řešena problematika dluhů v rámci přechodu pozůstalosti na dědice. Jsou vysvětleny právní účinky výhrady soupisu, práva věřitelů, odmítnutí dědictví, odloučení pozůstalosti a další pojmy vztahující se k dluhům postihujícím dědice. Ačkoliv je práce zaměřena převážně hmotně právně, je alespoň stručně popsáno samotné řízení o pozůstalosti a nabytí dědictví, neboť s přechodem pozůstalosti na dědice i tato problematika úzce souvisí. Pozornost je v malé míře věnována také zcizení dědictví, právnímu institutu, který v současném občanském zákoníku bezprostředně navazuje na právní úpravu přechodu pozůstalosti na dědice. Okrajově je charakterizován i poměrně nový právní institut, evropské dědické osvědčení včetně jeho praktického využití. Zmíněna je dále souvislost přechodu pozůstalosti na dědice se svěřenským fondem, institutem zakotveným v současném občanském zákoníku. Pro srovnání právní úpravy přechodu pozůstalosti na dědice v zahraničí je v poslední kapitole věnována pozornost právní úpravě této problematiky v Německu a v Rakousku. Závěrem je zhodnocena právní úprava platná v České republice a jsou navrženy úvahy de lege ferenda.

Klíčová slova

pozůstalost, dědictví, dědic, dědické právo, řízení o pozůstalosti

TRANSFER OF INHERITANCE TO HEIRS

Abstract

The aim of the rigorous thesis is to clarify the issue of transfer of inheritance to heirs. Particular chapters of the thesis are defined at the beginning. Main attention is given to the current regulation of transfer of inheritance to heirs set in § 1670 – § 1713 of the current Czech Civil Code. First of all, the inheritance and the decedent's estate are characterised for a better understanding of the chosen topic. Particular key terms related to the issue of transfer of inheritance to heirs are explained then. The administration of inheritance, the administrator of inheritance, his rights and duties, subject of administration of inheritance, free disposal of property, differences between simple and full administration of inheritance are mentioned. The inventory of inheritance, its aim, order, reimbursement of expenses, substitution, and incomplete inventory of inheritance and the issue of status of creditors is discussed as well. The closure of inheritance and the way of distribution of inheritance based on last will of decedent, determination of third person, agreement between heirs, decision of court, related settlement of heirs and allocation of claims and debts is analysed later. The issue of debts related to the transfer of inheritance to heirs is solved in a great detail. Legal effects of inventory's reservation, rights of creditors, refusal of inheritance and separation of inheritance, and also other concepts related to debts befalling heirs are solved very detailed. Eventhough the thesis is mainly focused on substantive law, the own probate proceeding is briefly described because the issue is closely related to the topic of transfer of inheritance to heirs. Marginal attention is given to the alienation of decendant's estate, legal institute regulated in Czech Civil Code following the legal regulation of transfer of inheritance to heirs. A quite new legal instrument, The European Certificate of Succession, is also peripherally characterised with its practical application. The relation between transfer of inheritance to heirs and Trust Fund, legal institute regulated in the current Czech Civil Code is mentioned further. The attention in the last chapter is given to the legal regulation of transfer of inheritance to heirs in Germany and Austria. These two European countries provide an interesting comparison. Finally, the actual legislation in the Czech Republic is evaluated and considerations de lege ferenda are suggested.

Key words

inheritance, decedent's estate, heir, law of inheritance, probate proceeding